

968

0-55

ОЛОХТУУН ОЛУК УУРСАН



968

50052

AB

0-55

Олохтуун

ONOX

Ypca24.

2005

40p.

5/11-4/11-07

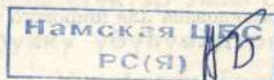
A blank sheet of white graph paper featuring a uniform grid of thin black lines. The grid consists of 10 vertical columns and 8 horizontal rows, creating a total of 80 small squares. The lines are evenly spaced across the entire page.

968
0-55.

ОЛОХТУУН ОЛУК УУРСАН

(«Энгиэли» хаһыат
70 сыллаах историятыттан)

50052



Нам * 2005

968

50052

AB

0-55

Олохтуун

Onox

Упрца 24.

2005

40p.

Б/М-4/IV-07

A blank sheet of graph paper featuring a uniform grid of small squares. The grid consists of 10 columns and 8 rows, creating a total of 80 square units. The lines are thin and black, set against a white background. There are no margins or additional markings on the page.

968
0-55.

ОЛОХТУУН ОЛУК УУРСАН

(«Энсиэли» хаһыат
70 сыллаах историятыттан)

50052

Намская ЦБС
РС(Я) KB

Нам * 2005

Я 68

О 55

Хомуйан онгордо:

Г.К. ЭВЕРСТОВ

055 Олохтуун олук уурсан — В ногу со временем /Хомуйан онгордо: Г.К. Эверстов/—Нам сэл.—«Нам улууһун типографията» ГУП, 2005 — 188 с.

Бу кинигэбэ Нам улууһун хаһыатын 70 сыллаах историятыттан ыстатыйалар, ахтыылар о.д.а. киллэрилиннилэр.

Кинигэ ааҕааччылар кизин эйгэлэригэр ананар.

В книгу вошли статьи, воспоминания и др. из 70-летней истории газеты Намского улуса.

Книга рекомендована для широкого круга читателей.

ISBN 5-85156-068-1

© Редакция газеты «Энсиэли»

ААБААЧЧИЛАРГА

Дьылба-хаан барыта онгоуулаах, суоллаах-истээх. Ол быһыытынан ким барыта, туох барыта олорон, үлэлээн ааспыт суола-иһэ сурукка тиһиллэн хаалыах тустаах. Ааспыт өттүгэр хаһыаппыт историятын сырдатыйы, кимнээх, хаһан, хайдах үлэлээн сылдыбыттарын тустарынан тобо эрэ суруллубакка, үөрэтиллибэккэ хаалбыт. Арай редактор Сячиков П.Ф. сабана, фотоальбом онгоһуллубут уонна итини салбаан иһэргэ баба санаа этиллибит. Ол онон тохтоон хаалбыт.

Билигин биһиги кимнээхтэр, туох дьылбалаахтар, хантан кэлэн, хайа кэмнэ улуус хаһыатын онгорсубуттарай диэн ыйытыыга толору эппиэти биэрэр кыахпыт суох. Оннооҕор хаһыаты илии баттаан таһаара сылдыбыт редактордары да билбэппит, хаартыскалара да суох. Эгэ, атын үлэһиттэр тустарынан билиэхпит дуо, суох буоллаба дии!

Дьингинэн, былырыынны былаан быһыытынан, бу кинигэни И.Е. Сивцев — редакция ылгын уола, бэлэмнээн таһаарыахтаах этэ. Ылсыах курдук гынан иһэн, «Мэнэ Таас» үһүс томун кытта үлэлэһиигэ аралдьыйбыта, биһиги үбүлүөйбүт хойут бэлиэтэнэр буолан, адьас сабалаабакка да хаалбыта. Илья Ефремович ыарахан ыарыыттан суох буолан хаалбытын кэннэ, киниэхэ сүктэриллибит сорууда миэхэ бэриллибитэ.

Дьэ, бэрт өр толкуйдаатым: кинигэни хайдах быһыылаах оноруохха диэн. Атыттары үтүктэр эмиэ соччото суох курдук. Ону-маны, урукку үбүлүөйдэргэ тахсыбыт буклеттары көрө сатаатым. Уус-Алдан, Горнай, Чурапчы улуустарын хаһыаттарын үбүлүөйдэригэр тахсыбыт кинигэлэри сирийэн үөрэттим, билсистим. Ол дьоннор бэйэлэрин историяларын бэрт өрдөөбүттэн хасыһан

үөрэтэллэрэ сөхтөрдө. Оннообор, хайа сыллаахха, хаһыс нүөмэр, туох биричиинэнэн көтүтүллүбүтүн кытта суруйаллар эбит. Оннук бырыынчыктаан үөрэтэллэр, үйэтитэн сурукка киллэрбиттэр. Сорох редакциялар бэйэлэрин хаһыаттарын тустарынан 3-4 кинигэбэ тийэ таһаарбыттар. Үбүлүөйтэн үбүлүөйгэ анаан-минээн дьарыктанан, историяларын хангатын, чөмчөтөн иһэллэрэ үтүө холобур.

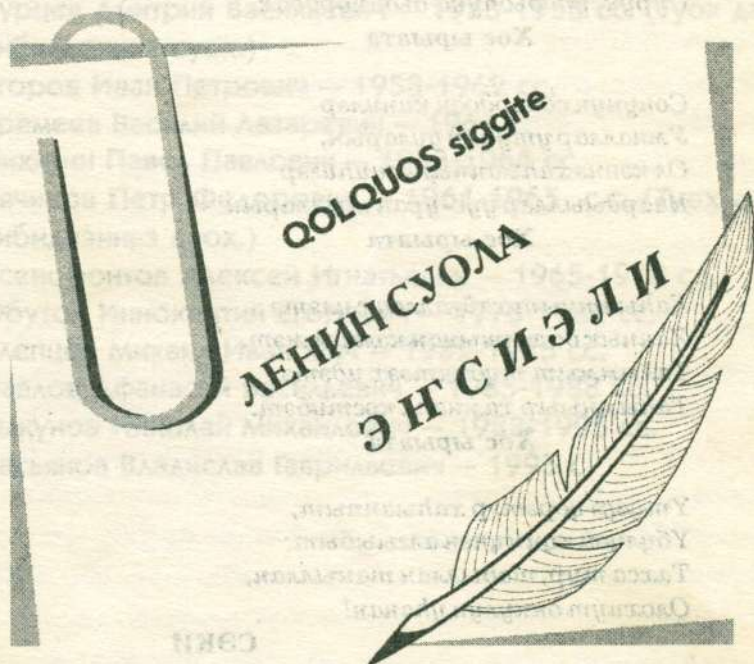
Оттон биһиги... Биһиги биллэн турар, бу өттүнэн кэнники хаалбыппыт. Хаһыаппыт 50 сыллаах үбүлүөйүгэр планшет дуома, 60 сыллаах өрөгөйбүтүгэр күн сырдыга курдаттыы көстө сылдьар чап-чараас буклет сыһа таһаарыллыбыттар. 55 уонна 65 сыллардаах бэлиэ түгэннэргэ туох да онгоһуллубатах.

Улуус хаһыатын редакциятын ким, хайа сыллаахха салайбытын барыллаан билэбит. Оттон редактордары солбуйааччылар, отделлар, сэбиэдиссэйдэрэ, корреспонденттар, корректордар, бухгалтердар, машинисткалар, суоппардар о.д.а. кимнээх үлэлээбиттэрэ ханна да чуолкайдык бэлиэтэммэтэх. Олиһин бу таһаарыыга кинилэр тустарынан туспа чөмчөтүү суох буолан биэрдэ. Редактордарбытын даһаны сиһилии кыайан сырдатар кыахпыт суох. Онон кинигэбэ көтүтүү, сыһата-халтыта элбэх буолуохтаабын учуоттуургутугар кердөһөбүт.

Г. К. ЭВЕРСТОВ,
кинигэни хомууан онгорооччу

Бастакы түһүмэх

КИНИЛЭР ХАҢЫАККА ИЛИИ БАТТЫЫЛЛАРА



ХАҢЫАТЧЫТТАР

(«Энсиэли» үбүлүөйүгэр)

Олобу сизэргилэ кэриэтэ
Олоччу тыктаран көрдөрөр,
Кырдыгы кылыстыгы кылбатар,
Кыымнартан төлөнү күүдүтэр.

Хос ырыата:

«Энсиэли», эриэккэс хаһыаппыт,
Эйигин биһиги талабыт,
Эдэрдийин-эмэнниин барыбыт
Эгэлгэ сонунгун аабабыт.

Алаастан сабалаан суруйар,
Аан дойду олобун анаарар
Солотуу көмүстээх бөрүөлээх
Суруксут дьолуна дьоннордоох.

Хос ырыата

Сонунун сонордоон кинилэр
Умналлар утуйар ууларын,
Ол кэннэ хаһыаппыт лиһигэр
Наардыллар уус-уран тылларын.

Хос ырыата

Хаһыатчыт хайбаллаах ылэтэ
Ханнык да харчынан кэмнэммэт,
Талыммыт түбүктээх идэтэ
Таһымныыр хамнаһа көстүбэт.

Хос ырыата

Үтүөбэ үөрэтэр хаһыаппыт,
Үбүлүөй күргүчүнэн алгыбыт:
Тахса тур, табыллан тангыллан,
Олохпут онкулун уһанан!



СЭКИ

2005 с. балаһан ыйа

ХАҢЫАППЫТ РЕДАКТОРДАРЫНАН ҮЛЭЛЭЭБИТТЭРЭ:

Холмогоров Иван Гаврильевич — 1935-1937 сс.

Кымов (Посельской) Иван Иосифович — 1937-1938 сс.

Тихонов Иван Иванович — 1939 с. (01.07.43 - 14.04.44 сс. Таатта оройуонун «Коммунист» хаһыатын редакторынан үлэлээн сылдыбыта эрэ биллэр).

Бурнашев Иван Иванович — 1939-1940 сс. (Туох да сибидиэнньэ суох.)

Данилов Афанасий Николаевич — 1940-1946 сс.

Турантаев Андрей Георгиевич — 1946-1949 сс.

Сивцев Харлампий Павлович — 1949-1955 сс.

Бурцев Дмитрий Васильевич — 1955-1958 сс. (Туох да сибидиэнньэ суох.)

Егоров Иван Петрович — 1958-1962 сс.

Еремеев Василий Лазаревич — 1963 с.

Никитин Павел Павлович — 1963-1964 сс.

Сячиков Петр Федорович — 1964-1965 с.с. (Туох да сибидиэнньэ суох.)

Ксенофонтов Алексей Игнатьевич — 1965-1978 сс.

Обутов Иннокентий Егорович — 1978-1982 сс.

Слепцов Михаил Иванович — 1982-1985 сс.

Павлов Афанасий Васильевич — 1985-1988 сс.

Рыкунов Николай Михайлович — 1988-1995 сс.

Касьянов Владислав Гаврильевич — 1995 с.

«КОЛХОЗ СИРДЫТЭ» ХАҢЫАТ

Улуу Октябрьской социалистической революция 50 сылын туолар үбүлүөйүн чизнигэр ким бабарар кыракый сизмэни ыспытын, сага олобу төрүттэспитин туһунан ахтан ааһыан бабарар.



Мин иннибэр «Колхоз сирдытэ» хаһыат 1935 сыллаахха тахсыбыт маннайгы нүөмэрдэрэ сыталлар. Бу хаһыаттар алтынны ыйга 32 саастарын туолуохтара.

Билигин кырдьан баран, күөгэйэр күннэргэр үлэлээбиккин өйдөөн-санаан кэллэххинэ, барыта олус кэрэ, күндү буолар эбит.

Мин обкомол командировкатынан Москваҥа Сталин аатынан КУТВ-ны 1934 с. бүтэрэн баран, журналистар икки ыйдаах курстарыгар үөрэнэн кэлбитим.

1935 с. атырдьах ыйын 3 күнүгэр Нам оройуонугар МТС политотделыгар хаһыат редакторынан анаммытым. Ол сағана шрифт, бэчээттиир станок суоҕа, онон Ленинградтан сакаастаан ылбыппыт.

1935 с. олунньуга политотдел уларыан тэриллэитинэн оройуон хаһыатын редакторынан анаммытым. Үлэлиирбитигэр типографиябытын аһарбытыгар дьизэбит суоҕа. Биһиги иннибитигэр ону туттарар суһал сорук турбута. Бастакы стахановецтартан биридэстэрэ Роман Попов тутуу биригээдэтин тэрийэн үлэлээбитинэн барбыта. Кини буорга мээкиинэни булкуйан онгорбут улахан кирпииччэтинэн тутан, ол сайын бүтэрбиттэрэ. Иһэ-таһа испиэскэлэнэн, таас дьизэ курдук килбэйэн тахсыбыта.

Редакциябыт үс үлэһиттээх этэ. Литературнай

сотрудниктар Бурнашев Роман, Винокуров Степан олус эдэр, орто үөрэхтээх, бэрт кыһамныһаах, кэлбит-барбыт үлэһиттэр этилэр. Хас биирдии нүөмэри оноруубут, таһаарыбыт улахан үөрүү-көтүү буолара.

Типографиябыт үлэһиттэрэ эмиз үһүө этилэр. Наборщиктар: старшай Татьяна Филиппова уонна Анна Барамыгина олус кыһамныһаахтык үлэлиллэрэ. Станок атабынан үктэниллэрэ, онон үлэлииргэ олус эрэйдээх этэ. Ону ол дизбэккэ биһиги печатникпыт Василий Винокуров тиритэн-хорутан, хара кыраасканан сирэйин соттон баран үөрэн тиийэ эрэ килэйэн турара бу баарга дылы.

Хаһыат маннайгы нүөмэрэ тахсыабыттан ыла оройуон, нэһилиэк, колхоз салайар үлэһиттэрэ, суруйааччылар, учууталлар актыыбынай корреспонденттарынан буолбуттара. Кинилэр ортолоругар Хачириов И.В., Барашков П.М., Суздалов П.П., Овчинников С.С., Дягилев Е., Попов Р., Степанов К., Рехлясов И., Кузьмин П., Габышев Д., Попов Е., Сметанин Т., Сивцев-Таллан Бүрэ, Ефремов С., Никитин Д., Бурнашев А., Шапошников И., Иванова О., Белолюбская А., Бугаев Н. уо.д.а. бааллара. 1936 сыл бүтүүтүгэр 200 корреспондентнаах этибит. Икки сыл буолан баран хаһыат түөрт балаһанан тахсар буолбута.

Партия эркээйитинэн сирдэтэн санга олобу тутар колхозтары бөбөргөтөр, сэбиэттэр үлэлэрин тупсарар, үөрэби сайыннарар, социализм тутуутун соруктарын толорорго күргүөмнээх үлэ барара.

Алексей Стаханов көтөхпүт кэрэ бачыыма Советскай Союз үрдүнэн киэнник тэнийбитэ. Биһиги оройуоммут бастакы стахановецтарынан Р. Попов, Р. Москвитин, Д. Аргунов, А. Охлопков уо.д.а. этилэр.

Колхозтар бөбөргөөһүннэригэр МТС улахан көмөнү

онгорбута. 1934 с. үлэлээбит директор И. Чурин, механик П. Лютов, трактористар курстарыгар сэбиэдиссэйдээбит В. Васильева трактористары, олохтоох кадрдары бэлэмнээһингэ үгүс үтүөлээхтэр.

1937 сыл ахсынны 12 күнүгэр буолбут Саха АССР уонна олохтоох сэбиэттэр быыбардарыгар бэлэмнэһинэн уонна кини үлэтин сырдататынан сибээстээн агитационнай-маассабай үлэ күүһүрдүллүбүтэ.

Ити курдук партия райкомун, райсовет исполкомун салалталарынан, үгүс корреспонденттар көмөлөрүнэн хаһыат партия сытыы орудиета буолар оруолун толороро.

Личноска сүгүрүйүү кэмигэр Намтан элбэх киһи олоҕо суох буруйдааһынга түбэспитэ. Ол долгунга мин эмиэ оҕустарбытым. 1938 сыллаах ахсынны 15 күнүгэр райком бюротугар редакция отчуота турбута. Онно «норуот өстөөхтөрүн арыыйыга уонна урусхаллааһынга кыттыбатабын, кылаассабай сэргэбин мөлтөппүтүн иһин» диэн буруйдаммытым.

Сэрии иннинээҕи сылларга оройуон атын тэрилтэлэригэр үлэлээбитим. 1942 с. бэбиэскэ тутан куораттаабытым. Миигин 2 №-дээх оскуолаҕа физкультура учууталынан хаалларбыттара. Сэрии устатын тухары взводнай командирынан военкоматка үлэлээбитим. «1941-1945 сс. Аҕа дойду Улуу сэриитин сылларыгар килбиэннээх үлэтин иһин» мэтээлинэн, Саха АССР Верховнай Советын Президиумун Бочуотунай Грамотатынан наҕараадаламмытым.

Билигин кырдыаҕаспынан пенсияҕа олоробун. Атырдьах ыйын 16 күнүгэр ССКП чилиэнэ буолбутум 40 сылын туолар.

Нам оройуона үүннэ-сайынна. Улахан совхозтанна, бөдөҥсүйбүт колхозтарданна.

«Ленин суола» хаһыат бары аабааччыларын уонна селькордарын Бэчээт күнүнэн эбэрдэлиибин! Эһиги көмөбүтүнэн бу хаһыат бэйэтин иннигэр турар соруктарын чизэстээхтик толороруттан ис сүрэхпиттэн үөрэбин уонна инникитин өссө үчүгэйдик үлэлииргитигэр бабарабын.

И. ХОЛМОГОРОВ,
оройуон «Колхоз сирдьитэ» хаһыат 1935-37 сс.
бастакы редактора, пенсионер, Дьокуускай к.,

«Ленин суола» хаһыат 1967 с. ыам ыйын 6 к. нүөмэрэ

КЫМОВ (ПОСЕЛЬСКАЙ) **ИВАН ИОСИФОВИЧ**

Гражданскай сэрии кыттыылааҕа И.И. Кымов 1904 сыллаахха тохсунньу 9 күнүгэр Дьокуускай таһынааҕы Марха дэриэбинэтигэр төрөөбүт. 1921 с. Нам маҕнайгы кэрдиистээх оскуолатын үөрэнэн бүтэрэригэр комсомол чилиэнинэн ылыллыбыт. Онтон ыла олох долгуннаах муоратыгар эрчимнээхтик эрдинэн киирбит. Иван Иосифович гражданскай сэриигэ ЧОН саллаатынан кыттан, онтон Өлүөхүмэ, Ленскэй уездарынааҕы комсомол комитетыгар, салгыы Нам улуһун ситэриилээх комитетыгар үлэлээбит. Дьокуускайга партия уокуруктааҕы комитетыгар инструктордаабыт.



1934 с. сахалартан биир бастагынан Москваҕа «Правда» аатынан суруналыыстар Бүтүн Союзтааҕы Коммунистическай институттарын — Кыһыл

Профессураны бүтэрбит. Онтон бэттэх 1972 с. муус устар 17 к. республиканской суолталаах персональной пенсияға тахсыар диэри наар бэчээккэ үлэлээбит. 1937-38 сс. И.И. Кымов «Колхоз сирдытэ» Нам оройуонун хаһыатын редактордаан таһаара сылдыбыт. 1937-41, 1948-72 сс. республикатаағы «Кыым» хаһыакка отдел сэбиэдиссэинэн, эппиэттиир секретары солбуйааччынан, үксүн тылбаасчытынан өр кэмгэ үлэлээбит. Кини бэйэтин кэмигэр марксизм-ленинизм классиктарын үлэлэрин тылбаастааһынна саха имигэс, баай тылын талааннаахтык туһаммыт суруналыыстартан биридэстэрэ буолар.

И.И. Кымов дофотторун, үөлээннээхтэрин ортолоругар ытыктабылы ылыан ылбыт, правительство өттүттэн улахан наһарааданы — Үлэ Кыһыл Знамята уордьаны, хас да мэтээли уонна түөрт төгүл САССР Верховнай Советын Бочуотунай Грамотатын туһут, Саха АССР культуратын үтүөлээх үлэһитин бочуоттаах аата ингэриллибит.

Бу маннык бочуоттанар журналист биһиги оройуоммут хаһыатын салайа сылдыбытынан олохтоохтор киэн туттуохпутун наада. Дофотторо этэтэллэринэн кини Нам улууһун төрөөбүт оройуонунан ааттыыра эбитэ үһү. И.И. Кымов (Посельский) 1985 с. алтынны 25 к. ыалдьан өлбүт.

Г. ЭВЕРСТОВ

УМУЛУБАТ ӨЙДӨБҮЛЭР

1937 сыллаах күһүн Дьокуускайга хаһыат үлэһиттэрин 4 ыйдаах курстара аһыллыбытыгар бэйэм баҕа өттүбүнэн үөрэнэ кирибитим. Онтон ыла хаһыатчыт идэтин сөбүлээн

олобум сүрүн аргыһа онгостубутум. Курс кэнниттэн дойдубар тахсан, «Бассабыыктыы тэрийээччи» хаһыакка эппиэттиир секретарынан ананан үлэбин саҕалаабытым. Ити 1938 сыл этэ. Мин иннибинэ хаһыат эппиэттиир секретарынан И.Л. Гоголев үлэлээбитэ.



Оччотообу редакция үлэһитэ сүрдээх абыйах, баара-суоҕа үһүөйэх этибит. Онон хаһыат туох баар үлэтин бука бары толорорбут. Билингни курдук телефон суох буолан, хаһыат сүрүн матырыйаалларын үксүн миэстэбэ бэйэбит сылдьан онгоро сатыырбыт. Сурук тыаттан элбэхтик кэлэрэ, олору сүүмэрдээн, редакциялаан «Биһиги корреспонденттарбыт суруйаллар»

диэн рубрика аннынан кылгас-кылгас информация онгoron бэчээттиирбит. Олор үксүлэригэр миэстэбэ буола турар үлэни-хамнаһы хаһыат оперативнайдык сырдатарыгар тирэх буолара.

1938 сыл күһүөрү сайын хаһыат үлэтигэр биир улахан айдаан тахсыбытын өйдүүбүн. Редактор П.Н. Гоголев суох кэмигэр редактор эбээһинэһин толорооччу И.Л. Гоголев, литературнай үлэһиттэр Ф.И. Гоголев уонна мин буоламмыйт партия оройуоннаабы комитета, чуолаан райком 1 секретара Н.Н. Барашков уонна культураны салайар А.И. Григорьева хаһыат үлэтигэр көмөлөспөттөр диэн ис хоһоонноох критическэй ыстатыйаны «Кыым» хаһыат 1938 сыл атырдьах ыйын 20 күнүгэр бэчээттэппиппит. Бу ыстатыйа нөҥүө сүрдээх улахан кэпсэтии, айдаан буолбута. Райком бюротугар, партийнай актыыпка, кэлин пленумна, партийнай

мунньахха соһо сылдьан биһигини мөнгүү-этии, ыгыы-түүрүү бөҕө буолбуттара. Обкомтан бэрэбиэркэли 3 киһи тахса сылдьыбыта. Кимнээхтэрин чуолкай өйдөөбөппүн. Бүрөҕө барыбытын ыгыран дүүллээбиттэрэ. Ити иннинэ Н.Н. Барашков «Кыым» хаһыаты олоҕо суох кириитикэни таһаарда диэн үгсэн, «Кыымтан» С.И. Окоёмов тахсан биһиги үлэбитин бэрэбиэркэлээн баран, кириитикэ кырдьыктаах эбит диэн түмүктээбитэ. Дьэ, онно бүрөҕө биһигини милиция начальнига Н.А. Семихановскай улаханньык көмүскээбитэ. Оччолорго биһиги үһүөн комсомол чилиэттэрэ, комячейка секретардара, актыыптара этибит. Оттон Николай Александрович Томтордообу партийнай тэрилтэ секретарын быһыытынан биһигини үчүгэйдик билэрэ уонна өйүүрэ. Онон куоластааһынга бюро сэттэ чилиэнттэн үһэ биһигини буруйдара суох диэн көмүскээн улахан миэрэбэ тардыллыбатахпыт. Биһиги дьыалабыт салгыы партия уобаластаабы комитетыгар бэриллэн, сотору кэминэн Н.Н. Барашков Уус-Алдантан атын үлэбэ көһөрүллүбүтэ.

1940 сыл сэттинньитигэр миигин Нам хаһыатыгар редакторынан анааннар, 1940-1946 сылларга редактордаабытым. Оттон, Новосибирскайдаабы икки сыллаах партийнай оскуоланы бүтэрбитим кэннэ, 1948 с. Булун оройуонун хаһыатыгар редакторынан ыытаары олордохторуна, оччотообуга Мэнгэ-Хангалас райкомун бастакы секретарынан үлэли илорор Н.Н. Барашков туруорсан, Мэнгэ редакторынан тахсыбытым. Икки сыл редакторынан үлэлээн баран, 1950 с. партия райкомун идеологияба секретарынан, Төһүлүтээби МТС райкомун секретарынан үлэлээбитим. 1955 с. ыалдьан, кулгаахпынан истибэт буолан, онуоха эбии куртахпынан аһаабыран атын

үлэбэ көһөрөллөрүгэр обкомтан көрдөспүтүм. Онон Дьокуускай куоракка көһөн киирэн 1955-1975 сылларга радиокомитетке пропаганда отделын редакторынан ананан, 20 сыл устата үтүө суобастаахтык үлэлээбитим.

Бэйэм олобум, үлэм-хамнаһым уонна бииргэ үлэлээбит, аалсыбыт дьоннорум тустарынан кылгастык абыннахха итинник.

Афанасий ДАНИЛОВ,
1940-1946 сс. Нам оройуонун хаһыатын
редактора, Дьокуускай, 1995.

«Олох, үлэ күүрээнин күүттэспитэ» кинигэттэн

ТУРАНТАЕВ АНДРЕЙ ГЕОРГИЕВИЧ

А.Г. Турантаев 1915 сыллаах төрүөх. Аҕа дойдуну сэриитин актыыбынай кыттыгылааҕа.

1946-49 сс. Нам оройуонун «Колхоз сирдьитэ» хаһыат редакторынан үлэлээбит. Ити кэнниттэн өр сылларга бэйэтин олобун республика оройуоннарын хаһыаттарыгар үлэлээн сибээстээбит. 1960-62, 1965 сс. Чурапчы оройуонун «Саҥа олох» хаһыат редакторынан үлэлээбит. Чурапчы улуусун Бочуоттаах гражданина.

Андрей Георгиевич 1942 с. бэс ыйын 20 к. Ийэ дойдуну көмүскүү барарга бэбиэскэ туппут. Кини 395 №-дээх минометнай полкаҕа сылдьан сэриилэспит. Үстэ бааһырбыт, 2663 №-дээх эвагоспиталга эмтэммит. Аҕа дойдуну сэриитин II степеннээх уордьанынан, «Хорсунун иһин» мэтээлинэн, «Килбиэннээх үлэтин



ийн. В.И. Ленин төрөөбүтэ 100 сылынан» мэтээлинэн нағараадаламмыт. Киниэхэ 1981 с. Саха Республикатын культуратын үтүөлээх үлэһитин бочуоттаах аата ингэриллит.

Биһиги редакциябыт биир салайааччыта А.Г. Турантаев быйыл 2005 с. балаһан ыйын 18 күнүгэр 89 сааһыгар сылдьан ыалдьан өллө.

Г.ЭВЕРСТОВ

АЙЫМНЫЛААХТЫК — АХСАБАККА ҮЛЭЛЭЭТИН!

«Ленин суола» хаһыат тэриллибитэ 30 сыла туоларынан бэйэм истин эбэрдэбин тиэрдэбин.

Хаһыат сэрии кэнниттэн тахсар кэмнэригэр, алта сыл устата редакторынан үлэлээбитим. Ити бириэмэбэ кини икки балаһанан нэдиэлэбэ үстэ тахсара. Хаһыакка эппиэттиир секретарынан Алексеева В.С., радиокорреспонденынан Колесов М.Я. үлэлиллэрэ.



1949-1955 сылларга «Колхоз сирдытэ» колхозтар хаһаайыстыбалара экономической өттүнэн бөбөргөөһүннэригэр, оройуон культурнай олобо сайдыытыгар айымнылаахтык үлэлиирэ. Партия уонна правительство ытар политикаларын

киэн маассаба өйдөтөн тиэрдиигэ сыралаахтык охсуһара.

Нэһилиэктэргэ, колхозтарга үгүс ахсааннаах корреспонденттардаах этибит. Хатын Арыыттан С. Евсеев, Көбөкөнтөн И. Рехлясов, Партизантан М. Делиграсова,

Түбэттэн В. Дьяконов уо.д.а. үгүс дириг ис хоһоонноох корреспонденциялары ыыталыыллара.

Биһиги тапталлаах хаһыаппыт инники да өттүгэр оройуон экономиката, культурата сайдыытын кизгник сырдатарыгар, партия уонна правительство дьаһалларын олоххо киллэриигэ ахсаабакка үлэлииригэр баһарабын.

Х. СИВЦЕВ,

1949-1955 сс. «Колхоз сирдытэ» хаһыат

редактора

«ЛС» 1965 с. алтынны 5 к.

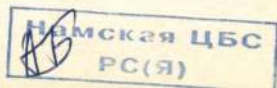
ҮРДҮК АНАЛЫ ТОЛОРҮҮ СЫЛЛАРА



Бэчээт — маассабай информация ордук дьоһун, ордук сабыдыаллаах средствота. Биирдэ истибиккин эбэтэр көрбүккүн үксүн мэлдьи өйдүү сылдыбаккын. Оттон хаһыаты тутан олорон, уура сылдьан сиһилии ааҕабын, өрдөөбүнү булан саналыы билсэбин, элбэххэ үөрэнэбин. Хаһыат олох сиэркилэтэ буоларын ааһан, коллективнай агитатор, пропагандист, ону тэнэ коллективнай тэрийсээччи. Хаһыаттан ордук дьайар күүстээх средство суох. Нам оройуонун хаһыата — «Колхоз сирдытэ», онтон «Ленин суола», билигин улуус «Энгиэлитэ» — бэйэтин ити үрдүк аналын чиэстээхтик толорбута уонна толорор.

Улуус аҕа саастаах дьонноро олоҕу саналыы тутууга, Аҕа дойду Улуу сэриитин сыллаларыгар, экономиканы

50052



уонна культураны салгы сайыннарыга бэйэлэрин хаһыаттара сүнкэн оруолламмытын дьэнкэтик өйдүүллэр. Мин оройуон, улуус хаһыатын биэс уон түөрт сыл устата көтүспэккэ ааҕабын, ол иһигэр мунһан-тараан отучча сыл хаһыат редакциятыгар илии-атах буолбутум баар.

Сэрии суостаах, ыарахан сылларыгар оройуон нэһилиэнньэтин санаатын көтөҕөр, бэйэни харыстаммат үлөҕө күүрдэр сүрүн күүһүнэн, туох да омуна суох, «Колхоз сирдьитэ» этэ. Икки эрэ страницалаах хаһыат биир нүөмэригэр элбэх матырыйаал бэчээттэнэрэ. Редактор А.Н. Данилов, эппиэттиир секретарь Д.Д. Яковлев, литературнай үлэһит А.А. Петухова ыстатыйалары, информациялары уута-хаара суох, кылгастык онороллоро. Хаһыат географията киэн этэ, элбэх нэһилиэктэн, колхозтан заметкалар, информациялар бэчээттэнэллэрэ. Партия райкомун, райсовет исполкомун эппиэттээх үлэһиттэрэ командировкаттан кэлээт, тугу суруйбуттарын редакцияга аҕалан биэрэллэрэ. Хаһыакка суруйуу кинилэр эбээһинэстэрин курдук ирдэнэр эбит этэ. Райкомтан И.М. Макаров, Д.А. Никитин, И.В. Хачиров, Г.Е. Колмогоров, райсоветтан Е.А. Макаров, К.Г. Охлопков, райсоюз заготхонтуоратын директора Д.Г. Данилов ордук элбэхтик суруйаллара.

Редакция үһүөйэх айар үлэһитэ солбуйса сылдьан нэһилиэктэргэ сылдьаллара. Типография директора, бухгалтер кытта командировкаланаллара. Бухгалтер Н.Н. Макаров барбатаҕына даҕаны, үчүгэй информацияны хантан баҕарар булара. Дьону көрсүбүт, телефонунан кэпсэтэ охсубут буолара. Кини хаһыат

нүөмэрин көтүшпэт кэриэтэ этэ. Кумаабыны харыстыыра бэрдэ эбитэ дуу, кумаламмыт эбириэскэни өтүүктүү-өтүүктүү суруйара. Типография директора В.Д. Яковлев аан бастаан командировкаланан Маймаҕа тийбит уонна тохтоон көрбөккө үлэлиир ыанньыксыттары кытта тыла тахсан сэхэргэспэтэҕин редакторга телефоннаабыт, сүбэлэспит. Кэлбитин кэннэ ону күлүү гыналлара. Фронтан бааһыран кэлбит М.Я. Колесов 1944 сылтан типографияҕа директордаан, хаһыакка эмиэ көмөлөһөрө.

Колхозтаахтар хорсун үлэлэрин хаһыат нүөмэр аайы сырдатара. Бастын механизатордар Дорофей Устинов, Роман Игнатьев, чулуу булчуттар Роман Дягилев, Кузьма Протодияконов уонна да атын элбэх бастыгнар үрдүк көрдөрүүлэри хайдах ситиспиттэрин хаһыат чопчу көрдөрөрө. Нүөмэр аайы сүүсчэкэ строкалаах инники ыстатыйа бэчээттэнэрэ. Тирээн турар сруктартан биирин чопчу ылан, итэҕэс-быһаҕас тоҕо баарын, ону туоратарга тугу оҥоруохха сөбүн ыйан биэрэллэрэ. Инники ыстатыйа оройуон салалтатын дьаһалын курдук сыаналанара. Инники ыстатыйаҕа кириитикэлэммит тэрилтэ, хаһаайыстыба салайааччыта туох дьаһалы ылыммытын райком, райсовет ыйытар буолаллара. Совинформбюро оройуоннааҕы хаһыаттарга аналлаах иһитиннэриилэрин нэдиэлэҕэ биирдэ Дьокуускайтан радионан этэн биэрэллэрэ. Ону радиоузелга тахсан түүн 12 чаастан сурунан ыларын. Ол сарсыарда 8 чаастан наборга барара.

Сэрии кэннинээҕи сылларга оройуон үлэһиттэрэ айар-тутар үлэлэрин, колхозтары бөдөҥсүтүүнү,

тэрилтэ-хаһаайыстыба өттүнэн бөвөргөтүүнү, үөрэх, культура сайдыытын, коллективтар, үлэһиттэр социалистической куоталаһыыларын «Колхоз сирдьитэ» хаһыат эрэйиллэрин курдук сырдаппыта. А.Г. Турантаев, кини кэнниттэн Х.П. Сивцев бэйэлэрин балаһыанньаларын таһымыгар турар редактордар этилэр. Хаһыат үлэ итэҕэстэрин арыяр критическэй матырыйааллары утумнаахтык бэчээттиир буолбута. Оччотооҕу ирдэбил оннук этэ. ССКП КК 1946 сыллаахха идеологической үлэҕэ ылыммыт уураахтарын олоххо киллэрии сороктара бэчээт тэриллиилээх, дыссипилиинэлээх буолууну, патриотизмы уонна интернационализмы кимээһиннээхтик пропагандалыырын модьуйаллара. Үлэҕэ, дьону иитиигэ алҕастары, көтүтүүлэри таһаарар салайааччылары сирэйдээн-харахтаан, ардыгар наһаалаан даһаны кириитикэлээһин баара. Оччолорго кириитикэни ылыналлара, өһүргэнэр диэн суоҕа. Быһыы-майгы, ирдэбил оннук этэ. Төһө кыалларынан итэҕэһи туората сатыыллара.

Бу строкалары суруйааччы 1958-62 сс. редактордыы сылдыбытым. Хаһыат билинҥи курдук түөрт страницанан нэдиэлэҕэ иккитэ тахсара. Айар үлэһитэ билинҥитээҕэр икки төгүл аҕыйах этэ: редакторы солбуйааччы, тыа хаһаайыстыбатын отдела В.Л. Еремеев, эппиэттиир секретарь П.П. Бестинова, литсотрудник Н.П. Стрекаловская, кини кэнниттэн В.И. Никитин. Эппиэттиир секретарь бэйэтэ корректордаан таһаарара. Хаһыат элбэх миэркэлээх үлэ буоларын, олоҕу бары өттүнэн сырдатыхтаабын өйдүүрбүт, кыһанан үлэлиирбит. Оройуон салалтатын ирдэбилэ

баар буолан салайар үлэхиттэр, специалистар былааннаах матырыйааллары суруйа сатыыллара. 1962 сыл сааһыгар ССКП КК Н.С. Хрущев этии киллэриитинэн оройуоннаағы хаһыаттары таһаарыыны ууратар туһунан уураах ылыммыта. Онон Нам оройуонун «Колхоз сирдьитэ» хаһыата 1962 сыл бэс ыйыгар сабыллыбыта. 1963 с. Намы уонна Уус-Алданы холбоон Среднеленскэй колхознай-совхознай производственной управлениены тэрийбиттэрэ. Ол хаһыата «Ленин суола» тахсыбыта. 1965 с. оройуоннары чөлүгэр түһэриинэн сибээстээн, «Ленин суола» сыһыа Нам оройуонун хаһыата буолбута. Редакторынан А.И. Ксенофонтов бигэргэтиллибитэ.

«Колхоз сирдьитэ» хаһыакка редактордаабыт Афанасий Николаевич Данилов, Андрей Георгиевич Турантаев, Харлампий Павлович Сивцев чиеһинэйдик, чэхчы тиритэ-хорута үлэлииллэрэ. Оройуон «Ленин суола» хаһыатыгар редакторынан саамай уһуннук, 1965 сылтан 1978 сылга диэри Алексей Игнатьевич Ксенофонтов үлэлээбитэ. Сүрэхтээх, күн аайы иллэн буолбакка үлэлиир диэн бары сөбүлүүрбүт. Атыттар эмиэ сыралаахтык үлэлииллэрин ирдиирэ.

Оччолорго айар үлэхиттэртэн В.Л. Еремеев, Т.Т. Халыев ордук элбэхтик үлэлииллэрэ. Терентий Терентьевич журналистика бары жанрдарыгар дэгиттэринэн, оройуон бастың дьоннорун тустарынан очеркаларынан ааҕааччыларга кэрэхсэммитэ. Бокуонньук үтүөкэннээх доҕорбут этэ. 1988 сылтан быйыл муус устарга диэри редактордаабыт суруйааччы, журналист Николай Михайлович Рыкунов бокуонньук саха тылын баһылаабытынан, корреспонденциялары

түргэнник, сатабыллаахтык көннөрөн огорорунан, заголовоктары, рубрикалары сатаан туттарынан тэннээбэ суоҕа.

Нам полиграфистара урут да үчүгүйдэрэ, билигин даҕаны талбыт курдук үлэһиттэр. Атын типографияны билбэтим, биһиэннэрэ бары чиеһинэйдик, хаачыстыбалаахтык үлэлииллэр. Кинилэр тустарынан былырыын типография 60 сылыгар улуус хаһыатыгар киэнник суруллубут этэ.

Улуус хаһыатын билигин журналистара, корреспондентара бу ыарахан кэмгэ ааҕааччылар эрэллэрин толорор, үлэ дьонун туһунан киэнник суруйар кыахтарын өссө сайыннарыахтара. Хаһыат үбүлүөйүн бэлиэтээһин итинник санаанан барара буолуо.

И.П. ЕГОРОВ,

1958-62 с.с. хаһыат редактора

пенсионер. Нам селота

ҮЙЭ ЧИЭППЭРЭ ҮЛЭЛЭЭБИТИМ



«Энсиэли» хаһыат 60 сыллаах үбүлүөйүн редакция үлэһиттэрэ уонна типография полиграфистара эрэ үөрэ-көтө бэлиэтиир буолбатахтар, бу — хаһыат бары ааҕааччыларын бырааһынньыктара. 1935 сылтан саҕалаан 60 сыл устата хаһыакка урукку оройуон, билигин

улуус олоҕо-дьаһаҕа, үлэтэ-хамнаһа сизеркилэбэ көрүнөр курдук хайдах баарынан сырдатылына.

«Колхоз сирдытэ» хаһыат бастагы нүөмэрдэриттэн мунһуулан тигиллибит редакцияба, улуус музейыгар, республика киин библиотекатыгар кичэйэн хараллар саһарбыт страницалары аахтаһына, Нам улууһун историятын биэс тарбаһын курдук билиэххин сөп. Кырдыабастар урукку олохторун санаан ааһыахтара, эдэрдэр өбүгэлэрин үлэлэрин, олохторун билигини кэмгэ тэнгнээн көрүүхтэрэ.

Үйэ чиэппэрэ редакцияба редакторы солбуйааччынан, отдел сэбиэдиссэйинэн үлэлээбит, пенсияба тахсан баран уонча сыл штаты таһынан анал корреспондент быһыытынан хаһыат үлэтигэр актыыбынайдык кыттыбыт аабааччы буоларбынан бу датаны кимтэн да итэһэнэ суох үөрэ-көтө бэлиэтиибин уонна төһө өйдүүрбүнэн бэйэм ахтыбын суруйабын. Хаһыакка бастагы информациябын 1947 сыллаахха суруйбутум.

1960 сыл муус устар 1 күнүттэн партия райкомун бюротун уураабынан редакторы солбуйааччынан үлэлээбитим. Ол ананан кэлэрбэр редакторынан И.П. Егоров, эпипэтиир секретарынан П.П. Бестинова, корреспонденынан В.И. Никитин, корректорынан Д.Д. Сокольников, машинистканан М.П. Протопопова үлэлииллэрэ. Хаһыат билигини курдук түөрт балаһанан тахсара. Хаһыат түөрт балаһанан тахсыбыта, редакторы солбуйааччы, корреспондент, корректор штаттара эбии көрүллүбүттэрэ үһүс-төрдүс сыла быһыылааба. Мин иннибэр редакторы солбуйааччынан Андрей Герасимович Дьяконов үлэлээбитэ уонна университетка үөрэнэ киирбитэ. Ол иннинэ, хаһыат икки балаһанан тахсар этэ.

Ити састаабынан икки сыл үлэлээбиппит кэннэ, үрдэ суох уларыһы-тэлэрийи буолбута. Бастаан Нам, Горнай,

Егорова, М.И. Артунова, М.Н. Сидорова, М.П. Заматина,

Өлүөхүмэ, Ленскэй, Дьокуускай, Орджоникидзевскай оройуоннары холбоон Приленскэй производственной управлениены тэрийбиттэрэ. Ити 6 оройуону сырдатар «Лена маяктара» хаһыат редакцията куоракка үлэлээбитэ. Сотору сатамньыта суох буолан, Уус-Алдан уонна Нам оройуоннарын холбоон Среднеленскэй диэн оройуону Намга кииннээн тэрийбиттэрэ. «Ленин суола» хаһыат тахсар буолбута. Ол гынан баран хантан, хайдах үбүлэнэрэ кыайан быһаарыллыбакка кулун тутарга эрэ хаһыат бастакы нүөмэрэ тахсыбыта.

Хаһыаты тэрийиилэригэр редакторынан үөрэнэ сылдьар, үөрэбин күһүн бүтэриэхтээх Никитин Павел Павловичы ССКП райкомун пленумугар бигэргэппиттэрэ. Редакторы солбуйааччынан Аммосов П.П., эппизттиир секретарынан Гоголев А.И., тыа хаһаайыстыбатын отделын сэбиэдиссэйинэн Еремеев В.Л., сурук отделын сэбиэдиссэйинэн Хачиров И.В., корреспонденынан Колесов М.Я., корректордарынан Сивцева Е.Д., Черепанова У.И., машинисткаларынан Решетникова В.П., Павлова З.М. аһаммыттара.

Икки ый үлэлээппитин кытта эмиэ уларыыйы буолбута. П.П. Аммосов кэргэнэ улаханньык ыалдьан уурайан, дойдутугар Борогонго барбыта. М.Я. Колесовы партийнай үлэсэ ылбыттара. Онон редактора да, солбуйааччыта да суох хаалбыппыт. Партия райкомун бюрота Никитин П.П. кэлиэр диэри редактор эбээһинэһин толорооччунаан мийгин анаабыта. Онон биэс ый редактор эбээһинэһин толорон турардаахпын.

П.П. Никитини күһүн кэлэн аһыйах ый үлэлээтин кытта, «Кыым» уонна «СЯ» хаһыаттар холбоһууларыгар отдел сэбиэдиссэйинэн ылбыттара. Кини оннугар редакторынан Сячиков П.Ф., редакторы солбуйааччынан Ксенофонов А.И. кэлбиттэрэ. Сурук отделын сэбиэдиссэйинэн Бестинова П.П.,

радиотэрийээччинэн Никифорова В.П. анаммытара. Сячиков П.Ф. олобо табыллыбакка өр үлэлээбэтэбэ, кэргэнин дойдутугар собуруу кэспүтэ.

1965 сыллаахха редакторынан Ксенофонтов А.И., редакторы солбуйааччынан Еремеев В.Л. анаммытара. Егоров И.П. отдел сэбиэдиссэинэн, Рыкунов Н.М. корреспонденынан ананан үлэлээбиттэрэ. Никифорова В.П. партийнай оскуолаба үөрэнэ барыытыгар радиотэрийээччинэн Иван Ксенофонтов куораттан үлэлии тахсыбыта.

Итинтэн кэнники сылларга Бестинова П.П., Гоголев А.И. саастарынан пенсияба тахсан уурайбытара. Эппиэттиир секретарынан Рыкунов Н.М., сурук отделын сэбиэдиссэинэн Абрамова В.М. анаммытара. Халыев Т.Т. корреспонденынан кэлбитэ. Редакцияба мин үлэлиир сылларбар Овчинников С.С., Осипов И.В., Дьяконов А.Г., Павлов И.П., Акимова Х.Н., Макарова К.И., Романова В.К., Дьяконов Н.Н. хастыы да сыл айымныылаахтык үлэлээбиттэрэ. Билигин даҕаны Сивцев И.Е., Васильев А.Д., Эверстов Г.К., Сивцева Е.Н., Сыромятников В.В., Лазарева М.К. салгыы үлэлииллэр, элбэх сыраларын биэрэллэр.

Хаһыат типографияба бэчээттэнэн тахсарынан полиграфистары кытта ыкса сибээстээх үлэлиирбит. Типография директорынан мин ахтар кэммэр А.Д. Егоров, К.Н. Лебедев, Н.П. Колпашников, И.К. Кривошапкин, Н.А. Лугинов үлэлээбиттэрэ, билигин Т.Е. Сивцев директордыыр. Типография биһиги харахпыт ортотугар материальной базата сылтан сыл ахсын тупсан, бөбөргөөн испитэ. Итиннэ ордук улахан хамсааһыны Н.П. Колпашников, И.К. Кривошапкин онорбуттара.

Хаһыат быһаччы онгоһуллан, бэчээттэнэн тахсыытыгар өр сылларга наборщиктарынан үлэлээбит А.В. Барамыгина, М.С. Егорова, М.М. Аргунова, М.Н. Сивцева, М.П. Замятина,

линотипистар С. Горохов, С. Делахова, О. Новгородова, З. Чирикова, И. Ильин, О.И. Соловьева, А. Романова, бэчээттээччилэр П. Егоров, К.Н. Лебедев, П. Колпашникова уо.д.а. үтүө суобастаах үлэлэрин ахтар наада.

Аабааччылары кытта утумнаахтык үлэлиирбит. Сыллата нэһилиэктэринэн кэрийэн отчуоттуурбут, корпостары тэрийэрбит. Ордук актыыбынайдык Үөдэйтэн П. Владимиров, В. Неустроев, 1 Хомустаахтан М. Винокурова, П. Корякин, Партизантан М. Иванов, К. Петрова, Никольскайтан Е. Протопопов, Арыы Тииттэн И. Мокрошупов, Аппааныттан Н. Гаврильев, Модуттан П. Протопопов, Хатырыктан Н. Сивцев, Көбөкөнтөн А. Сидорова суруйаллара.

Редакторы солбуйааччы штата көрүллүбүттэн, ити эбээһинэскэ А.Г. Дьяконов, П.П. Аммосов, А.И. Ксенофонтов, В.Л. Еремеев, И.П. Егоров, В.П. Никифорова, Н.М. Рыкунов, А.В. Кириллин, В.Г. Касьянов, Г.К. Эверстов үлэлээбиттэрин, эппизиттир секретарь түбүктээх үлэтин өр сылларга толорбут П.П. Бестинова, А.И. Гоголев, Н.М. Рыкунов, И.Е. Сивцев ааттарын хаһыат юбилейнай нүөмэригэр эбэтэр буклекка ахтыахха сөп этэ.

Мин бииргэ үлэлээбит редактордарбын И.П. Егоровы, П.П. Никитини, П.Ф. Сячиковы, А.И. Ксенофонтовы, И.Е. Обутовы, М.И. Слепцовы, А.В. Павловы, Н.М. Рыкуновы тэрийээччилэр, журналистар быһыыларынан үрдүктүк сыаналыбын.

В. ЕРЕМЕЕВ,
«ЛС» 1963 сылга редактора, өр сылларга
редакторы солбуйааччы, хаһыат үлэтин ветерана,
дуобат федерациятын уһун сылларга салайааччы,
тыыл, үлэ ветерана

«Энсиэли» хаһыат 1995 с. алтынны 5 к.

НИКИТИН ПАВЕЛ ПАВЛОВИЧ

П.П. Никитин 1932 сыллаахха Мэнгэ-Хаңгалас оройуонун Хара сэлиэнньэтигэр төрөөбүтэ. Орто оскуоланы ити оройуон Майатыгар бүтэрбитэ.



1954 с. Дьокуускайдаағы учуутал институтун бүтэрэн баран, Верхоянскый оройуон Саккырыырыгар саха тылын учууталынан үлэлээбитэ. 1955 с. Ньурбага тийиэн учууталлыыр. Нөнгүө сылыгар ЫБСЛКС Ньурбатаағы райкомун бастакы секретарынан талыллар уонна бу дуоһунаска 1959 сылга диэри үлэлиир. Ити сылларга кини ССКП

Ньурбатаағы райкомун чилиэнинэн, Ньурба сельсоветын депутатынан, ЫБСЛКС Саха сиринээҕи обкомун чилиэнинэн талыллар.

1959 с. Ленинградтаағы Үрдүкү партийнай оскуолага журналистика факультетыгар үөрэххэ ытыллар.

1963 с. Үрдүкү партийнай оскуоланы бүтэрбитин кэннэ, Орто Ленатаағы производственной управление «Ленин суола» хаһыатын редакторынан ананар. Бу дуоһунаска 1964 с. олунньуга диэри үлэлиир уонна республикатаағы «Кыым» хаһыат култуурага отделын сэбиэдиссэинэн ананар. Манна 1969 с. диэри үлэлиир итиэннэ ССКП обкомун култуурага отделын инструкторынан ылыллар. Бу отдел театральнай искусствону, кинематографияны, суруйааччылар уонна художниктар союзтарын дьаһайара. Павел Павлович саха културатын уонна искусствотун күннэрин Магаданга, Ульяновскай уобаласка, Башкирияга уонна Москвага ытытыга быһаччы кыттыыны ылбыта.

1985 с. «Хотугу сулус» уонна «Полярная звезда» сурунааллар кылаабынай редактордарынан ананар.

Кэлин бу сурунааллар арахсыбыттарын кэннэ, «Чолбон» сурунаал кылаабынай редакторынан 1994 с. өлүөр диэри үлэлээбитэ.

1970 с. П.П. Никитин «Үлэбэ килбиэнин иһин. В.И. Ленин 100 сылынан» мэтээлинэн наһараадаланар. 1982 с. киинэхэ САССР культуратын үтүөлээх үлэһитэ аат ыһарыллар. ЫБСЛКС КК, ССКП Саха сиригээҕи обкомун, САССР Верховнай Советын Президиумун, Ульяновскай уонна Магаданскай уобаластар Бочуотунай грамоталарынан наһараадаламмыта.

П.П. Никитин «Петр Михайлович Решетников» (1965 с.), «Якутский театр» (1975 с.), «Мастера якутской сцены» (1985 с.) кинигэлэр автордара. Кини ГДР кинематографистара Саха сириг туһунан документальнай киинэни устууларыгар сүбэһит быһыытынан кыттыбыта. Итини тэнэ «Срочно... Секретно... Губчека...» уус-уран киинэ уһуллуутугар консультант быһыытынан үлэлэспитэ. Республика бэчээтигэр бэрт элбэх ыстатыйалары суруйбута. Киин таһаарыыларга Саха сириг искусствотын туһунан ыстатыйалары, Улахан Советскай Энциклопедия 30-ус томулар матырыйаалы бэчээттэспитэ.

1994 с. П.П. Никитин ыалдьанөлбүтэ.

Г. ЭВЕРСТОВ

ОЛОБУМ УМУУЛУБАТ СЫЛАРА

Редакторы солбуйааччынан 1963 сыл сэтинньи 20 күнүгэр анаммытым. Ол кэмгэ П.П. Никитин редактордыыра. Мин тийэрбэр кини суоҕа. Куоракка атын үлэбэ көһөрүллүбүтэ. Кини оннугар ыччат хаһыатыгар үлэлээбит опыттаах журналист П.Ф. Сячиков кэлбитэ. Сячиков икки сыл үлэлээт, кэргэнин дойдутугар көспүтэ. 1965 с. тохсунньу 5 күнүгэр редакторынан мин анаммытым.

Оччолорго бэчээт үлэһиттэрин иннилэригэр В.И. Ленин

«хаһыат коллективнай агитатор, коллективнай пропагандист эрэ буолбакка, ону тэнгэ коллективнай тэрийээччи буолуохтаах» диэн ыйыытынан салайтарыы, итини олоххо



киллэриигэ үлэлэһии сорууга турара. Кэмиттэн кэмигэр ССКП КК туһааннаах уураахтара тахсаллара. Миэстэтигэр быһаччы политической салалтаны партия обкомун бэчээккэ сектора уонна райкомнар онороллоро.

1969 с. партия райкомун пленумугар хаһыат үлэтигэр сыһыаннаах боппуруос көрүллүбүтэ. Дакылааты мин

онорбутум. Редакция ыйдаабы, соробор кварталлаабы былаанынан үлэлиирэ. Былааннар райком бюротунан бигэргэтиллэллэрэ. Онон былаанаммыт ыстатыйалары туһааннаах толорооччу биир бириэмэлээх партийнай соруудах быһыытынан сыаналыахтаабы.

Партия райкомун секретардара С.Н. Платонов, В.Е. Колмогоров, Н.Ф. Рожин, Д.И. Винокуров, В.М. Бочкарев, отделлар сэбиэдиссэйдэрэ В.Н. Петров, И.З. Кривошапкин, Д.Г. Дураев уо.д.а. бэйэлэрин инициативаларынан ыстатыйа суруйан элбэхтик көмөлөспүттэрэ.

1969 с. Намга оройуоннар хаһыаттарын редактордарын летучкалара буолбута. Кылгас киирии тылы райком бастакы секретара С.Н. Платонов эппитэ. Кини производство кээмэйэ биир киһиэхэ тиксиитинэн Нам ордук улахан ноборуускалаабын бэлиэтээбитэ. Редактордарга ити сонун иһитиннэри буолбута. Биһиги оройуоммут киэнэ хайдабын диэн хос-хос ыйыппытара. Летучка ытыллар

оройуоннарын хаһыаттарын редакцияларын коллективтара кинилэр үлэлэрин сыаналааһын курдук ылыналлара.

Хаһыат саамай улахан уонна бастайааннай соругунан аабааччыны кытта сибээһи тутуһуу, штаты таһынан корреспонденттар ахсааннарын элбэтии буолар диэн аабарбыт. Сыллата селькордар оройуоннай сүбэ-мунньахтарын ытарбыт. Биир бириэмэҕэ селькордар оскуолаларын үлэлэппиппит. Нэһилиэк аайы корреспондентскай постардаахпыт. Постар салайааччылара эбээһинэс ылынан кыһамныылаахтык үлэли сатыылларын билигин үрдүктүк сыаналыбын. Бөдөн нэһилиэнньэлээх пууннарга итиэннэ тэрилтэлэргэ редакция отчуотун туруорарбыт. Бу үлэни сурук отделын сэбиэдиссэйдэрэ баһылаан-көһүлээн ытталлара. Элбэх сыраларын биэрбит сэбиэдиссэйдэринэн П.П. Бестинованы, В.М. Абрамованы аабабын.

Ити сылларга ордук актыыбынайдарынан биллэллэрэ: М.А. Охлопкова, В.П. Дьяконов, П.Н. Протопопов, Х.Н. Акимова, С.Д. Попов (Аппааны), Д.Г. Данилов, М.И. Иванов, Д.Г. Федотов, В.П. Неустроев, П.С. Владимиров, И.В. Хачиров, В.К. Петров, Е.Г. Протопопов, П.П. Оконешников о.д.а.

Оччотообу үлэ билингитээбэр биир биллэр уустуктааба. Ол — нүөмэртэн нүөмэр аайы партийнай, профсоюзнай, комсомольскай олох, сэбиэскэй тутул диэн рубрикаларынан матырыйааллар баар буолуулара ирдэниллэрэ. Оттон ити, туһугар, олус сыралаах үлэнэн хааччыллара. Партийнай үлэ боппуруостарынан өр сылларга редакторы солбуйааччы И.П. Егоров дьарыктаммыта. Профсоюзунан, комсомолунан, сэбиэттэринэн уочаратынан үлэлэнэрбит.

Тыа оройуоннарыгар саамай улахан миэстэ тыа

хаһаайыстыбатын, экономиканы, социалистической куоталаһыыны сырдатыга бэриллэрэ. Элбэх бачыымнар көтөһүллэллэрэ, араас дневниктэр, эбэһээтэлистибэлэр, түмүктэр, сводкалар бэчээттэнэллэрэ. Хаһыат урукку подшивкаларын арыталаан көрбүт ким барыта итини билигин итэбэйиэбэ. Бу үлэбэ отдел сэбиэдиссэйэ В.Л. Еремеев өр сылларга сыратын биэрбитэ.

Экономика, бастың опыт, куоталаһыы боппуруостарыгар Г.Г. Алексеев, П.К. Наумов, М.П. Попов, Т.И. Замятин, У.Г. Яковлева, А.Я. Федотов уо.д.а. илии баттааһыннаах бөдөң ыстатыйалар бэчээттэммиттэрин өйдөөччүлэр билигин да элбэх буолуохтаахтар.

Комсомолга «Эдэр сүрэхтэр», оскуола оболоругар «Ильич сизэннэрэ» анал страницалар таһаарыллаллара. Бу үлэнэн араас сылларга И. Павлов, Н. Рыкунов, Т. Халыев дьарыктаммыттара. Субуоталарга арыый интэриэһинэй матырыйааллар «Түһүлгэ» рубриканан бэчээттэнэллэрэ. Оччотообу аабааччы биһигиттэн сирэйдээн-харахтаан этиллибит кириитикэни элбэхтик эрэйэрэ. Селькордар И. Хачиров, П. Сивцев, М. Ядрихинская, В. Петров, В. Никитин ити көрдөбүлгэ балачча эппиэттиир матырыйааллары суруйаллара. Кириитикэ милиция үлэһиттэрэ А. Иванов, Д. Тусаков суруйууларыгар эмиэ баар буолара. «Суут саалатыттан» рубрика эмиэ балачча элбэхтик көстөрө. Кэлин «Чобуо чооруос» диэн сатирической муннуктаммыппыт. Бу рубрика үһүннүк көстүбэтэбинэ «Чооруоспут быйыл кыһын тонгон өлбүт быһыылаах» диэн күлүү-оонньуу курдук кириитикэлииллэрэ.

Критическэй матырыйааллар туһаннаах тэрилтэлэргэ ирдэбилгэ ыытыллан, эппиэт ыларбыт. Онон кыра да буоллар көдьүүстээх буолаллара. Ол да буоллар

кириитикэбэ өстөһүү, изстэһии чэхчылара баара биллибэт этэ. Редакция айар үлэһиттэрэ оройуон общественной олоһор актыыбынайдык кытталлара. Партия райкомун, райкомол, профсоюзтар, народнай хонтуруол комитетын састаабыгар биһигиттэн ким эмэ булгуччу талыллара. Пропагандистскай үлэбэ тардылларбыт. И. Павлов, Н. Дьяконов, С. Овчинников уус-уран самодеятельноска кытталлара, журилар састааптарыгар талыллаллара.

Редакция, типография коллективтара биир партийнай, биир профсоюзнай тэрилтэлэргэ холбоһоллоро. Партийнай тэрилтэ коллективтар олохторугар балачча улахан сабыдыаллааба. Араас кэмнэргэ П. Бестинова, И. Егоров, В. Еремеев секретардаабыттара. Профсоюз комитетын хас да болдьоххо Н.Н. Дьяконов салайбыта.

Мин редактордыыр сылларбар Саха АССР 50, Улуу Октябрь 50, 60, Улуу Кыайыы 20, 30 сылларын туолар үбүлүөйдэрэ бэлиэтэммитэ. Оройуон хаһыатын бастакы нүөмэрэ тахсыбыта 40 сылын туолбута. Итилэр барылара хаһыат үлэтигэр сэргэхсийиилэри киллэрбиттэрэ.

Улуу Октябрь 50 сылын чизэһигэр хаһыат партия райкомун, райсовет дипломнарынан бэлиэтэммитэ. Эмиэ ити сылларга хаһыат тас онгоһуутун көрүүгэ республикаба үһүс миэстэбэ тиксибиппит. Бу сэмэй ситиһиигэ эппиэттиир секретарь А.И. Гоголев, бэчээтинньик К.Н. Лебедев тус бэйэлэрин кылааттара сыаналаммыта.

Редакцияба Н. Рыкунов, Т. Халыев үлэбэ кэлиилэрэ чопчу уларыыылары киллэрбитэ. Т. Халыев хаһыаты биэс колонкаба танан онорууттан алта, онтон да элбэх колонкаба тангыга көһөрбүтэ. Бу хаһыат тас көстүүтүн, аабыллымтыатын биллэрдик тупсарбыта. Кини хаартыскаба түһэриинэн дьарыктанааччылар кулууптарын тэрийбитэ.

Биирдэ улахан быыстапка тэриллибитэ. Редакцияга өр сылларга чизһинэй үлэ холобурун машинистка М.Г. Федорова, бухгалтер Е.С. Васильева көрдөрбүттэрэ.

1977 сыллаахха М.К. Аммосов олорбут, үлэлээбит сирдэринэн мотоциклистар бөлөхтөрө айаннаан кэлбитэ. Туһугар бу хорсун быһыы этэ. Москванан, Казахстанынан, Киргизиянан сылдьан кэлбит бөлөх састаабыгар сурук отделын сэбиэдиссэйз Иннокентий Осипов киирсибитэ хаһыат историятын өссө кизэргэтэр. 1974 с. редакция иһинэн ССРС Журналистарын союзун маннайгы сүһүөх тэрилтэтэ үөскээбитэ. Оройуоннай типография коллективынаан эйэ-дэмнээхтик үлэлээбиппит. Директордар А.Д. Егоров, К.Н. Лебедев, Н.П. Колпашников хаһыат былааннаах нүөмэрдэрэ күннэрин көтүппэккэ, хаачыстыбалаахтык тахсыыларыгар кыаллары барытын онгорбуттара.

Хаһыаты нэһилиэннэ ортотугар тарҕатыыны тэрийиигэ «Союзпечать» отделениетын начальниктара Т.М. Горбунова, Н.М. Сысолятина, М.П. Ядрихинская биллэр көмөнү онгорбуттарын бэлиэтиир наадалаах.

«Ким да умнуллубат, туох да умнуллубат» диэн девиз биһизхэ эмиэ тарҕанар. Миигин кытта үлэлээбиттэртэн бүгүн Е. Сивцева, Е. Ситникова, П. Бестинова, В. Абрамова, С. Овчинников, Н. Дьяконов, Н. Рыкунов, Т. Халыев суохтар. «Суруллубут суоруллубат» диэн өс хоһооно баар. Ол курдук кинилэр хаһыат, олохтоох радио үлэтигэр киллэрбит кылааттара суоруллубат.

Алтынны 5 күнүгэр хаһыат бастагы нүөмэрэ тахсыбыта 60 сылын туолар. Бу урут үлэлээн ааспыттарга, билигин үлэли сылдьааччыларга дьоһуннаах событие. Алта уон сыллаах салалтаттан мин ирээппэр 13 сыл тиксибитинэн испэр кизэн тутта саныыбын. Биллэн турар, хайдах сапайбытым —

туспа боппурос. Сатаабытым, кыайбытым диэн хаһан да, ханна да эппэтэбим, оннук санаа да суох. Редакцияба үлэлээбит кэмим сааһым, үлэм саамай чыпчаала эбит. Кыра да ситиһии үөрүүтэ, кыра да сыһа хомолтото, көрдөөх-нардаах күннэр олобум умнуллубат сылларынан буолаллар.

А. КСЕНОФОНТОВ,

**«Ленин суола» хаһыат 1965-1978 сс. редактора,
РФ Журналистарын союһун чилиэнэ, пенсионер,**

«Энсиэли» хаһыат 1995 с. алтынньы 5 к.

ҮЛЭБИТ СҮРҮН ХАЙЫСХАЛАРА ЭТИЛЭР



Мин «Ленин суолун» редакторынан 1978 сылтан 1982 сылга диэри үлэлээбитим. Хаһыат орооспот боппуруоһа диэн суох. Ол эрэн барытын саба көтөр кыаҕа эмиэ суох. Онон кини кэрдиис кэмнэринэн сүрүн болҕомтотун уурар кылаабынай туһаайыылаах буолуохтаах. Онон коллектив сүбэлэһэн баран ааспыт үс пятилетка көрдөрүүлэрин сиһилии ырытан үөрэтэргэ быһаарыммыта. Ити үлэ түмүгүнэн хаһыат кылаабынай туһаайыыта быһаарыллыбыта.

Хаһыат ааспыт пятилеткалар кими да астыннарбат сыһыараларын холбооттоохунунан мунурдаммакка, төһө кыалларынан, сатанарынан итэҕэстэр биричиинэлэрин дьонго тиэрдэ сатыырга холоммута. Урутаан эттэххэ, хаһыаты биир киһи онорбот. Оччотообуга «ЛС»-ка эппиэттиир секретарынан сүрдээх

грамотнай, имигэс тыллаах-өстөөх поэт Н.М. Рыкунов, т/х отделын сэбиэдиссэйнэн улуус тыатын сириг олохун ымпыгар-чымпыгар тийэ билэр, этэргэ дылы, түүн да уһугуннардахха, толору информацияны биэрэр кыахтаах В.Л. Еремеев, партийнай отдел сэбиэдиссэйнэн опыттаах партийнай үлэхит И.П. Егоров, корреспонденынан дэгиттэр талааннаах биллиилээх очеркист Т.Т. Халыев, сурук отделыгар, кылгас да кэмнэ буоллар, балачча ирдэбиллээх И.В. Осипов үлэлээбиттэрэ. Бу журналистар хаһыат үлэтин сүрүн хайысхатын буларга уонна ону тутуһан барарга утумнаахтык үлэлээбиттэрэ. Кинилэргэ мин, төһө да элбэх сыллар-күннэр ааспыттарын иһин улаханлык махтанабын, сүгүрүйэбин. Ити үлэ 1978 сыл санатыгар «Дабаанга сүтүктэр» диэн хас да нүөмэргэ барбыт матырыяалынан саҕаламмыта.

Мин санаабар, ити ыстатыйаны дьон сэнээрбит кэриннээхтэрэ. Ону бэрт уһун кэмнэ киирэ турбут үлэхиттэр суруктара туоһудуулар. Аны санаатахха, кэлин «улугуруу» диэн ааттаммыт систиэмэ ирингэтэ туолан тэстэрэ чугаһабыт кэмэ ыган кэлэн, үлэхиттэр, ордук специалистар, үлэлии, эрэйдэнэ-буруйдана сылдьар, балаһыанньаны чаччы билэр дьон быһыытынан ымпыгар-чымпыгар тийэ ырылаччы көрдөрөн суруйаллара, быһаччы этиилэрэ тыа хаһаайыстыбаннай үлэлэригэр тосту уларыылары киллэрэри модьуйаллара. Ол курдук агроном-луговод Рехлясов сир-дойду, айылҕа климатическай, почвеннай уратыларын аахсыбакка ытыллыбыт киэн далааһыннаах мелиорация туохха да холооно суох хоромнуулаах содулун, агроном-полевод И.Л. Еремеев

сиртэн ылыллар бородууксуйа быстар намыһаһын биричинэлэрин туһунан, зоотехник Н.А. Стручков мэччирэн кыараһаһын, ветврач А.Н. Ядреев көннүүнэн өлөр сүөһү ис органнарын, от, уу хаачыстыбаларын анализтарынан ядохимикаттары бас-баттах туһаныттан сүһүрүү диэн түмүктээһин матырыйааллара тахсыбыттара.

Онон ханнык тускуллар бэлиэтэммиттэрэй:

— сир оноһуутугар «төрдүттэн тупсарыы» диэн дыһынар буортулааһынга кубулуйбутунан, ходуһа, мэччирэн сирдэргэ маалай мелиорацияны (өбүгэлэрбит үгэстэрин кытта туһанан) ыытары пропагандалыырга. Туораахтаах культураҕа семенной учаастактары тэрийэн оройуоннаммыт сиэмэнэн ыһарга. Улууска сэлиэһинэй ордук үүнэрин учуоттаан киһи сииригэр аналлаах культураны ыһары саҕалыырга;

— минеральнай уоһурдуулары, ядохимикаттары почвеннай картаҕа сөп түбэһиннэрэн туһанарга;

— мыраан үрдүнээҕи сайылыктары сөргүтэн мэччирэни кэнгэтэри, онон сибээстээн үүт собуоту буолбакка, собуот үүтү экирэтэрин ситиһэри туруорсууга;

— сүрүн болҕомтону сүөһү аһылыгын бэлэмнээһингэ туһаайарга. Маныхаха оттуур звеноларга төлөбүрү ходуһа үүнүүтүттэн, ырааһын, чугаһын, суолун-иһин, от хаачыстыбатын учуоттаан олохтуурга. От үлэтигэр төттөрү-таары көһүүнү кыалларынан кыччатан, күндүбүлү сүтэрэри кыччата сатыыры, итинэн кыһыныгар эбии аһылык диэн ааттаан талаһы кэрдэн көдүүһэ суохха эбии ороскуоту таһаарбаты сэргэ, арыы, кытыл ходуһаларын халаан уута алдьатарын тохтотору

пропагандалыырга;

— тыга хаһаайыстыбатын специалистарын оруолларын лаппа үрдэтэри, салайааччыттан толорооччутугар тийэ былааннаан сорудах хаачыстыбалаахтык толорулларын туһугар сирэй эппиэтинэстэрин күүһүрдэргэ, үлэ дьиссипилиинэтин кытаанахтык тутуһарга;

— сиртэн ылыллар бородууксуйа кээмэйн үрдэтэргэ аналлаах «Сельхозхимия» үлэтин төлөбүрүн, натуранан эбиини киллэрэн туран, тihэх түмүгүттэн тутулуктаах онгорору, бу тэрилтэ минеральной уоһурдууну, ядохимикаттары туһаныыны аччатан, уонунан сыллар усталарыгар хайа курдук кыстаммыт органикалары туһанарын күүһүрдэргэ.

Ол сафана коллективной сүбэнэн ылыммыт үлэбит кылаабынай хайысхаларын сорҕото итинниктэр. Мин санаабар балартан сорохторо бытаан да буоллар олоххо киирэн испиттэрэ. Ол сафалааһыннар совхозтар ыһылланнар тохтоон хааллылар. Билигин олох уларыйда, киһи мунаарар, булкуурдаах ыарахан кэмнэрэ кэллилэр. Бу кэмгэ «Энсиэли» коллектива улуус дьаһалтатыттан сүбэ-ама ылан, сүрүн хайысханы булан үлэлиирэ буоллар дии саныыбын.

Хаһыакка «Норуот күүһэ — көмүөл күүһэ» диэн уопсай рубрика туттуллар. Ити рубрика улахан сыралаах айан суолун төрдүгэр киллэрэрэ буолаарай?

Тihэбэр, ама да ааспытын иһин афыйах тылынан урукку салалта сыһыанын ахтыам этэ. ССКП райкомун секретардара Саввинов, Игнатьев редакцияға сүбэ-ама биэрэн коллективы күүс-көмө оностуохтаафар, сойуолаһар, тууйсар дьикти дьон этилэр. Туох эмэ

сирэйгэ-харахха анньһыылаах критическэй ыстатыа бэчээттэннэр эрэ редактор «көбүөргэ» ыгырыллара. Ол тухары наар «норуоту партияны утары туруора сатыыргын булгуччу тохтот. Ол эбэтэр...» диэн буолара. Ити эрэри үлэһиттэр, специалистар бэйэлэрэ да билбэккэ киллэрэр критическэй суруктара биһиэхэ халын хахха, модун дурда буолаллара. Норуот күүһэ — көмүөл күүһэ. Кинини ким кыайыай?

И.Е. ОБУТОВ,
сэрии, үлэ ветерана, 1978-1982 сс. «ЛС» редактора,
1995 с. алтынньы 5 к. «Энсиэли» хаһыат

УЛУГУРБАТАХПЫТ, УЊУКТАБАС ЭТИБИТ



Новосибирскайдаабы үрдүкү партийнай оскуола журналистикаба факультетын бүтэрээппин кытта 1982 сыл күһүнүгэр ССКП Намнаабы райкомугар инструкторынан анаан кэбиспиттэрэ уонна «редактор Иннокентий Обутов уопускаата бүттэ да кини оннугар хаалабын» диэн буолбута. Ол «миэхэ анаммыт миэстэни» биир ый кэтэспитим.

Онтон райком иккис секретара Василий Егорович Игнатьев редакция коллективын кытта билиһиннэрэр күнэ-чааһа үүммүтэ. Соччо-бачча долгуйбуппун өйдөөбөппүн. Аны санаатахха, арааһа, өрдөөбүттэн билэр киһим Тэрэнтэй Халыев баарыттан эбит быһыылааба.

«Үлэһиттэрим, мин Обутов оннугар кэлэрбин эрдэттэн

билбит буоланнар, тугу да ыйыппатахтара. Секретарь миэхэ тыл биэрбитигэр: «Ханнык да уларытыы-тэлэритии тахсыа суоҕа. Бары бииргэ үлэлиэбин», — эрэ диэбитим.

Ааттаах атаһым Тэрэнтэй: «Хаһан манньык улахан оройуон хаһыатын кыайаарыгын сөбүлэннин», — диэбитин да иһин, мин онно улахан суолта уурбатабым. Төһөтүн да иһин хаһыат үлэтин бары кэрдиинин ааспыт, Кэбээйи курдук киһи мыыммат оройуонун хаһыатын редакторын солбуйааччынан үлэлээбит опыттаабым. Онон бэйэм күүспэр эрэх-турах санаммытым. Ол санаам хонон турдабым ахсын бөбөхсүйэн иһэргэ дылыта. Валентина Никифорова, Тэрэнтэй Халыев, Николай Рыкунов, Василий Еремеев, Виталий Сыромятников, Илья Сивцев, Екатерина Сивцева, Афанасий Васильев курдук дьин сахалыы куттаах-тыыннаах, дьон-сэргэ убаастабылынан туһанар журналистар, аны санаатахха, чугаһынан ханнык да оройуонна суох курдуктара. Билигин да баалара буолуо диэн өйүм хоппот. Бу мас хайдыбытын курдук көнө, энкилэ суох чизһинэй, үлэһит дьоннуун хаһыатчыт бурбалдытын тэнгэ кэппитим дьылҕам бэлэбэ эбит диэн үөрэбин. Кинилэргэ аныгы кэм-кэрдии журналиһын бары хаачыстыбалара баалара: Валентина Никифорова — солбуйааччым, баай опыттаах журналист. «Эмиэ ыстангалаһан эрэллэр», — диэн райком, райсовет сорох-сорох эппиэттээх үлэһиттэрин хаарыйарыттан «этэ тардыбат» буолара. «Баһын быстар көнө дама» дэһэр буоларбыт. Халыев — үһүлүччулаах очеркист, фотограф, радиокомментатор. Ханнык баҕарар тойоннуун-хотуннуун биир муостаҕа туран кэпсэтэр кыахтааҕа. Хаһыатын туһугар, наада буоллабына, утарсааччытын «түгэбин көрөр» дьобурдааҕа. Еремеев — сөбөтох сыыппараны

«собоуттаан» балаһанан матырыйаалы биэрэр дьобурдааба. Көр-оонньуу кэриэтэ эттэххэ, кини «төрөөбөтөх» нэһилиэгэ диэн суоҕа, дьону-сэргэни, сири-дойдуну биэс тарбаһын курдук билэрэ. Илья Сивцев — хаһыакка ананан төрөөбүт журналист, энкилэ суох эппиэттиир секретарь, нууччалыы-сахалыы дэгиттэр тылбаасчыт, Рыкунов — саха биллэр поэта, хаһыат тылын-өһүн дьиннээх «эмчитэ», Сыромятников — талааннаах фотограф, «буруолуу сылдыар матырыйааллаах» информатор, түргэн-тарбан туттуулаах. Екатерина Сивцева — ынах, сылгы изйиэхситэ, хайа сайылыкка төһө үүт ыаммытын көрбөккө да олорон көхсүнэн сэрэйэр бэртээхэй аналитик. Афанасий Васильев — «тиинэ» кыайбатах хаһаайыстыбата суоҕа, «сүүс кыраам» бэрэбиэркэлэммит сыыппаралары «өрө көрбүт» биир да совхоз директора, биригэдьиирэ суоҕа.

Дэ, итинник бэртээхэй журналистар эргимтэлэригэр сылдьан элбэххэ үөрэммитим, эбиммитим.

Хаһыат — бу ангардас журналист эрэ үлэлиир эйгэтэ буолбатах. Суоппарыттан бухгалтерыгар, наборщигыттан типография директорыгар тийэ — хаһыат үлэһиттэрэ. Үлэлээбит хаһыатым кэрэ-бэлиэ кэрдиис кэммин бэлиэтиир түгэнгэ «хара үлэһиттэр» тустарынан хайдах да ахтан-санаан ааспатым сатаммат курдук. Машук диэн таптаан ааттыыр машинисткабыт — Мария Федорова аттыгар атомнай буомба да түстэбинэ уолуйбат киэн-холку этэ. Редакцияттан син балачча ыраах олороро. Бытархан тымныыга төгүрүк сирэйн тууна баанан кырыа буолан киирдэбинэ Тэрэнтэй Халыев: «О-ок, балтыбыт-оҕонньор кэллэ», — диэн күллэртиирэ. Суоппарбыт Сэмэн Кычкин Аһа Тийибэт диэн ааттааба. Массыыната моһуоктаатар эрэ «аһа тийибэт» диэн

тыллааба. Оттон кырдыабаас журналист Иван Егоровы кулуһун курдук көнө унгуохтаабын иһин Николай Рыкунов кинини Мууһу Көтөхпүт Киһи диэн ааттыыра. Ол дьээбэттэн-хооботтон ким да өһүргэммитин өйдөөбөппүн. Барыбытын иллээх, умсугутуулаах үлэ ситимниирэ.

Үлэбит түмүгэ барыта кэриэтэ типографияттан тутулуктааба. Ол иһин бу улахан коллективы кытта биир санаанан үлэлиир эрэ буоллаха «ыал буолары» урут да үчүгэйдик билэр этим. Олус тэрээһиннээх, киһи кэрэтэ Николай Петрович Колпашников типографиятын мин кэлиэм эрэ иннинэ Иван Константинович Кривошапкинга туттарбыта. Онон типография коллектива, үчүгэйдик собуоттаммыт чаһы курдук, энкилэ суох үлэлиирэ. Манна үһүлүччү дьобурдаах полиграфистар Конон Лебедев, Олимпиада Соловьева, Полина Колпашникова, Светлана Делахова, бырааттыы Афанасий, Петр, Егор Егоровтар бааллара. Ол-бу араас бланкаттан, ахса биллибэт сакаастан киирэр барыстаабар хаһыаттан «ыган ылаллара» төһө да абыйабын иһин, кинилэр хаһыаты бэчээттээн таһаарыыны үлэ сүрүн көрүнгүн быһыытынан көрөллөрө. Кинилэри мин оройуоннарын дьынгнээх патриоттарынан ааттыам этэ.

Редакция төһө да талааннаах журналистарга тирэбирбитин иһин, тастан суруйар, сүбэ-ама бизэрэр дьоно суох дьонго-сэргэбэ сөбүлэтэр, аабыллымтыа хаһыаты таһаарара уустук. Ити ирдэбил, арааһа, хаһыат баарын тухары мөлтөөбөт-ахсаабат аналлаах. Оччолорго общественной корреспонденнарбыт, аабааччыларбыт суруктара харыыта суох киирэллэрэ. Хамабааттаттан ыт сабынһабын сабатын адаарытан, аттанан-атыырданан Данил Данилов обонньор киирэн кэлэрэ. Хатырыктан түргэн-тарбан Николай Сивцев кулахачыйан ааһара. Салбантан

Февронья Ушницкая күлэн-үөрэн сандаарыйан киирэрэ. Аппааныттан сэрии кыттыылааба Николай Гаврильев, бөлүмүөттээн эрэр курдук, төлүтэ биэртэлээн кэпсээн-ипсээн барара. 1 Хомустаахтан Евдокия Гаврильева ыксаан-бохсоон элэстэнэн тахсара... Редакция дьиэтэ, айан суолун кытыытыгар, бөһүөлэк эргийэр киинигэр турар буолан, ыалдьыт кэмэ суох элбэх буолара. Райкомнары, райсоветтары кытта да алтыһарга астык этэ. Дьингэр, бэчээт органа былаас хоннобун анныгар баара ордук дии саныыбын. Ол кини кулут-чабар курдук буолбакка, былааһы кытта биир муостаба туран кэпсэтэригэр, хорсуннук быһаарсарыгар туһаттан атыны аҕалыан сатамат.

Сорохтор «биһигини райком баттыыра-үктүүр» диэн мунгатыһааччылар. Оччолорго «Ленин суола» райком, райсовет өттүттэн үтүрүллүүгэ сылдыбыта» дири кытта букатын сөбүлэспэппин. Хаһыат үлэһиттэрэ бары да өй-санаа өттүнэн үһүктүүлара (кимтэн да намыһах санамматтара, нууччалыы достоинстволара диэххэ дуу) саҕаламмыт кэмэ этэ. Ол кэпсиир «улуугурууларыттан» үһүктүү буолбатах этэ. Ол — олох сайдыытын бэлиэтэ, кинилиин тэнгэ хардыылааһын көстүүтэ этэ. Кинилэри 50-60-с сыллардаабы хаһыатчыттарга тэнниир хайдах да сатамат.

Бу күнгэ диэри тийэн кэлбиттэрэ буоллар Терентий Халыев, Николай Рыкунов, Валентина Никифорова курдук журналистар олобу-дьаһабы анааран көрүүлэринэн бүгүнгүлэртэн хаалсыахтара этэ дуо?!

Соторутаабыта олохтон туораабыт Илья Сивцев хайдахтаах курдук үүнэн-сайдан испитэй! Бэчээт аныгы технологиятын баһылаан, хаһыат тылын-өһүн чочуйууга маастарыстыбата үрдээн улууһун историятын суруйууга

улахан кылааты киллэрбитэ. Онон мин өссө биирдэ этэбин: «улугурбатахпыт», үһүктабас этибит. Үс сылы кыайбат кэмнэ редактордаабытым. 1985 сыл сааһыгар партия райкомугар пропаганда отделын сэбиэдиссэинэн олордон кэбиспиттэрэ. Ол аата «ханна эрэ» бэлэмниир албастара эбит. Хаһыаппыттан тэйэн олус муунту буолбутум. Ол сыл күһүнүгэр аны обком бэчээккэ секторын инструкторынан анаатылар. Букатын буорайдым — хаһыаттан атын үлэбэ анала суохпун биллим. Хата, дьолго, манна уһаппатахтара — биир сылынан «Кыымна» социальнай-правовой отдел сэбиэдиссэинэн үлэлии кэлбитим.

Михаил СЛЕПЦОВ,
«Ленин суола» хаһыат 1982-85 сс. редактора,
Ем. Ярославская аатынан бириэмийэ лауреата,
«Саха сирэ» хаһыат анал корреспондента
2005 с. алтынны

ОЛОХ ЭКЗАМЕНЫН ААСПЫТЫМ

1985 сыл бэс ыйын сагаланыыта, оччолорго мин Амма оройуонунаабы «Коммунизм тутуутугар» хаһыакка үлэлии олордохпуна, ССКП райкомуттан: «Күн сарсын партия обкомугар киирэ охсор үһүгүн, самолетка көтөр бронь биэриэхпит,» — диэн телефоннаан соһуттулар. «Тоҕо ыңгырбыт буоллахтарай?» — диэн санаа-оноо бөгөө ылларан сарсыныгар, бэс ыйын 4 күнүгэр ССКП обкомун пропаганда уонна агитацияга отделын сэбиэдиссэйэ Ф.Г. Охлопковка приемна киирдим. Киһим үгүһү-элбэҕи эппэккэ эрэ: «Эйигин, эдэр киһини Нам оройуонугар хаһыат редакторынан

ыытабыт», — диэтэ. Соһуйан хаалан маннай утаа аккаастанан көрдүм да, туһа тахсыбата. Анаабыр буолбатах, дойдун чугаһа, киин оройуон, аккаастанар табыллыбат диэн буолла. Бачча кэлэн



баран, хата, Намһа тахсан мизэстэтигэр балаһыанньаны билис диэбиттэригэр автобуһунан Намнаатым. ССКП райкомун секретардара Г.М. Саввинов, М.Н. Габышева, пропаганда уонна агитация отделын сэбиэдиссэйэ М.И.

Сленцов саҥа тийбит киһини олус истинник көрүстүлэр. Оройуону кытта билсигэн, наадалаах боппуруостары быһаарсан бэс ыйын 14

күнүгэр райком бюротугар уонна пленумугар кэлиэх буолан эрэннэрэн Аммалаатым.

Көр, киһи олоҕо, үлэтэ-хамнаһа ити курдук биир күн иһигэр тосту-туора уларыйар буолар. Итинни дьон олох экзамена диэн ааттыыллара буолуо.

Балайда күүстээх журналистскай коллективтаах «Ленин суола» хаһыакка туох сыаллаах-соруктаах үлэҕэ ыппыттарын соччо өйдөөбөтөрбүн да, хара маннайгыттан тэтимнээх үлэни ыппыппыт. Сорохтор бастаан утаа бачча эдэр киһи хайдах редактор буолуохтааҕый диэн атынырыы көрбүттэрэ. Ким эрэ сүбэлээтэҕэ буолуо, үлэбэр тахсыбыт маннайгы күммэр ССКП райкомун бастакы секретара Г.М. Саввинов миигин ыңыран ылан: «Сарсын оттоһунна сыал-сорук туруоран радионан тыл этиэхтээхпин, онно сарсыардааҥна диэри текспин суруйан аҕал эрэ», —

диэн сорудах биэрдэ. Муодарбыы санаатым да, хайыхпыный. Сарсыныгар этии текстин илдээн биэрдим, киһим олус кичэйэн, үһүннук аахта, туох да диэн сангарбата. Кизһэтин радионан туох да уларытыыта суох текстин ааһан биэрдэ. Бу санаатахха, ити эдэр киһиэхэ экзамен биир көрүнгэ эбит.

Оччолорго «Ленин суола» редакциятыгар үлэли кэлбит дьонум киһиттэн эрэ ураты, оһуобай кэрэтийэн көстөллөрө. Бары да хаһыат ис куукунатын үчүгэйдик билбит опытырбыт суруналыыстар этилэр. Эппиэттиир секретарынан республика биллиилээх поэта Николай Рыкунов, соһуруунан-хотунан көһө сылдьан үлэлээбит аатырбыт журналист Терентий Халыев, фотожурналист Виталий Сыромятников у.о.д.а. үлэлииллэрэ.

Саҥа кэлбит киһи үлэбэ ыарырҕатара, билбэтэ-көрбөтө ханна барыай, үгүс буоллаҕа дии. Туораттан көрөн, бу киһи сүбэбэ наадыара буолуо диэбиттии, кинилэр кабинекка киирэн, баҕа өттүнэн, быһыта-орута соһус саамай наадалаах боһпоруостарга тохтоон, сүбэ-ама биэрэн тахсаллара. Кырдьаҕас дьон сүбэтин, тылын-өһүн мээһэ хаалларбат этим.

Үлэ дьону кытта билиһиннэрэр, тэҥнэһиннэрэр, инники дьулуурга угуйар, ыһыар. Хара маҥнайгыттан ыйдаабы, нэдиэлэтээфи үлэни табатык былааннаан ыытарга кыһалларбыт. Нэдиэлэ маҥнайгы күнүн аайы «летучка» ыытарбыт, онно сорох матырыйааллары ырытыы олус көхтөөхтүк барара. Темата сытыы, ханнык эрэ проблеманы таарыйар ыстатыйа сурулуннабына, ама, ким сэнгээрбэт буолуой.

Оччотооҕу кэм, бары да билэрбит курдук, уларыта

тутуу дигэн аатынан добууһолланан өйгө-сүрэххэ кытаанахтык ингэн хаалбыта. Дойду салалтата «сананы арийан», арыгылааһыны төрдүттэн суох гынар үлэ үлүскэнигэр түспүтэ.

Ити сыл кылгас кэм иһигэр бэлэмнэнэ охсон оройуон «Ленин суола» хаһыатын 50 сыллаах үбүлүөйүн ыһпыһытын үчүгэйдик өйдүүбүн. Аһары баран үгүс киһилээх, ыалдытымсах, хоһоһолоох үбүлүөйү биир да уохтаах утаҕа суох, аһардас муорсу, чэйи иһэн атаарбыттаахпыт. Кэлин санаан киһи күлүөн да, хомойуон да курдук.

Мин хаһыат эйгэтигэр Аммаҕа уонна Намта лоп курдук 10 сыл үлэлээбитим. Ол тухары биллэр-көстөр элбэх суруналыыстары кытта үлэлээн ааспытым. Барыларын манна батаран ахтар кыах суох, аҕыйах тылынан ахтан ааһыым.

Биллэрин курдук, тыа хаһаайыстыбатын отдела сиртэн аһаан-таннан олорор оройуонна редакция биир тутуу отдела буолара. Мин кэммэр бу отдел сэбиэдиһсэийинэн салаа үлэтин үчүгэйдик билэр суруналыыс А.Д. Васильев үлэлээбитэ. Афанасий Данилович, бэйэтэ да элбэх сангата-ингэтэ суох киһи, омос көрдөххө мөдөөт курдук эрэри, түргэн суруксут этэ, тута машинкаҕа бэчээттээн иһэрэ. Корреспонденынан олус сэмэй, сытыары-сымнаҕас майгылаах Е.Н. Сивцева табыллан үлэлээбитэ.

Радиоинформация отдeлыгар уһун кэмнэ олус тахсыылаахтык үлэлээбит талааннаах суруналыыс, киһи үтүөтэ-бастына Т.Т. Халыев кимиэхэ да умнуллубат өйдөбүлү хаалларда. Терентий Терентьевич республика радиотыгар күннэтэ тахсар

ала-чуо куолаһын үгүс дьон баччаанга диэри умнубаттар. Мин өссө Т.Т. Халыев уонна кини дьиэ кэргэнэ маннай утаа Намга көһөн кэлбиппитигэр күүс-көмө, өйөбүл буолбуттарын адьас умнубаппын.

Редакцияҕа опыттаах суруналыыстарга эдэрдэри сыһыаран үөрэттэрэр үгэс баара. Кылгас кэмнэ да буоллар, оччолорго суруналыыс анал үөрэҕин бүтэрбит кыргыттар Марта Николаева уонна Айта Никифорова биһиэхэ ананан хаһыат кыһатыгар чочуллубуттара. Билигин кинилэр республикаҕа киэнник биллэр суруналыыстар. Манна кырдыаҕастар Н.М. Рыкунов, В.В. Сыромятников, Т.Т. Халыев билиилэрэ-көрүүлэрэ, опыттара эдэрдэргэ таба суолга үктэнэллэригэр көмөлөспүтэ чуолкай.

Хаһыат сирэйигэр биллибэт-көстүбэт гынан баран, редакция үлэтигэр уһулуччу наадалаах үлэһиттэр куруутун бааллар. Бу элбэх сангата-ингэтэ суох наар үлэлээн түбүгүрэ сылдьар дьон буолаллар. Секретарь-машинистка М.Г. Федорованы, корректор М.К. Лазареваны, суоппар И.И. Винокуровы, курьер Е.С. Васильеваны уо.д.а. ахтан аһарар наада.

Намга тийиэрбэр маннай утаа оройуон типографиятын директорынан саха биллиилээх прозаига, билигин народнай суруйааччы Николай Алексеевич Лугинов үлэлиирэ. Бу бэрт киэн көбүстээх, наһыл, түс-бас, олус өйдөөх киһи хам-түм да буоллар хаһыат үлэтигэр сыаналаах сүбэлэри биэрэрин өйдүүбүн. Типография үлэһит коллектива адьас уу тэстибэт иллээх этэ, хаһыаты туох да саахала-тохтоло суох таҥан, бэчээттээн таһаарара.

Оччолорго, 80-с сыллардаахха редакция дьиэтэ олус

эргэ, быдан үйэтээфи этэ. Хас даҕаны чулаан курдук, ыт мунна баппат хостордооҕо. Кыһынын тымныытынан батарбат буолара, ол иһин сорохтор доруобуйаларыгар оҕустаран үгүстүк ыалдьаллара. Ону аахайбакка күөдһаа, кэм-кэрдии ирдэбилинэн, кыах тийэринэн үлэлиирбит.

Мин номоххо киирбит Энсиэли хочотугар хаһыатчыт уустук идэтигэр эрэ буолбакка, сөбүлүүр дьарыгым — саахымат кыһатыгар буһуу-хатыы оскуолатын барбытым. Кэлээппин кытта Нам саахымакка федерацията «Амма чемпионун кытаанахтык экзаменнаахха» диэн буолуо, оройуон чемпионатыгар, атын да күрэхтэһиилэргэ ынтырар буоллулар. Куота сылдыһам дуо, оонньоурбар тиййдим. 1986 сыл тохсунньуга буолбут чемпионакка адьас бастаан иһэн, тигэх туурга хотторон 3-с эрэ буоллум. Ити сыл бэс ыйыгар сүүмэрдиир сбора (8 киһи) бастаан, Саха сирин норуоттарын X спартакиадатыгар аны Нам аатыттан кыттар быраабы ыллым. Николай Семенов, Альбина Кутукова уонна мин буолан киирэн оонньоотубут, тыа хаһаайыстыбатын оройуоннарын бөлөҕөр 5-с эрэ буоллубут. Бэйэм кыахпынан син оонньоотум, 24 киһиттэн 5-7 миэстэ буоллум. Ити сыл сэттинньигэ Нам хамаандата маастар М. Афанасьев салалтатынан Нерюнгри кубогар баран оонньообуспут.

Ити курдук Нам сиритэр үлэлээбит, олорбут 4 сылым олохпор умнуллубат өйдөбүлү хаалларан туар.

Афанасий ПАВЛОВ,

1985-88 с.с. хаһыат редактора,

РФ Журналистарын союһун чилиэнэ, Саха Республикатын культуратын туйгуна, Покровской куорат дьаһалтатын тэрийэр отделын начальнига

АБЫЙАХ ТЫЛЫ ЭТТЭХХЭ...

Нам оройуонун 1 Хомустаах нэһилиэгэр 1936 сыл сэтинньи 23 күнүгэр төрөөбүтүм.

Үөһэ мыраан үрдүгэр, Калинин алааһыгар, Хаабыка олоҕо диэн сиргэ. Оччотооҕу кээмэйинэн улахан, нууччалыы ампаар дьизэбит (билигин Партизан

отделениетыгар киллэриллэн кулуупка самсанан турар).

Колхуос уопсай мунньаҕа буола турдабына, ыкса киэһэ, оҕо саҕата эмискэ эһинньиэхэйдии түспүтүгэр, куолаһа модьу, уол оҕо

быһыылаах дэспиттэр мунньах дьоно. Ийэм инньэ диэн кэпсиир буолара.

Төрөппүттэрим колхозтаахтар: аҕам Михаил Петрович сааһын тухары мас ууһа (мас ууһа байбат), ийэм Вера Николаевна, төрөөбүтүнэн Москвитина, кыһыннары-сайыннары ыанньыксыт этилэр. Ийэм сахалыы олус уустыллааҕа, сытыы памяттааҕа.

Хамаҕатта 7 кылаастаах оскуолатын (өйбөр-сүрэхпэр ингэн хаалбыт, саамай таптаабыт учууталым Ксения Меркурьевна Таюрская миигин аан маннай ааҕарга уһуйбута, дьизэтиттэн уларсан «Овод», «Как закалялась сталь», «Мать» о.д.а. умсугуйан аабыталаабытым, нуучча тылыгар үөрэтэрэ) бүтэрэн, Дьокуускайдаагы педучилищеҕа үөрэнэ кирибитим. Училище оҕо туһугар олус кыһамньылаах, чахчы да билиини биэрэргэ дьулуһар, дьин сүрэхтэринэн үлэлиир талбыт курдук учууталлардааҕа: миигин, бастаан таба көрбүт директорым Константин



Дмитриевич Потапов, кылааһым салайааччыта үтүө дууһалаах нуучча дьахтара, эмиэ нуучча тылын учуутала Клавдия Иннокентьевна Филиппова. Уруогар хоһоон суруйан уонна кистээн атын кинигэни ааһан элбэхтэ тутуллубутум да, кэлин саха театрыгар көрсөн, онтун туһалаатаҕа дии диэхтээбитэ. Миигин араначчылаһан интернакка ылларан, ас-танас кырыымчыгар алыс абыраабыта. Үөрэтэр оҕолорун туой дьиэтигэр илдьэн ыалдьыттар буолара... Элбэби аахпыт сылларым — Толстой, Чехов, Горькай, Маяковскай..., сахалартан Уурастыырап, Эллэй, Сергей Васильев, Абаҕыныскай... И. Гоголев «Ынырар уоттара» — анаан үөрэппэтэбим эрэри, үксүн нойосуус билэрим. И. Гоголев, Рыкуновы эрэ буолбатах, оччотооһу оҕо поэттары барыларын умсугуппута, дууһаларын поэзия чэбдик тылынан сайа охсубута, бүтүн көлүөнэ суруйааччыларын үүннэрбитэ. Оннооҕор Семен Петрович Данилов биирдэ иккиэйэбин кэпсэтиибитигэр, Союз билинги минфин дьиэтигэр эрдэбинэ, Гоголевтан үөрэммитим, аны да мэлдьэспэппин диэбиттээбэ. Хор, улахан дьон оннуктар эбит. Төхтүрүйэн эттэххэ, Паана Тулааһынабы мин эмиэ оҕо сааспар олус таптаан, үгүс хоһооннорун нойосуус билэн улааппытым.

Училищеҕа литературнай куруһуок актыыбынай кыттааччыта этим, кэлин сылга бэйэм салайбытым. «Ычат кыһата» диэн эркин хаһыаттаахпыт. Оччотооһу хоһооннорум сүппүттэр, сорохторун быһыта-орута син өйдүүбүн. Лермонтоvy отой оҕо сааспыттан умсугуйа таптаабытым, хас да хоһоонун училищеҕа тылбастаабытым эмиэ сүппүттэр, биir хоһооммун (тылбааһы) Дьанылыга көрдөрүөм диэн Уйбаан Дуол ылбыта. Саха тылын учууталлара Николай Алексеевич Ааллаабыскай, Мария

Григорьевна Стручкова, Иван Григорьевич Спиридонов сүбэлэрэ-соргулара туохха да холооно суох күндү, кэрэ этэ. Ырыаба Захар Порфирьевич Винокуров үөрэппитэ. Биһиги училищебытыттан Анегина Егоровна Ильина үүммүтэ.

Ус сыл Советскай армияба сулууспалаабытым, сибээс чааһыгар. Тютчев (10-тан тахса хоһоонун тылбастаабытым), Ян Неруда, Гейне, Твардовскай, Сурков...

Университеткка биһиги курска (ЯО-59) Иван Сысолятин, Петр Дмитриев, Петр Аввакумов, бокуонньук Григорий Дохунаев курдук дьобурдаах, көхтөөх уолаттар бааллара. Оччотообу «Сэргэлээх уоттарыттан» Аввакумов уонна мин чилиэммит. Литературоведениеба сыстыах быһыылаабым. Түмсүүлэргэ үгүстүк уолаттар айымньыларын ырытарым. Блок «12-н» тылбаастаабытым. Кэлин «СЯ» хайбаан турар. «Африка — мин сүрэм» («Чужой боли нет» — ити билингви ыччакка симэлийэн эрэрэ хомолтолоох). «Космос хоһоонноро» (Гагарин мин көлүөнэм уолчаана ээ...) — цикллар.

Бастакы хоһоонум 1954 сыл «Эдэр коммунист» хаһыакка бэчээттэммит курдук өйдүүбүн.

«Үргэл», «Сибэккилэр» («Мин пятилеткам»), «Хоһооннор» («Хотуур икки хомус икки») хомуурунньуктарга кыттыбытым. «Мин пятилеткам», «Хотуур икки хомус икки» кинигэнэн аабыллар диэн алы гыналлар этэ издательстволар. Нууччалыы — «Лыжный след».

БАМ туһунан циклбын Таллан бокуонньук хайбаан өлөөхтөөбүтэ. Таллан туһунан улахан ыстатыйаны, өссө Семен Данилов иннинэ, суруйан бэйэм хаһыаппар бэчээттэппиттээбим. Ол Паша Харитоновка баар буолуохтаах. Биридэ цитаталаабыт этэ. Паша Харитонов, Петр Тимофеев, Родион Еремеев, Калистрат Еремеев

Намнаагы педучилище «Даадар уоттара» литературнай куруһуокка бэйэм иитэлээбит уолаттарым. Билигин «Отуу уота» оройуоннай литературнай түмсүүнү үлэлэтэбин. Мэнэ-Хагалас Дьабылыгар учууталлыы сылдьан «Туллук» диэн литературнай куруһуогу үөрэнээччилэргэ арыйбыппын олус күндүтүк өйдүүбүн. Хаһыат бөбөнү таһаарарбыт, сурунааллаах этибит. Салайар 7-с кылааһым хаһыата, бэл, «Сэттэ хаар» диэн этэ. Университекка дипломнайым «Анемподист Софронов поэзията» диэн этэ. 5-кэ көмүскээбитим. Бэйэбэр хаалбатах. Оннук киһибин. Сураба, университетка баар курдук үһү. Ол дьылларга Софроновунан «үтөрбэттик ыалдыбытым»...

Кэлин сылларга «Ингэнэ үөһэ», «Көмүс куолас» поэмалар «Хотугу сулуска» тахсыбыттара. Нам — от уонна бурдук сирэ. Киһи — айылбатынан. Дьинэр, мин ходуһа ырыаһытабын.

Хаһыатчыт үлэтин, учуутал үлэтин туһунан сүрүйүүлэр миэхэ балаччалар — эмиэ билэр «күөллэрим» буоллаба буолуо. Хаһыатчыт уонна поэт үлэтин холбуу кутан уулларарга (биир сплав), онорорго дьулуһабын. Баҕар, туолуо. Поэт — революционер, поэт — политик буолуохтаах — үйэ модьуйуута оннук.

Ленин мэтээллээхпин, биир грамоталаахпын...

Икки кыыстаахпыт. Кэргэним Евдокия Ивановна — Саха тылын уонна литературатын учуутала, суруйааччы доботторум бары ытыктыыр эйэбэс дууһалаах, көнө киһи.

Н. РЫКУНОВ

1988-1995 с.с. хаһыат редактора
Тохсунньу 30 күнэ, 1986 с. Нам

«Поэзия — төлөн! Поэзия — үлэ!» диэн 1997 с. тахсыбыт

КИНИГЭТИТЭН

«ЛЕНИН СУОЛА» ХАҢЫАККА

Аллаах кунан абылыр,

алаас — хара холуста...

Эрдэ хаампыт оёолуу

эрдийэллэр колхозтар.

Бааһынаҕа кытыасталлар

бартыһааннар унуохтара,

Туймааданы аймыр Таллан

туйгун, үтүө тыраактара...

Ньургунуннаах ол сааска

ньургунун үйэ ууһаппыт

уйгулардаах колхозка

утуйбутун, хаһыаппыт.

Сага үйэ олугунуу

сындыыстана көппүтүн,

эйэ маҕан холуубунуу

элэккэй сырдык этин.

Омурбанга сэлэхэрин

отчуттардыын мэлдьитин,

боруонтан үлэхэрэ

буойун «Колхоз

сирдьитин»...

Өлүөнэҕэ ооньуулар

эмник кулун долгуннар,

чэчиринэн анибыллан

Ильич суола тэлгэннэ.

Эн коммунист партия

кылыс туппут кыыһабын,

колхоз-совхоз аартыгар

сулус буолан кыыһабын!

«ЛС» 1965 с. алтынны 5 к.

САГА ҮЙЭБЭ САГАЛЫЫ ТЭРЭЭНИН



Улууспут хаһыатын 70 сыла... Бу кэм устата дойду, республика уонна улуус олоһор сүпкэн уларыыйылар ааспыттара. Холкуостар тэриллииһэрэ, сэри, ол баастарын оһорунуу, пятилеткалар, съезтэр, «уларыта тутуу», дьиикэй ырыынак сыллара, суверенитет, киин былаас кытаатыта... — бу барыта хаһыаппытыгар тиһиллэн, дьон-сэргэ хайдах сыанабылы биэрбитин, төһөтө сөптөөбүн-

сыһатын кэнэбэски көлүөнэлэр ырытыахтара, сааһылаахтара.

Оттон журналистарга бу 70 сыл күннэтэ сыралаах үлэ, дууһа уонна сүрэх баастара, кылгас олохторун умнуллубат түгэниһэрэ буолан ааспыттара. «Колхоз сирдьитэ», онтон «Ленин суола», кэлин «Энсиэли» — биһиги бары редактордары ааттарынан билэбит, сорохторо салгыы туох дьылдаламмыттарын сэрэйэбит, сабаҕалыыбыт. Оттон хаһыатчыттартан үгүстэрин суруйбут матырыйаалларыгар илии баттааһыннарынан сылыктыыбыт.

Партия органа ааттанар кэмигэр төһө да ис хоһооно официальной аңардаах буолбутун иннигэр хаһыат айар тыына, олоххо дьайыта лаппа үрдүк таһымна баарын бэлиэтиэм этэ. Биир үксүн оччотооһу бэчээт ситимигэр хаһыат экономикатын — хамнаһы, типография өһөтүн, дьиэ-уот ороскуотун — эрдэттэн былааннаан, наардаан редактор төһөтүн ыарыта оһорботохторуттан буолуон сөп. Ол иһин хаһыат тылыгар-өһүгэр улахан суолта ууруллара, кадрдары аттарыыга болжомто баара.

90-с сылларга олохтоох бэчээт, ордук улуус хаһыаттара кытаанах экзамены ааспыттара. Истэр тухары собуруу уобаластарга уонунан хаһыаттар сабыллыбыт, журналистар үлэтэ суох хаалбыт кэмнэригэр биһиги республикабыт салалтата сөптөөх быһаарыныы ылан, улуус хаһыаттарын өйөөн, үбүлээн күн бүгүнүгэр диэри тахса олоробут. Ону ааһан офсетнай бэчээккэ көһөн, хаһыаты компьютерынан таһан оноро үөрөннибит. Журналистары СГУ салаатыгар үөрэттэрэн кадрдары бэлэмнээһин кыһата үлэлиир. Ити үлэбит, олохпут үтүө өрүттэрэ.

Уруккуттан кыайан олохун булбат, олохтоох бэчээт өссө үрдүк таһымна тахсарыгар харгыстар быһыытынан, аан бастатан, журналистар олус сэмэй хамнастарын ааттыам этэ. Билигин көңүл кэмгэ «реклама нөҥүө төһө баһарар дохуоттанын» диэн буолар. Кырдык, промышленность сайдыбыт, харчы эргиирэ улахан сиригэр ити бэйэттэн эрэ тутулуктаах. Оттон тыа сириттэн реклама нөҥүө улахан үбү куду тардар туһунан этэргэ кэрэгэй.

Иккиһинэн, баччааҥна диэри редакциялар статустара быһаарылла илик. Билигин «государственной учреждение» диэн ааттанабыт да үөрөдүрүгү, доруобуйа харыстабылыгар курдук мэктиэлэр биһиэхэ суохтар. Коммунальнай чөлчөттиилэр, нолуоктарга сымнатыылар диэн көрүллүбэттэр.

Үсүһүнэн, тус бэйэбит идэлээх профсоюзпут эмиэ суох, культура иһинэн баарбыт. Син биир культуралар тэҥэ бэйэбит интэриэспитин туруулаһарга ахсаан өттүнэн аһыйахпыт, үрүө-тараа сылдыарбыт, интэриэстэрбит уратылары харгыстаһаллар.

Бу ааттаабыт уустук, уонунан сылларга быһаарыллыбат өрүттэр редакцияларга айар өттүнэн сайдыыга, материальнай өттүнэн тутулуга суох буолууга инникитин да адаҥа буолар чинчилээхтэр.

Онуоха диэри ситиһиллибити симэлиппэккэ, баары быралыппакка үлэлиир-хамсыыр соруктаахпыт дии саныбын.

Бүгүн улуустар хаһыаттара государство өйөбүлүн нөҥүө олороллорун быһыытынан социальной сакааһы толорор аналлаахтар, манна кинилэри омнуолуур сатаммат. Ити аан дойдуга олохтоммут практика, оттон былаас сокуон чэрчитинэн, ирдэбиллэринэн олохтоох бэчээти кытта үлэлэхэр. Ону сорохтор аһары түһэн улуус хаһыаттарын былаастан толору тутулуктаах, «карманнай», тииһэ-уоһа суох диэн кэлтэй сыаналыыллара, мин санаабар, быһымах санааттан тахсар. Онто да суох кэмэ-дьаама суох уларыйыыларга, булкуурдаах кэмгэ тыа сириг кинитин ааспыт олоҕу хоруотааһынынан, күннэтэ олох мөкү эрэ өрүттэрин эридьиэстээһининэн, нүөмэр ахсын араас сенсацияларынан үтүө, чөл, туруктаах санааҕа, олохпутун туцсарыыга чопчу хардыыларга угуйбаппыт өйдөнөр. Ол оннугар улуус хаһыата хас тахсыытын аайы «Тугу оноруохха?» диэн мэлдьи баар ыйытыкка биирдиилээн дьон, ыал, тэрилтэ үтүө холобурунан сирэйдээн хоруй биэрэрэ — бу буолар сүрүн сорукпут.

Маныха хаһыат ааспыт историятын сөргүтэн, олох бэрэбиэркэтин ааспыт ньымалары, үтүө үгэстэри үлэбитигэр өрүү туттарбыт, туһанарбыт, аҕа көлүөнэ үлэтин сиэрдээхтик сыаналыырбыт хайаатар да наада. Төрөөбүт дойдуга тапталы, патриотизм тыынын, кырдыаҥаска-кыаммакка ытыктабылы, аһымал санааны, сиэрдээх буолууну тыл нөҥүө ааҕааччы киэн аранатыгар, чуолаан ыччакка, күнтэн күн өйгө-санааҕа, дууһаҕа ингэриг олус уустук, үгүс сыраны эрэйэр түбүктээх үлэнэн буолар. «Көҥүл» бэчээт, ким да үүннээбэт-тэһииннээбэт телеканалларын нөҥүө кутуллар арҕааттан сонноммут «маассабай культура» диэн ааттанар, күүһүнэн өттөйүүнү, халыг харчыга

сүгүрүйүүнү, сиэр-майгы сатарыйытын сонгуур долгуну утары туох хахханы, көмүскэли тутуохтаахпытый?

Хаһыатчыттар иннилэригэр хаһаангытааһар да үрдүк профессионализмы, ыраас дууһаны, чиэстээх уонна суобастаах буолууну эрэйэр кэрдиис кэм кэллэ. Үбүлүөйдээх түгэммитигэр ааспыты анааран, аҕа көлүөнэлэрбит баай опыттарын туһанан, үтүө үгэстэрбитигэр тирэҕирэн дьоммутун-сэргэбитин сайдыы киэн аартыгар сирдээһин — бу буолар олохпут анала уонна үлэбит ис хоһооно. Онтон атын суол суох.

В. Г. КАСЬЯНОВ,
1995 с. «Энсиэли» хаһыат редактора,
СР культуратын үтүөлээх үлэһитэ

УЛУУСТААҔЫ ЖУРНАЛИСТАР МАННАЙГЫ СУҔҮӨХ ТЭРИЛТЭТИН ЧИЛИЭННЭРЭ

Васильев Валентин Титович
Сивцева Екатерина Николаевна
Сивцев Николай Иванович
Касьянов Владислав Гаврильевич
Эверстов Григорий Константинович
Сыромятников Виталий Васильевич
Рыкунова Вера Николаевна
Елисеев Иннокентий Николаевич
Тихонова Зинаида Алексеевна
Кокарева Марина Дмитриевна
Замятин Андрей Терентьевич
Кривошапкин Иннокентий Захарович
Кривошапкин Георгий Ильич
Кобяков Андрей Григорьевич
Кириллин Александр Васильевич
Олесов Касьян Афанасьевич
Куличкина Альбина Семеновна
Новгородова Лена Владимировна
Потапова Оксана Иосифовна
Еремеев Константин Иванович
Колмогоров Егор Иванович
Уваровская Лена Алексеевна

КИНИЛЭР ТЭРИЛТЭНИ ТӨРҮТТЭЭБИТТЭРЭ

Ксенофонтов Алексей Игнатьевич
Халыев Терентий Терентьевич
Рыкунов Николай Михайлович
Никитин Василий Иннокентьевич
Сивцев Илья Ефремович

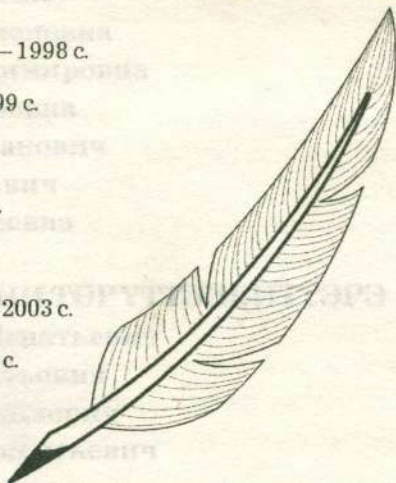
Иккис түһүмэх

ТУТААХ ДЬОННОРБУТ



СЫЛ БАСТЫҢ ОБЩЕСТВЕННАЯ КОРРЕСПОНДЕННАРА

1. Николай Гаврильев — 1988 с.
2. Дмитрий Ефремов — 1989 с.
3. Роман Кутуков — 1990 с.
4. Афанасий Прокопьев — 1991 с.
5. Василий Абрамов — 1992 с.
6. Григорий Кокорев — 1993 с.
7. Николай Кокорев — 1994 с.
8. Василий Еремеев — 1995 с.
9. Николай Сивцев — 1996 с.
10. Рум Ушницкай — 1997 с.
11. Иннокентий Кривошапкин — 1998 с.
12. Георгий Кривошапкин — 1999 с.
13. Андрей Кобяков — 2000 с.
14. Валентин Васильев — 2001 с.
15. Герасим Марков — 2002 с.
16. Валентина Шапошникова — 2003 с.
17. Константин Еремеев — 2004 с.



БУОЧАРДАР — ДЪОННОР, ДЪОННОР — БУОЧАРДАР

Биһиги, редакция үлэһиттэрэ, түбүгүрэн-сүпсүгүрэн, быһан-отон, эбэн-сабан, быһа кынастаһан таһаарар хаһыаппыт хас биирдии нүөмэрин ааҕааччыларбыт ахсаабакка кэтэхэллэрэ суруллубатах сокуон курдук сыаналанар. Оттон хаһыаппыт сүрүн,



тутаах корреспондентнарынан ааѳааччылар буолаллар. Кинилэртэн суруга суох биир да нүөмэр тахсыбатын кэриэтэ. Почта кэллэ да, хаһыат быһыын хасыһы буолар. Киһи киирдэ да, сиэбиттэн дуу, суумкатыттан дуу тугу эмэ хостоорой диэн харах кырыытынан кэтэһии-манаһы буолааччы. Дьэ, онон манньк хартыына көстөн тахсар: ааѳааччы хаһыаты кэтэһэр буоллаѳына, редакция ааѳааччы суругун кэтэһэр. Төһөнөн элбэх сурук киирэр да, соччонон хаһыат сонуна үксүүр, билии-көрүү атастаһыта үөскүүр, кэрэхсэнэн ааѳыллар нүөмэр аттарыллан, таньыллан оҥоһуллар.

аабыллар нүөмэр аттарыллан, таныллан онгоһуллар.

Биһиги редакциябыт общественной корреспондентнарын кытта син балачча тахсыылаахтык үлэлэхэр дии саныыбыт. Итини редакцияҕа үлэлээбэт, 10-тан тахса общественной корреспондентнарыт Россия Журналистарын союһун чилиэнинэн ылыллыбыттара кэрэхэлиир. Маныаха алын сүһүөх тэрилтэ салайааччытынан урукку өттүгэр үлэлээбит И.Е. Сивцев, республика Журналистарын союһун бырабылыанньатын председателэ И.В. Борисов улахан үтүөлээхтэр.

Суруктар... Кэтэһиилээх суруктар... Син суруйаллар. Суруйаллар үтүө дьон тустарынан, ситиһиилээх үлэ туһунан. Үөрүү-көтүү, сүргэ көтөбүллүүтэ үгүстүк ахтыллар. Суруйаллар кэдэргэ кэмэлдьи, дьаардаах дьаллык тустарынан, баттаммыт-атаҕастаммыт кырдьыгын булунаары...

Хас биирдии киирбит сурук сурунаалга эридьиэстэнэн, айар үлэхиттэргэ түнэттиллэн иһэр. Быйыл тоҕус ый түмүгүнэн редакцияҕа 1103 сурук киирдэ. Биирдэ этэн кэбиһэргэ элбэх курдук. Ол эрэри биһиги итинэн астыммаппыт, сирэн-талан, талымастаан уочараттаах нүөмэрбитин бэлэмниирбит буоллар өссө ордук буолуо этэ дии саныыбыт. Суруктары бэрийэр буолан, өрүү суруйар автордар буочардарын тута билэҕин.

Бу биир да көннөрүүтэ суох, тыын киирбэт гына кычыгыраччы ыга суруллубут сурук Хамаҕаттаттан кэлбит. Георгий Ильич Кривошапкин киэнэ. Кини биһиэхэ 1953 сылтан суруйар. Урут Уус-Алдан хаһыатыгар үлэли сүлддьыбыта билигин да биллэр. Ол

олоѳурбут буолаллар. Кини суруга тиксибит киһитэ «абыранар» — ол курдук көннөрүүтэ аҕыйах буолар. Хата, ол оннугар олус уһун буолан кылгатыллар-отойуллар, көбүрүүр-сарбыллар. Хардарыта «хабырыйсан» ылсыы саҕаланнаҕа ити.

Кылбаа манан кумааҕыга адаархай «тардыысыма» буочары көрдүн да сэрэйэ түһэбин — Хатырыктан Николай Иванович Сивцев суруйбут диэн. Оттон бу автор биһигини кытта быстыспат сибээһи туппута ыраатта — 40 сыл буолла. Дэлэҕэ даҕаны, редакция остуолугар олорон биир да күн үлэлээбэтэбин үрдүнэн, улуустан биир бастагынан Россия Журналистарын союһун чилиэнинэн ылыллыа дуо!

Кыра кылаастарга сылдьан ыраастык суруйуу — чистописание диэн предмет үгүс үөрэнээччигэ ыар таһаҕас буолбут буолуохтаах. Ыраастык суруйуу быраабылатын толору тутуһан суруйар идэлээх учуутал Елена Ивановна Неустроева кэлин сылларга биһигини кытта тахсыылаахтык үлэлэнэр. Улуу уус устурууһун кысааһынын курдук биир тэн буукубалары кэчигирэтэн кэбиспитин киһи эрэ кэрэхсии көрөр. Суруйара да биир оннук үчүгэй!

Көннөрүүтэ суох көбүс-көнө устуруокалардаах, хас биирдии буукубата чуолкайдык суруллубут халын кэмбиэри ылан, төһө ыйааһыннааҕый диэбит курдук илиигэр биэтэҥнэтэн көрөбүн уонна өрө тыынабын. Бу Терентий Иванович Замятин уочараттаах «уопуһа». Өрө тыыныын да оруннаах, улахан матырыйаал көрүүтэ-истиитэ унньуктаах, онтон компьютерга талыллан оттискаҕа хат ааҕыллыахтаах, аны секретариакка киирдэ да наһаа улахан буолан нүөмэргэ дэбигис

киирдэ да наһаа улахан буолан нүөмэргэ дэбигис туруоруллубат, онон «сыппахалыыр, сылдымахтыы түһэр матырыйаал» диэн диринник өрө тыынабын. Ити оҕонньор тыыннааһар этэ.

Кэччэйбит, кымаахтаабыт курдук буочар — Н.И. Кокорев диэн илии баттааһыннаах буолар. Суруктара да оннуктар — өрүү кылгастар, кыралар. Ол эрэри Николай Иванович туту этиэхтээх санаатын ол кылгас суруйууга толору, ситэри этэн хаалар идэлээх. Суруйбут матырыйаалын төбөтүн уларытарбыт олус сэдэх. Ол курдук бэргэнник, суруйбутун ис хоһоонун толору сырдатардыы соҕолуобактыыр ураты дьоҕурдаах.

Сытыары буочарынан сыһыа суруйан оскуола оҕотун бүтүн тэтэрээтигэр тилэри эридьиэстэммит матырыйаал киирдэбинэ эмиз өрө тыынабын. Унньуктаах уһун үлэ саҕаланнаҕа диэн. Ити Салбантан Феврония Дмитриевна Ушницкая суруйбут үлэтэ буолар. «Эн онор», «Мин онорбоппун» диэн хардарыта бырахсыы саҕаланнаҕа. «Балтыбын» аһынан үксүн чочуйан бэлэмнээччи мин буолабын.

«Тардысыыма» буочардаах Кэбээкэби тутта билэбин. Тойон киһи буолара тутта биллэр — суруйар кумааһыта үп-үрүн, уруучукатын чэрэниилэтэ дьэбис-дьэнкир, тыла-өһө оҕуруону тиспит курдук — кэчигирэччи. Дьобус матырыйаала 7-8 илиис кумааһыга эрэ туолар. Кини биһиэхэ бэргэн баҕайы матырыйааллары соһуччу биэрэн үөрдээччи. Редактор биһиги ол аайы үөрэбит: «Уол оҕо, ити бэйэлээх нөҕөрүүскалаах үлэҕэ сылдьан, хаһан тийийинэн суруйара буолуой!» — диэн.

Буукубаларын кэтитэ үрдүгүнээһэр улахан, адаархай

тэтэрээтин илийһигэр суруллубут сурук буоллабына, ол 1 Хомустаахха олорор Афанасий Прокопьев кизнэ. Бэйэтэ билинэн суруйарын курдук, саха норуотун урукку олобун хасыһан сырдата сатыыр. «Хаһаастаах хаһахтан» диэн рубрикабытыгар сөп түбэхэр матырыйааллары ытталыыр — табаарыс Хоноһой.

Компьютер үйэтэ буолан оскуола оҥолоро үксүн итиниэхэ талыллан бэчээттэммит матырыйааллары киллэрэллэрэ үксээн иһэр.

Биһиэхэ суруйар дьоннор буочардарыгар биир да атылы, маарыһаһар буочары булуон суоҕа. Оннооҕор буочарынан киһи майгытын, характерын туругун быһаарар анал наука баар. Ити наука этэринэн биир буочар соҕотох эрэ киһини туоһулуур эбит. Итиччэтигэр буочардар — дьоннор буолан тахсаллар. Онон элбэх араас буочарынан суруллубут суруктары күн аайы кэтэһэбит. Элбии турун, билбэт буочардарбыт, эндэппэккэ билэр буолуохпутугар диэри.

Эдэр эрдэхпинэ, алта хас сыл атас, доҕор буолан алтыһан ааспыт табаарыһым биллэр бэйиэт Василий Дедюкин «Дьоннор — сулустар» диэн хоһоону айбыттааҕа. Онуоха маарыһанатан бу кыракый бэлиэтээһиммин «Буочардар — дьоннор, дьоннор — буочардар» диэн төбөлөөтүм.

Григорий ЭВЕРСТОВ,
редакцияҕа киирэр суруктары бэрийээччи

БАСТАКЫ ААҢААЧЧЫ ЭТИМ

Оройуоммутугар аан бастаан алтынньы 5 күнүгэр 1935



сыллаахха «Колхоз сирдьитэ» хаһыат бэчээттэнэн тахсыбыта. Бу туһугар улахан сонун-нуомас буолан, дьон-сэргэ оройуоммут үлэтин-хамнаһын, сайдыытын билэр-көрөр кыахтанныбыт диэн сүргэлэрэ көтөбүллүбүтэ, үөрбүттэрэ.

Биһиги саха дьэстигэр 3 ыал дьукаах буолан олорубуппут. Күтүөтүм «Кыһыл Ынахсыт» колхоз председателэ Корякин П.И. ити хаһыаты аҕаллабына, мин

14 саастаах киһи саҕаланыабыттан бүтүөр диэри ааҕан биэрэбин. Оччолорго оройуонга 56, ол иһигэр Түбэбэ, Көбөкөнгө, Хамаҕаттаба, 1 Хомустаах нэһилиэктэригэр биэсти артыаллар, колхозтар бааллара. Кинилэр үлэлэрин-хамнастарын, инники соруктарын сиһилии суруйар, ыйан-кэрдэн биэрэр аналлаах буоллун диэн «Колхоз сирдьитэ» хаһыат диэн ааттаабыттар диэн билээбимсийэн доботторбор кэпсиirim.

«Колхоз сирдьитэ» дьон өйүн-санаатын булкуйар хааннаах репрессия, онтон Аба дойдуну көмүскүүр уодаһыннаах ыар содуллаах сэрии сылларыгар партия уонна правительство ытар политикаларын сөптөөхтүк өйдөтөн, агитациялаан, утумнаахтык пропагандалаан бэйэтин аналын чиэстээхтик толорбута, кыайыыга кылаатын киллэрсибитэ. Миэхэ «Колхоз сирдьитэ» хаһыат 1945 с. тохсунньу 1

бөдөнсүйэн совхозтар тэриллэн хаһыаппыт «Ленин суола» диэн уларытыллан ааттаммыта. 1991 сылтан улуу Советскай Союзпут ыһыллан, коммунистическай партия биир күн иһигэр эстэн аатырдар улуу, сүдү киһибитин Ленини «өйдөөбүмсүйэр» сорох дьоннорбут кириитикэлээн «Лениммит суола» олорор хочобут аатынан «Энсиэли» диэн ааттанна. Хаһыат 70 сыллаах үбүлүйүнэн сибээстээн кини ыппыт уонна ыытар үлэтин тустарынан киэнник сырдатыхтара. Миэхэ оннук кыах суох.

Мин урут хаһыакка сүрүйбат этим. 1982 с. «Ленин суола» хаһыат редактора Михаил Иванович Слепцов сабыдыалынан суруйар буолбутум. Билигин суруйбут ыстатыйаларым 140-ба тийдэ.

Мин бэйэм санаабар хаһыатым үлэтигэр соччо куһағана суох кытынным дэнэбин. 1985 с. «Ленин суола» 50 сыллаах юбилейнай буклетыгар актыбынай общественнай корреспондент дэнэммин хаартыскамы тахсан турар. 1988 сыл түмүгүнэн сыл бастыг корреспондены аатын инэрбиттэрэ. Комсомол 70 сааһыгар биллэриллибит конкурска уонна Кыайыы 60 сылыгар аналлаах хаһыат конкурсугар «Төбүрүөн дьоно сэриигэ кыттыылара» диэн суруйбут матырыйаалбынан 1-кы миэстэни ылаттаан дипломнарынан наҕараадалаабытым.

Н.С. ГАВРИЛЬЕВ,

1988 с. бастыг селькора.

Сэри кыттыылааҕа, улуус бочуоттаах

кырдыаҕаҕа, саппааска сылдьар майор

Аппааны бөһ.

2005 с. балаҕан ыйа

САНААНЫ КӨТӨЎӨР, КӨБҮЛҮҮР

Хаһыат сонунун билэ, ааҕа охсоору дьиэбэр почтальон кэлэрин күүтэбин. Хойутаан тардыллан хааллабына, сибээс отделениетыгар эрийэ охсон ыйытабын. Үлэ чааһа бүтэн тарҕаспыт буоллахтарына, ордук ыксыыгын, бөһүөлэккэ билэр чугас дьонгуттан бүгүнгү хаһыат кэлбитин-кэлбэтэбин билэ охсорго тиэтэйэбин. Ити



курдук «Энсиэли» хаһыат хас биирдии ыалга кэтэһиилээх ыалдьыт тэнэ күндү. Кини барыбытыгар эрэллээх доҕор, сүбэһит. Араас темаҕа суруллубут ыстатыйалар, информациялар ис хоһоонноро санаабытын көтөҕөллөр, көбүлүүлэр. Билбэтэх эбэтэр умнубут суолгун тилиннэрэллэр, кэпсииллэр. Хаһыат суруйар сонунун кэрэхсээн ааҕабыт. Авторы кытта дьиэбэ олорон мөккүһэбит, үкүсүтэр биһириибит. Хаһыат олох, үлэ-хамнас, инники соруктар тустарынан билиһиннэрэр балаһалара ордук эккэр-хаангар сайан киирэллэр.

Улууһум хаһыатыгар общественной корреспондент быһыытынан 52 сыл кытынным. Инникитин да ону-маны сөргүтэн кэпсии, кыым буолан кылахааччылар баҕалаахпын.

Оччотооҕуга, 1953 сыллаахха, «Колхоз сирдьитэ» хаһыат икки балаһанан нэдиэлэбэ үстэ тахсара.

эппиэттиир секретарынан Захаров Георгий Иванович үлэлииллэрэ. Типография дьиэбэ үлэлииллэрэ. 9-с кылааска үөрэнэ сылдьаммын, онно мэлдьи сылдьабын. Саната суох олоробун, тугу кэпсэтэллэрин истэ сатыбын. Корреспонденциялары сыымайдыллар, өрө-таггары туталлар, сорохун сирэллэр: «Ээ, барбат, маны таһаарбашпыт», ардыгар: «Ирдэбилгэ ытабыт», — саналар иһиллэллэр. Мин сөҕөбүн. Сүрдээх үлэһит, суруксут дьон курдук саныыбын. Тохтоло суох суруйаллар, барытыгар дьыалабыай быһыы-майгы, хаһыат үлэтэ ол курдук олус эппиэттээх буоларын билбитим. 1953 сылтан оскуола олохтунан — үчүгэй үөрэнээччи, биэчэрдэр, көрсүһүүлэр тустарынан суруйабын. Ити сыл кулун тутар 27 күнүгэр «Учууталга», «Кара Кум» диэн икки хоһоонум бэчээттэннилэр, онно наһаа үөрбүтүм. Ол кэннэ интернакка хоспор олорон кизһэ аайы суруйар идэлэммитим. Оскуоланы бүтэрэн да баран, хаһыашын кытта сибээспин быспатаҕым. Университекка үөрэнэ сылдьан Сивцев Е.С. — Таллан Бүрэ суруйааччылар чэппиэрдэригэр отчуотун, онтон да атын темаҕа суруйбутум. Мирнэй оройуонугар үлэли и сылдьан, уопускабар дойдубар Салбанга тахсан, оттоохун үлэтэ бытаарбытын туһунан 1975 сыл отыйын 15 күнүгэр «Бэйэни уоскутунуу туохха тиэрдэрий?» диэн ыстатыйам икки страницаҕа тахсыбыта.

1958-63 сылларга Саха государственнай университетыгар үөрэммитим. Биир дойдулааҕым, университет комсомольскай тэрилтэтин секретара Новгородов Егор Николаевич миигин «Якутский университет» хаһыат редколлегиятыгар талларбыта.

университет» хаһыат редколлегиятыгар талларбыта. Матырыйааллары ырытар буоларбыт, ыстатыйалар үксэ нууччалыы этилэрэ. Литература боппуруостарыгар, атын да темаларга ыстатыйа суруйан таһаартарарым. Холобура, «О развитии сатиры в якутской литературе», «Надо знать свою историю», «Поэты С.А. Есенин и А.И. Софронов» о.д.а. «Эдэр коммунист» хаһыакка суруйдаһхына гонорар төлүүлэр, ол иһин ити хаһыаты быһа ааспатабым. Ыйга 10-12 солкуобайы ыллахха, үөрүү буолара. Ыйдаағы стипендия 29-32 солк., оһон студента эбилик этэ.

1965-66 сылларга Уус-Алдан оройуонугар тохтотуллан баран, сагалыы тэриллэр «Ленинскэй тэрийээччи» хаһыакка эппиэттиир секретарынан ананан үлэлээбитим. Оччотооҕуга ити дуоһунас обком бэчээккэ секторынан быһаарыллара. Ити курдук улахан суолта ууруллара. Уус-Алдан оройуонугар бары нэһиликтэрин, киһи оһорор сирдэрин барытын хаһан сылдыбытым. Редактор Колесов К.Я. миэстэттэн кырдьыктаах матырыйааллары ирдиирэ. Үксүгэр эдэр киһи диэн миигин ыытара. Ону тэһэ ССКП райкомун штаты таһынан инструктора этим. Ол иһин да буолуо, атын оройуоннарга үлэлии сылдыаммын санаам батарбакка хаһыакка суруйарым.

1977 сыл дойдубар Намга кэлэн, Хамаһатта орто оскуолатын директорынан үлэлээн, биһирэбили ылбытым. Педагогическай коллектив эйэлээх уонна айымньылаах этэ. Үөрэх, иитии боппуруостара уонна оҕону үлэҕэ иитии үрдүк таһымна турара. Куоталаһыыга Знамя ылбыһпыт үчүгэй үлэбит иһин. Пропандист уонна лектор быһыытынан үчүгэй дэтэн,

«Үлэжэ иитии уруоктан сажаланар» диэн суруйбутум. Ити оскуолаларга биһирэммитэ. Онон оскуола үлэтин туһунан суруйары корреспонденттар быһа ааспаттара.

1988 сыллаахха Васильев Михаил Петрович 60 сааһын туолуутугар матырыйаал илдьэн биэрбиппин Эверстов Г.К. «маны очерк диэн таһаарыахпыт» диэбитигэр соһуйбутум. Онтон ыла сүүрбэччэ очерканы суруйан бэчээттэттим. Сирбэттэр. Хаһыакка ситимин быспакка суруйабын. Хаһыат көмөтө улахан. Арахсыбакка суруйан, сырыы аайы суруйар дьоһурун үүнэр, сайдар. Уруккуттан билигин суруйарым тупсубут курдук. Итиннэхэ «Энсиэли» хаһыат хас биирдиибитигэр көмөтө, иилээһинэ-сажалааһына биллэр. Дьэ ол иһин хаһыат үлэһиттэригэр өрүү махтанабын.

Мэлдьи суохтуур, доһор онгостубут хаһыаппыт 70 сыллаах үбүлүүһүн эвэрдэнэн көрсөбүт. Хаһыаппыт арахсыпат атаспыт, үтүө сүбэһиппит өрүү биһиги аттыбытыгар баар буоларыгар баһарабыт.

Г.И. КРИВОШАПКИН,

1999 с. бастың селькорр.,

РФ Журналистарын союһун чилиэнэ,

улуус бочуоттаах гражданина

2005 сыл атырдьах ыйын 24 күнэ

ХАҢЫАТ — ОЛОБУМ АРГЫҢА



Тобо итинник этэбин диэтэххэ, улууһум бу хаһыатын кытта 40 сыл сибээстэстим. Миэхэ саамай чугас, хаан-уруу хаһыат буолла диэтэхпинэ омумнааһын буолуо суоҕа.

Маннай кыра-кыралаан саҕапаан, барыта быһа холоон 400-чэкэ ыстатыйаны суруйдабым буолуо.

Суруйар сүрүн темам тыа сириг олоҕо-дьаһаҕа, колхоз, совхоз, нэһилиэк чулуу, бастыг дьоннорун сырдатыйы, бастыг уопуту билиһиннэрийи, уопсастыбаннай баайга-дуолга харыстабыллаахтык сыһыаннаһыйы, бу кэлин уон сылга ветераннар олохторун, кыһалҕаларын, үлэбэ-хамнаска оруолларын уо.д.а. суруйуу.

Дьэ, ол иһин хаһыат, оройуон, улуус салалтатын элбэх бочуотунай грамоталарынан, махтал суруктарынан, дипломнарынан наҕараадаланным.

1996 сыл түмүгүнэн «Бастыг селькорр» диэн аат иҥэриллибитэ.

1997 сылга Россия Журналистарын союһун чилиэнинэн ылыллыбытым. «Энсиэли» хаһыат 65 сыла туолуутугар Россия Журналистарын союһун бочуотунай грамотатынан наҕараадаламмытым. Кыһыл көмүс сыбаайабар редакция олобум устата «Энсиэли» хаһыаты, «Саха сирэ», «Якутия», «Орто дойду» хаһыаттары 2005 сылга босхо суруттарбыта. Ити мин суруйар үлэбин үрдүктүк сыаналааһын буолар. Дьэ,

секретарь И. Сивцев) олус махтанабын.

Хатырык нэһилиэгэр Россия Журналистарын союһун чилиэнэ үһүөбүт. Миигиттэн ураты В. Васильев — Эрчим Баһыл, А. Куличкина курдук эдэр эрчимнээх журналистар үүннүлэр, кинилэр республика хаһыаттарыгар кытта суруйаллар. Уопсастыбаннай корреспонденттар ахсааннара элбээн иһэр. М.К. Аммосов аатынан орто оскуола учууталлара, үөрэнээччилэрэ элбэхтик суруйар, суруйарга интэриэстээх буоллулар. Ол барыта хаһыат аптарытыата үрдээбитин көрдөрөр.

Биһиги хаһыакка суруйуунан мунгурдаммакка, хаһыакка суруттарыынан кытта дьарыктанабыт. Билигин Хатырык нэһилиэгэр «Энсиэли» 120 аабааччылаах.

40-ча сыл устата редакцияба үгүс үтүө да дьону кытта алтыһан аастым. Редактордар А.И. Ксенофонтов, М.И. Слепцов, Н.М. Рыкунов уонна билигин үлэлии олорор В.Г. Касьянов чахчы хаһыат үлэтин тупсардылар, аптарытыатын үрдэттилэр. Биһиги хаһыаппыт республикаба биллэр-көстөр буолла.

Хаһыакка үгүс талааннаах журналистар Т. Халыев, В. Еремеев, И. Егоров, И. Сивцев уо.д.а. курдук дьон үлэлээн ааспыттара. Кинилэр ааттара умнуллубат. Билигин редакцияба үлэлиир Г. Эверстов, В. Сыромятников, В. Рыкунова, Л. Уваровская уонна пенсияба олорор Е. Сивцева, А. Васильев ааттара кизгик биллэллэр.

Суруйар ыстатыйам дьону интэриэһиргэтэр, дьонго тийэр буоллабына, ол эн дьолун. Холобура, ааспыт күһүн Орто Халыма куоратыгар бара сылдыбытым туһунан суруйбуппун В. Ушницкай-Сэки уонна И. Хомуустаах баһылыга П. Тарскай хайбаабыттара: «Халымаба баран кэлбит курдук сананныбыт», — дэспиттэрэ.

сананныбыт», — дэспиттэрэ.

Онтон хаһыаппыт биир бастыг журналиһа А. Кобяков мин 70 сааспын туолуубар суруйбут очеркатын хаһыат урукку үлэһитэ М.П. Петрова ааһан баран: «Харахпар Николай Иванович сырыыта, үлэтэ-хамнаһа, тутта-хапта сылдыһыта адьас бу баар курдук», — диэбитэ миигин уонна авторы олус үөрдүбүтэ.

Тапталлаах хаһыаппыт «Энсиэли» 70 сыллаах үбүлүөйүнэн редакция бары үлэһиттэрин, журналистарын, уопсастыбаннай корреспонденттарын, хаһыат бары ааһааччыларын истинник эбэрдэлиибин!

«Хаһыаппыт барахсан өссө да тупса, чэчирии, сайда турдун», — диэн алгыс тылбын тиэрдэбин.

Николай СИВЦЕВ,
1996 с. бастыг селькора,
РФ Журналистарын союһун чилиэнэ, республика
Ытык Абата, улуус бочуоттаах гражданина

МАННЫК СУРУЙАБЫН



«Энсиэли» хаһыаты сорохтор сирийэн, хас биирдии тылын ырытан, илдьиритэн, толкуйдаан ааһаллар эбит, сорохтор мээһэ күдээринэ, биллэриини ааһар курдук ааһаллар, сорох олох да аахпат.

Мин суруйууларбын сүннүүнэн кырдыаһас өттө, отчут-масчыт уонна саха былыргы олоһун үөрэтээччилэр ааһаллар. Ол

кыра-хара дьонго иитиллибиппинэн суруйууларым да оннук тыыннаахтар.

Айылҕаны, саха былыргы олоҕун, итэҕэллэрин, сиэрин-туомун бу 25 сыл устата элбэҕи суруйдум. Барыта «Ленин суолугар», «Энсиэлигэ» бэчээттэммиттэрэ.

Саха сирэ Москва государствотыгар хайдах быһыылаах холбоспутун, дьаһаах (ясак) хайдах хомуллар эбитин, А.С. Токарев кинигэтиттэн уонна ясак хомуурун кинигэлэрин ааҕан, онтон ылан 1994 с. суруйбутум улуус хаһыатыгар тахсыбыта. Ити темаҕа суруйар дьон бары ити кинигэлэртэн ылабыт. Хас да ааҕааччы мин «Сындыыс» диэн суруйуубун сөбүлээбит.

Ол курдук Модуттан Валерий Павлов «Сардама» диэн суруйуутугар «Сындыыс» туһунан суруйуубун үчүгэй, сылаас тылларынан ахтыбытын иһин махтанабын, үөрэ аахпытым, Намтан Винокуров Уйбаан эмиэ сөбүлээн аахпыт. «Сындыыс» соһоҕос уонна мин уончалаах уол Ынахсыт алааска 1943 с. сайылаабыппыт. Кэлин да элбэхтик көрбүтүм уонна сүүрдүбүт, баайбыт, көрбүт дьоннортон сөптөөх матырыйаалы хомуйбутум. Ол иһин итинник табыллан суруллубута.

«Кучара Сэмэнин» эмиэ хас да ааҕааччы сөбүлээбит этэ. Бэйэм өрүү айылҕаҕа сылдыар уонна кыра булчут буоларбынан булчуттар олохторун балайда суруйбутум. Олор «Ленин суолугар», «Энсиэлигэ» өрүү бэчээттэммиттэрэ. Ону дьон сөбүлээбиттэр этэ.

Үөһээ эһитим курдук, бэйэм иитиллибит эйгэбинэн салайтараң суруйабын. Билбэт эйгэбин (темабын) суруйа да сатаабаппын. Ол курдук мин суруйууларбар суохтар: оскуола олоҕо, детсад, дьааһыла, ыччат

суохтар: оскуола олоҕо, детсад, дьааһыла, ыччат туһунан, куорат таас дыбарыастарын иһигэр олорор дьон олохторо, майгылара барыта суохтар.

Былыргыны суруйарбар өтөхтөрү, алаастары анаан-минээн тахсан кэрийэбин. Хас биирдии сэргэни, бағананы, далы, омуһахтары сирийэн көрөбүн. Онтон өтөх балағана, хотоно, өссө сорох маллара баар буоллаҕына — ол бэйэтэ кинигэ буолар. Онно туох дьон олорбута барыта сурулла сылдьар буолааччы.

Суруйбут дьонум: «Диринг оҕонньор», «Дүлүн Уус», «Дэлэгэй уола Бөҕө Микиис», «Кучара Сэмэнэ», «Удаҕан эмээхсин», «Эргэ өтөххө», «Ойууттар» о.д.а. Ити дьон былыр олорбут өтөхтөрүн, алаастарын, сылдыбыт суолларын, ол сир отун-маһын сирийэн көрбүтүм. Суруйуу оччоҕо табыллар. Көрбөккө эрэ, мээнэ сурах хоту суруйдакха, элбэх сыһыналаах буолааччы. Суруйуу элбэх үлэни, күнү-дьылы эрэйэр.

А. ПРОКОПЬЕВ-ХОНООҕОЙ,

«ЛС» хаһыат 1991 сыллааҕы бастыг селькора

1 Хомуस्ताах

ХАҤЫАППЫТ САЙДА ТУРДУН

Сатаан ааҕар, суруйар буоллун да хайаан да туох эмэ сонуну, саңаны сурук нөҥүө билиэх-көрүүх санаан үөскүүр. Ол быһыытынан оройуонум хаһыатын үйэ аңарыттан ордук кэм устата ааҕан кэлбит, үгүс сонуну билбит дьоннортон биирдэстэрэ буоллабым.

Хаһыат үлэтин кытта сибээһим комсомол райкомугар үлэлиир сылларбыттан саҕаламмыта. «Суруллубут суоруллубат» диэн өс хоһооно дьингнээх олоххо хайдах курдук дьайыылааҕын ол саҕаттан билбитим уонна бу хаһыат

оччолортон убаастыыр да, салла да саныыр буолбутум. Ол алта уонус сылларга комсомол райкомугар оройуонга аан бастаан «Революция уонна үлэ албан аата» кулууп филиалын тэрийбиппит, председателинэн райкомол иккис секретара Мария Новгородова этэ. Сотору-сотору оҕонньотторбутун мунньан мунньахтыырбыт. Оройуон комсомолун историятын суруйарга уонна хаһыакка таһааран иһэргэ диэн быһаарыы ылыммыппыт. Хаһыакка корреспонденынан үлэлиир биир актыыбынай чилиэммитин Василий Никитинтэн көрдөстүбүт.



Василий Иннокентьевич суруйан барда, хаһыат хас да нүөмэригэр таһаартарда. Арай биирдэ мунньахха муһуннубут. Оҕонньотторум мунньах сабаланыан инниттэн бастаангыттан оргуйан турдулар. Биир араспаанньалаах дьоннор ааттарын булкуйан «кыһылы» «үрүн», «үрүнү» «хара» онорбуккун диэн аахсыы бөҕө, уолуктаһыыга тийэ сыстылар. Ханнык да түгэнгэ халбаннаабат коммунист Михаил Новгородов-Ньюуччакаан олох Баһылайбытын муннукка хаайда. История диэни билбэт дьону биһигини сэмэлээтилэр.

Иккис түгэн. Партия райкомугар пропаганда уонна агитация отделын сэбиэдиссэинэн үлэлибин. «Ленин суола» хаһыат редакторынан Иннокентий Егорович Обутов үлэлиир. Иван Иванович Барашков диэн киэн билиилээх, академик Окладников экспедициятын наукаҥа секретарынан үлэлээбит, олус убаастыыр киһибит «Көмүс уңуобун

үлэлээбит, олус убаастыыр киһибит «Көмүс уңуобун көтөхсүбүтүм» диэн П.А. Ойуунускай көмүллүбүт сири билэрин туһунан суруйбут. Оччо үлүгэр бүтүн өрөспүүбүлүкэ учуонайдара, билэр-көрөр киһи барыта дыарыктанан күн бүгүнүгэр диэри булуллубатах көмүүлэрин туһунан ыстатыйа суруллубутун истээт, биһиги үрдүбүтүгэр түстүлэр. П.А. Ойуунускай аатынан литературнай музей директора Василий Протодяконов-Кулантай райкомга сурук суруйбут, араас көрдөөһүннэри тэрийбиппит да итинник үһүйээн курдук кэпсээн дакаастамматаба диэн. Бэрэбиэркэлэммэтэх матырыйаалы таһаарбытын иһин партия райкомун бюротугар хаһыат редактора көрүлүннэ, пропаганда отделын сэбиэдиссэйэ сэмэлэннэ. Иван Иванович туруулаһан дакаастаһа барбатаба, кырдьык, ол сири көрдөөн баран булбатах этилэр, онно сылдыһыспыт дьоннор билигин да бааллар. Ити икки түгэnnэри хаһыакка суруйуу уруккуттан билингнэ диэри ирдэбиллээбин, эппиэттээбин бэлиэтээри абынним. Холобура, кэнники көлүөнэ историяны үөрэтээччилэрэ суруллубуту итэбэйэллэригэр тийэйлэр.

Хаһыат урут маассабай иһитиннэрээччи, тэрийээччи, хонтуруоллааччы оруолун ирдэбиллээхтик толорор буолара. Өр сылларга хаһыат ити оруолугар кыттыгастаах курдук үлэлэспит буолан этэбин. Партия баһылаан, салайан олордобуна, хаһыат эмиэ партия органын быһыытынан үлэлиирэ. Дойду олоһо-дьаһаба барыта партия Киин Комитетын съезтэрин, Пленумнарын уураахтарын толоруунан барара. Онон үлэ түмүк-түмүк кэмнэрэ булгуччулаах былааннарынан салайтаран ыытыллара. Ол кэмнэр соруктарын быһааран биэриигэ хаһыат аналлаах инники ыстатыйалара суруллуохтаахтара, инники

биир саамай эппизттээх үлэтин быһыытынан ыйытыллара.

Инники ыстатыйаларга соруктар чуолкайдык, кэмнэринэн араарыллан, үчүгэй үлэлээхтэр ахтыллан, итэбэс үлэлээхтэр сэмэлэнэн суруллаллара. Инники ыстатыйаба сэмэлэммит салайааччы партия райкомун бюротугар, эбэтэр райисполкомга кэлэн «ээбин» эттэбинэ табыллара. Хаһыат кириитикэлээтэ да, тута туох дьайыы ыллардыгыт диэн редактортан уонна отделлар сэбиэдиссэйдэриттэн ыйытыы оһоһуллара.

Ол сабана үлэни биир хамсатар күүһүнэн социалистическай куоталаһыыны тэрийии буолара. Ыйдарынан, кыбаарталларынан куоталаһыы түмүгэ хаһыат иккис, үһүс балаһаларын аллара өттүлэрин толору ылан туран тахсаллара. Ону редактор Николай Рыкуновтуун уонна типография директорынаан кэпсэтэн, Тэрэнтэй Халыыйапка макыат оһотторон абытаассыйалыыр былакаат-илиистэри оһорон агитатордарга, политинформатордарга, пропагандистарга, лектордарга көмө матырыйаал быһыытынан тарҕатарбыт. Ол курдук хаһыат тэрийэр, хонтуруоллуур, иһитиннэрэр-биллэрэр күүһэ үрдүктүк тутуллар буолан, оройуон хаһыата оччоттон баччаба диэри олохтоохтор киэн туттан туран, атын хаһыаттартан ордорон, бостолуйуоннар аҕалааттары кытта үрдүгэр түһэн бастагынан ааҕар хаһыаттарынан буолар. Күн-дьыл ааһан, көрдөбүллэр-ирдэбиллэр суоллара-иистэрэ бутуллубутун, иһитиннэрэр-биллэрэр средстволар төһө да дэлэйбиттэрин иһин биһиги «Эн-сиэлибит» өрөспүүбүлүкэбэ бастыг хаһыаттар ахсааннарыттан төлөрүйбэккэ иһэринэн биһиги, хаһыаты кытта сибээспитин уһун сылларга быспакка үлэлэһэр суруналыыстар, киэн туттабыт уонна салгыы үлэтиир эбээһинэстээх курдук сананабыт. Мин кэнники сылларга

эбээһинэстээх курдук сананабыт. Мин кэнники сылларга наар улууһум дьонун-сэргэтин, кинилэр олохторо, үлэлэрэ ыччакка холобур буоллун диэн уонна эдэр киһи төрөөбүт сири-уотун, айылжатын харыстаан, норуокка олохсуйбут туомнары умнубакка тутуһан омок быһыытынан сизэрдээх буолууларыгар туһаайан суруйа сатыыбын. Урут «убайдарым» Ньюкулай уонна Тэрэнтэй баалларына, син онно-манна тэлэһийэн атын улуустарга сылдыталаабыппыт, кинилэр такыйыыларын син истимэхтээбитим. «Убайдарым» диэн ити кинилэр талааннарыгар сүгүрүйэн этэбин, дынгинэн, биир сыллаах төрүүхтэрбит эрээри, кинилэр абыйах ыйынан балыс этилэрэ.

Ити одон-додон да буоллар, хаһыаппыт улууспут ааһан иһэр олобун сырдаттыга, инники сайдыытыгар хайдах курдук үрдүк оруолу толорон кэлбитин көрдөрөөрү абыйах түгэни суруйдум. Хаһыаты кытта бииргэ үлэлээһин туһунан суруйуохха-ахтыахха диэтэххэ түгэн үгүс.

Олох сайдар хаамыытыттан харыс да сири хаалсыбакка куруутун сана көрдөбүллэри, ситиһиилэри үлэтигэр-хамнаһыгар киллэрэ, хаһыат ааспыт сылларга ситиспит үөрүйэхтэрин өссө сайыннара туруо диэн эрэнэбин.

Иннокентий КРИВОШАПКИН,
1998 с. хаһыат бастын селькора,
РФ Журналистарын союһун чилиэнэ,
республикатаабы журналистскай
бириэмийэ лауреата

ОҕО СААСПЫТТАН ДОҕОРУМ

ССКП уонна Советскай правительство үтүөлэринэн төгүрүк тулаайахтарга детдомнар аһыллыбыттара. Биһиги, тулаайахтар, ийэ, аҕа тапталын билбэккэ

детдомугар олорон иитиллибитим: Хамафаттаға, Суоттуга, Хаптағайга.



Детдомга бэртээхэй салайааччылар, иитээччилэр үлэлээбиттэрэ, элбэх хаһыаты - «Бэлэм буол», «Пионерская правда», «Эдэр коммунист» уонна сурунааллары - «Пионер», «Костер», «Вожатый», «Мурзилка», «Веселые картинки», «Вокруг света» уо.д.а. суруттараллара. Дьэ, мантан ыла хаһыакка, сурунаалга, бэчээккэ кыра сааспытттан сыһыаммыт, билиигэ-көрүүгэ тардыһыбыт улааппыта. Билигин даҕаны «Кэскил» хаһыакка уонна республика элбэх хаһыаттарыгар, сурунаалларыгар суруттарабын, республикам, улууһум сонуннарын билэ олоробун. Сааскы, сайынҥы өттүгэр Салбанга суолбут төрүт куһаҥан буолан почтабыт мунньулан кэлэр, онно ордук «Энсиэли» хаһыат сонунун ааҕа охсоору ыксыбыт.

1965 сылтан «Ленин суола» хаһыакка селькорр буолан, хайдах үлэлээн кэлбитин билэбин. Ол сағана, хаһыаты ССКП райкомун бюрота уонна райсовет исполкома сүрүннүүлэрэ. Нэһилиэктэргэ коррпостар үлэлииллэрэ, ону нэһилиэктээҕи, сыахтааҕы партийнай тэрилтэлэр салайаллара. Райкомтан үлэ-хамнас, ордук тыа хаһаайыстыбатын көбүлүүр, иитэр-өйдөтөр үлэ, арыгылааһыны уонна итириктээһини утары, комсомольскай олох, комсомольскай путевкалаахтар, агитквартиралар, бастыҥ үлэһиттэр, тэрилтэлэр

агитквартиралар, бастын үлэһиттэр, тэрилтэлэр үлэлэрин суруйарга сорудахтар кэлэллэрэ, сорудабы хайаан да толорор этибит.

Нэһилиэккэ коррпост чилиэннэрэ: Колесов П.Д., Кривошапкин В.Н. — сэрии ветераннара, Жирков М.Н. — тыыл ветерана, Иванова Н.Н. обкомол путевканан үлэлээбит, оскуолабыт экологической хайысхалаах буолуутугар тирэх буолбута, уонна Софронова А.П. үлэлээбиттэрэ.

Улууспутугар кыра үөрэхтээх бэртээхэй корреспонденттар, коммунистар олоҕу кырдыгынан, туох баарынан, элбэххэ үөрэтэр ыстатыйалары суруйалларын өйдүүбүн. Ол курдук Хамафаттаттан Д.Г. Федотов биир да кылаас үөрэбэ суох, бэйэтин дьулуруунан ааһар, суруйар буолбут убай киһи хаһыакка өрүү суруйара. Кини оройуон олоҕор олус туһалаах, кэскиллээх боппуруостары көтөҕөн ыстатыйалары суруйара. Ол курдук «Сиртэн аһаантаннан олоробут» ыстатыйатыгар сир оҕоһуутун культуратын үрдэтии түмүгэр сиртэн үрдүк үүнүүнү ылыы кыаллыхтаабын, ынахтан икки тыһыынча лиитэрэ үүтү ыахха сөбүн тустарынан хаһыакка санаатын суруйбута сэнгээриллэн, улахан хамсааһыны таһаарбыта. 2000-лаах кирбиини ылбыттар аһааннара элбээбитэ. Партийнай, нэһилиэнньэ уопсай мунньахтарыгар Никольскайга оскуола тутуутун туруорсубута уонна хаһыакка хаста да суруйбута. Кэлин оскуола тутуллан үлэбэ киирбитэ. Үөрэбэ суох кырдыаһаспыт Дмитрий Григорьевич общественной өй-санаа үөскээһинигэр оройуон хаһыатын үрдүк трибуна оҕостон, хаһыат күүһүн таба туһанара атыттарга

Аппааны нэһилиэгиттэн сэбиэскэй тутул ветерана, уордьаннаах сэбиэт председателэ, улууспутугар ытыктанар сэрии ветерана Гаврильев Николай Семенович нэһилиэгин уонна улуухун историятын дыанынан туран суруйар. Хамафаттаттан Данилов Данил Гаврильевич, кырдыаҕас сэбиэт, Обутов Дмитрий Петрович, профком председателэ, 1 Хомустаахтан учуутал, профком председателэ Гаврильева Е.Д., Барашков И.И., Үөдэйтэн В.П. Неустроев бэрт элбэх ыстатыйаны суруйаллара.

Хаһыаппыт үбүлүөйдээх сылынан сибээстээн бииргэ төрөөбүт убайым барахсаны Рум Дмитриевич Ушницкайы истин-иһирэх тылларынан санаан ааһыахпын баҕарабын. Кини киэн билиилээх, уһун кэмнэ пропагандиһынан, лекторынан үлэлээбитэ. Хаһыакка бэрт элбэх теманы хабан суруйара, ол курдук, оҕону, ыччаты иитии, П. Ойуунускай, М. Аммосов, И. Винокуров тустарынан уонна политической темаҕа, быыбарынай хампаанньаҕа бэйэтин санаатын аһаҕастык, киһи өйдүүр гына, суруйара. Учуутал да, салайааччы да быһыытынан энкилэ суох үлэлээбитэ, бэрт элбэх дакылааттары үөрэх салаатыгар үлэлиир кэмигэр суруйара, атырдыах ыйдаагы учууталлар сүбэ мунньахтарыгар наар кини дакылаат суруйарын өйдүүбүн. Күндүтүк саныыр убайым олус чизһинэй, кырдыксыт, эйэҕэс, олус суруксут киһи этэ. Оҕонньору кытта оҕонньор, оҕону кытта оҕо, дьону кытта биир тылы булара. Ол да курдук ыстатыйалара киһиэхэ түргэнник өйдөнөр, тийимтиэ, ааҕарга чэпчэки буолаллара, киниттэн элбэххэ үөрэммитим. Журналист бастыҥа этэ диэн бигэтик этэбин.

дизн бигэтик этэбин.

Дьон-сэргэ сөбүлүүр корреспонденттарынан Нам селотуттан Кривошапкин И.З., Кобяков А.Г., Хамафаттаттан Кокорев Н.И., Кривошапкин Г.И. буолаллар.

1965 сылтан аан бастаан Салбанга оскуола үөрэнээччилэрэ уонна ыччаттар дулга кырбааһыныгар субуотунньукка тахсыбыттара уонна Хамафаттаа эргэ кулуупка комсомольскай мунньах буолбута. Ол тустарынан хаһыакка ыстатыйа суруйан ыппытым уһун кэмгэ күүттэрбэккэ тахсыбытыттан сүрдээбин үөрбүтүм. Ол сағана редакторынан ис киирбэх дьүһүннээх, көнө, үрдүк унуохтаах, үтүө майгылаах, сүбэ-ама куруук биэрэ сылдыар Ксенофонов Алексей Игнатьевич сага анаммыт этэ.

Редактордарым тустарынан ыраас өйдөбүл хаалбыт. Обутов И.Е. сүрдээх ылыннарыылаах тыллаах, үрдүк культуралаах, Слепцов М.И. көрүдүөс тыллаах-өстөөх, куруук үөрэ-көтө сылдыааччы, «доҕор» диэн тыллаах буолара, Павлов А.В. аҕыйах сағалаах, эдэр буолан баран наһаа ыарыһах этэ, сүрдээх ирдэбиллээҕэ. Рыкунов Н.М. бэйэтэ тулаайах буолан сүрдээх аһыныгас, эйэбэс майгылааҕа, поэт да, киһи быһыытынан да биһигиттэн үрдүк таһымнаах.

Детдом үбүлүөйэ 50 сылын туолуутугар Николай Михайлович тэрээһинигэр, юбилейнай хаһыат тахсарыгар бэрт сыратын биэрэн сүүрбүтэ-көпшүтэ, урукку директор Парников Роман Семеновичтын сүбэлэһэн бэрт элбэҕи ытыспытын куруук махтана саныыбын. Салбанга «Иэйии» литературнай түмсүү тэриллибитэ, мантан сүрдээбин үөрбүтэ. Николай

көмөлөһөргө улууска Салбаг нэһилиэгин олохтоохторо ыңырыгы таһаарбыппытын бастагынан Модут нэһилиэгин олохтоохторо өйөөбүттэрэ, онтон улуус дьонноро өйөөннөр бэртээхэй кинигэ күн сирийн көрбүтэ. Николай Михайловичка анаан литературнай биэчэр ыыппыппыт. Кинигэни чугастык саныыр, билэр дьонуттан ахтыы хомуйан улуустаабы киин библиотекаҥа туттарбыппыт, ол ахтыыларбыт туһалыыр буолуохтаахтар.

Терентий Терентьевич уонна Мария Калинична Халыевтары истин-иһирэх тылларынан санаан ааһааччыбын, саха кинигитигэр бэриллибит үтүө майгы-сигили кинилэргэ баара. Редакция дьиэтигэр кинилэр баалларыгар ыстатыйалаах кэллэххэ, үөрэллэрэ, наар миигин «Салбания республиката», «Салбанград» кэллэ диэн үөрэ-көтө көрсөллөрө. Салбаг бастын үлэһиттэрин туһунан хаста да радиоҥа кэпсээн турардаахпын.

Васильев Афанасий Данилович бэрт элбэхтик командировкаҥа сылдьара уонна ол сырыытын туһунан элбэх ыстатыйаны, Салбагҥа сырыы кэнниттэн «Аар тайҕалыын алтыһыы» диэн баай байанайдаах булчут, Бочуот Знага уордьан кавалера Н.С. Канаев туһунан очерканы суруйбута. Кини олоҕун аргыһа Никифорова Валентина Петровна журналист бэрдэ этэ, олох тыын боппуруостарын сытыытык туруорара.

Сивцев Илья Ефремович үрдүк таһымнаах журналист этэ. Нам улууһа 200 сылыгар уонна «Мэнэ Таас» үс томугар тыыл, сэрии ветераннарын ахтыыларын хомуйан, түмэн кинигэлэри редакциялаан таһааран кэрэхсэбиллээх дьыаланы бэлэхтээн, олохтон

таһааран кэрэхсэбиллээх дьыаланы бэлэхтээн, олохтон олус эдэр сааһыгар барда.

Еремеев Василий Лазаревич оройуоммут хаһыатыгар үйэтин тухары, саамай уһуннук үлэлээбитэ, хаһыат уонна кини олохун историята биирдэр диэххэ сөп. «Энсиэли» хаһыат редакцията кэнники, аатын үйэтитэр иннигэр «Дуобат Баһылайга» аналлаах бириини ытталлара үгэскэ кубулуйда. Ити дьыала олус кэрэхсэбиллээх. Турнирдары тэрээһиннээхтик ытытыга Эверстов Г.К. өгөтө улахан.

Сыромятников Виталий Васильевич — фотокорреспондент. Салбанна командировкаҥа тахсан уһулбут бастын үлэһиттэрин хаартыскалара билигин история туоһута, күндү матырыйаал буолар. Кыайыы 60 сылынан «Колхоз сирдьитэ» хаһыаты үчүгэйдик билеистим. Салбан нэһилиэгиттэн Бөтүнтэн төрүттээх Семен Лукин элбэхтик суруйбут эбит. Аҕа дойду сэриитигэр уордьаннарынан, мэтээллэринэн наҕараадалааммыттар Н.В. Аммосов, Н.Н. Аммосов, В.Н. Кривошапкин, А. Винокуров, А.М. Федоров уо.д.а. туһунан ааһахха сөп.

Нам улууһун бары олохтоохторун, редакция бары үлэһиттэрин, корреспондентнары хаһыаппыт үбүлүөйүнэн истинник эбэрдэлибин уонна баҕарабын чэгиэн-чэбдик доруобуйаны, үлэбитигэр ситиһини, дьолу-соргуну!

Ф. УШНИЦКАЯ,
улуус бочуоттаах гражданина,
обш. корреспондент

Олохтоох «Энсиэли» хаһыакка «Ленин суола» диэн ааттанар кэммитэн ХХ үйэ 70-с сылыттан поэт Н.М. Рыкунов быһаччы көмөтүнэн общественной корреспондент быһыытынан суруйар буолбутум. Оччолорго үөрэхтээһин систематыгар инспекторынан үлэлиир этим. Ити иннинэ 1953 с. Саха Госинститутун филология, нуучча тылын уонна



литературатын салаатын бүтэрбитим уонна үрдүкү кылаастарга учууталлаабытым. Ити быһыыгар хас да сыл улуустаабы комсомол тэрилтэтигэр оскуолаларга сэбиэдиссэйинэн, онтон К. Маркс аатынан колхозка биригэдьиirinэн, колхоз солбуйааччы председателинэн Г.Е. Уваровскайга, кини такайыытынан таһаарыылаахтык үлэлээбитим. Итини туоһулуур докумуонунан райком бюротун К. Маркс колхоз солбуйааччы председателэ Шапошникова В.М. үүт, эт соботуопкатын былаанын аһары толорбутун иһин анал суруга тахсыбыта. Дьэ, бу ааттаммыт үлэлэр дьон ортотугар сылдьан олобу кытта балайда диригник билсэрбэр, үлэһит киһини өрүү убаастыырга үөрэппиттэрэ. Санганы, туһалаабы олоххо киллэрэр дьону, кинилэр тустарынан атыттар ахтар-саныыр, үтө майгыларын, түбүктээх үлэ үчүгэй түмүгүн батыһарга угуйа сатаан хаһыакка тиһэр идэлэммитим.

Н.М. Рыкунов ачыкытын нөнгүө чабылыччы көрө-көрө «арааһа эн очерка жанрын тутуһарын ордук, үлэ-хамнас инники хардыытын хайдах эрэ өтө көрөр курдуккун» диэбитин умнубаппын. Маннай идэм быһыытынан иитээччилэр, учууталлар тустарынан, онтон саастаах көлүөнэ учууталлар эдэрдэр үлэлэригэр олук уурбуттарын, «Ким да,

учууталлар эдэрдэр үлэлэригэр олук уурбуттарын, «Ким да, туох да умнуллубат» диэн төрүөккэ олобуран сырдатарга кыһаммытым. Итинник соруктанан 1982 с. олунньутугар норуот үөрэбириитин үлэһиттэрин музейын тэрийсипитим. Ханнык да бэйэлээх корреспондент дьонго тириэрдэр суругар бэйэтигэр сөптөөх туспа стиллээх, туттар тылларын хатылаабат, кыайбат эрэри кизэргэтэр, өрө тэптэрэр этиилэри онгорбот туһугар охсуһара ордук диэн урукку да, билинги да редакция үлэһиттэрэ мунньахтарга, көрсүһүүлэргэ кэпсиплэрэ өйбөр хатаммыт. Онон мин билбиппин, испэр ингэрбиппин, олоххо көстө турар уонна буолуохтаах түгэннэри суруйарбын сөптөөбүнэн уонна наадалаабынан аабабын. Мин майгыбынан, үөрэхпинэн, нуучча классиктарыттан ордук Лермонтовы, Тургеневы, омук суруйааччыларын, ол иһигэр баар кырдьыгы остуоруйанан аабааччыга тириэрдэр аан дойдуга биллибит Г.Х. Андерсены сөбүлүүбүн.

Нуучча литературатын төрүтчүтэ А.С. Пушкин ааспыт кэмин ахтыбат киһи инникитэ кэрэгэй диэн этиитэ билигин олоххо туттуллуута үксээтэ. Мин улахан кылааска үөрэниэхпэр дылы оскуолабар кыһынын Арыы баһыттан (маяктаах арыы), сайынын Килбэйтэн, Сытыган күөлтэн сылдыбытым. Онон ити сирдэри уонна кинилэр олохтоохторун син билэр курдук сананан «Батыһал», «Килбэй», «Бүлгүттээх», «М. Аммосов» холкуос 1932 с. тэриллэ сылдыбытың, онтон кимнээх армияба 1941-1945 сс. сэриигэ аттаммыйтарын «Энсиэли» хаһыакка суруйталаабытым бэчээттэммиттэрэ. Холобура, билигин арбаа тыа аннынан сүүрдүллэр уу системата өрдөөбү аата «Мэлтэхэ», арбаа сайылыктарга тиэрдэр киин суол уонна киһи уңуоба «Батыһал», оттон «Килбэй», «Бүлгүттээх»,

умнуллубуттарын икки былаас идеологията нэһилиэнньэбэ күүстээбин туһунан суруйбутум. Кэлин В. Серошевскай «Сахалар» диэн кинигэтин, сир-дойду ааттарынан дьон-сэргэ быдан дьиһаларга быралыйбыт олохторун итэбэтиилээхтик үөрэтэн наука үлэһитэ Багдарыын Сүлбэ суруйбуттарын билсэн «Нам улууһун төрүттэрэ» диэн ааттаан балаһа улахан ыстатыйабын Чабылбан аатынан музейга 2005 с. сайын бэлэхтээбитим. Тус бэйэ билбитин туох да эбиитэ-сабыыта, кизгэтиитэ суох уонна ону архыып докумуоннарынан бигэргэтэн сырдыкка быктарыы мин общественнай корреспондент быһыытынан буочарым диэхпин баһарабын.

В.М. ШАПОШНИКОВА,

2003 с. «Энсиэли» хаһыат бастыг корреспондента

26.09.2005 с. Нам с.

ХАҢЫАТТААҢЫ ЭЙГЭБИТТЭН

Быйыл Наммыт иһигэр олохтоох хаһыаппыт аан бастаан «Колхоз сирдьитэ» диэн ааттанан тахсыабыттан 70 сыла туоларынан ситимнээн, биир бэйэм хаһыаппар селькордаан баччаанна диэри кэлбиппинэн ахтыы огоробун.

Туох да диэбит иһин бэйэлээтэр бэйэбит олохтоох хаһыаппыт таһаарбыт сонуннара бэйэбэ чугас буоллаҕа. Тоҕо диэтэххэ, улууспут иһинээҕи билэр дьоммут, нэһилиэктэрбит тустарынан тахсааччы. Биир кэм улууспут иһигэр туох буола турарын билсэ олорорбут туох куһаҕаннаах буолуой. Бэйэм хаһыаппар секлькордаабытым арааһа сааһым улахан агарын ыллаҕа буолуо. Ол аата бэйэтэ түөрт уонча сыл аастаҕа. Ити курдук хаһыаппын сылын аайы көтүшпэккэ сурутан

Ити курдук хаһыаппын сылын аайы көтүпцэккэ сурутан ааҕа сылдыбын.

Маннай утаа оройуонум хаһыатыгар суруйуубар төһө эмэ кыһаллан суруйбутум үрдүнэн сүүрбэччэ-отучча бырыһыана сотуллан тахсарыгар сүөм түһэрим. Ол эрэри билиим-көрүүм, тылым сымсаһын билинэн алы буоларым. Кэлинни сылларга кэм уоппутуран



аһыйах тыл көбүрээччи табыстар да сөбүлэхэргэ тийэйбин. Редакция сыһа этиллибит тыллары көннөрөн-тупсаран таһаарытыгар биһиги кыра корреспонденттар махтанах кэрингнээхпит. Суруйуу диэн санаатах аайы ылбычча кыаллыбат. Төһө эмэ онгостон олорон суруйаары гыннахха, туох диэхтээҕим төбөбөр киирэн биэрбэккэ муннааччы.

Бу кэриэтин от охсубут судургу дии саныбын.

Олохтоох хаһыаппар оройуон саҕаттан, сыппах да бөрүөлэннэрбин, бачча тухары селькордаан кэлбитим устатыгар араас дьону кытта тус-тусна санаһыбыт баара. Ол курдук, маннай черно-белай телевизор үөдүйэрин саҕана, телемастер Никитин диэн киһиэхэ онорторо биэрбиһпэр бэрик эрэйэн сүгүн онорботоҕун туһунан хаһыаппар суруйан киллэрбиһпэр таһаарбатылар. Ол саҕана хаһыакка биллэр-көстөр фигуралаах В.Л. Еремеевкэ Хамаҕатта остолобуойугар көрсөн бэйэм санаабын эппиһпэр «акаары эбиккин» диэбиттээх.

сағана, Кириэс-Кытыл ферматыгар эбии аһылыгы онорооччулар ыйааһынын эбэн эбии сымыйа дохуоту киллэринэллэрин туһунан ырытан суруйбутум хаһыакка тахсыбытыгар звеновод Ю.Д. Кривошапкины көмүскээн парторг С.Д. Свешников мин үрдүбэр саба түспэт дуо. Онуоха мин ол сағана редактор Павловка кэпсээбишпэр «биһиги үрдүбүтүнэн эмиэ дьон бааллар» диэбитэ. Ол, райкому эттэбэ. Ол сағана райком хаһыатынан ааттанара. Ол иирсээммит балайда өр барбыта. Парторг нэһилиэнньэбэ аһаҕас партийнай мунһабы онорон миигин утары дьон туруораары соруммут этэ. Онуоха, хата, миигин көмүскээн нэһилиэкпит биир кырдыаҕас олохтооҕо, юрист үөрэхтээх И.В. Винокуров тыл эппитигэр халын хаххалана түспүтүм.

Үһүс: Сир аатын уларытыыны утаран суруйуум олоххо киирбэккэ «Долохоно» аата төннүбэтэ. Ааспыт күһүн Нам дьаһалтатын отчуотугар баһылык Д.П. Корякинна туһулаан мин суруйуум туһунан туох диирин ыйыппышпар, «үөрэтиэхпит» диэн эмиэ судургу баҕайытык эппититтэн астымматаҕым. Үгэс курдук тойоттор мунаахсыйар боппуруостарыгар «үөрэтиэх» буолан уоскутааччылар.

Сыллар ааһаннар былаас уларыйыытын санаатахха (хаһыат чэрчитинэн) сэбиэскэй сағана «кыракий коммунизмна» киирэн олорсо сылдыбыт эбишпит. Холобурга: редакция мунһаҕар кэллэххэ суолгут ороскуота диэн бырайыас харчытын биэрэллэрэ. Өскө автор суруга тахсыбат буоллаҕына, редакцияттан тоҕо тахсыбатын туһунан биричиинэтин ыйан туран сурук кэлэрэ. Онон ыппыт суругун түмүгүн билэрин уонна

кэлэрэ. Онон ыыппыт суругун түмүгүн билэринг уонна гонорары түмүк түмүккэ почтанан переводтуур этилэр. Республика хаһыатыттан эмиэ оннук гыналлара. Оттон билигин улуус да, республика да хаһыатыгар ыыппыт сурукпут тахсыбат буоллабына, сураба суох сүтэр буолла. Биһиги, хата, чугас буоламмыт редакцияба тийиэн ыйыталаһан билэбит.

Мин көрүүбэр, эмискэ санаан ыллахха, хаһыат диэн тугун билсиэхпиттэн ыла түөрт уонча сыл элбэх редактордар, хаһыат үлэһиттэрэ элэгнэһэн аастылар.

Туох да диэбит иһин хаһыаппыт хаачыстыбата, ис хоһооно сахалыы саналаах дьону астыннарар. Олохтоох хаһыаппыт 70 сылын тухары сыралаһан үлэлээн кэлбит урукку да, билинги да дьонго махтал буоллун!

Николай КОКОРЕВ,

**1994 сылга хаһыат бастыг общественнай
корреспондента**

МАХТАНАР ХАҤЫАТЫМ

Киһиэхэ төрөөбүт дойдута диэн сүрдээх күндү, ханна да сырыттааххына куруук кинини ахта-саныы сылдаабын. Өссө кини айылбатын, дьонун-сэргэтин олобун-дьаһабын куруук билэ-көрө сатыаххын бабарабын. Ол сиэринэн мин эмиэ эдэр собуус сылдьан, 60-с сыллартан сабалаан, оройуонум историятынан интэриэһиргиир, сыппаралары хомуйар, анализтыыр, түмэр идэлэммитим.

Ол санаабын ситэрэн оройуонум историятын туһунан аан бастаан 1962 с. олунньу 14 к. оччотообу Нам оройуонун «Колхоз сирдьитэ» хаһыат 13 (2545) №-гэр «Нам улууһун былыргыта» диэн бастакы ыстатыйам тахсыбыта. Ол туһунан «Ленин суола» хаһыат 55 сыл туолуутугар 1990 с. алтынны

Онтон ыла биир да сылы көтүппэккэ, «Колхоз сирдытэ», «Ленин суола», «Эн сиэли» хаһыаттарбын кытары сибээспин быспакка үлэлээн кэллим. Ангардас оройуонум историятыгар аналлаах 52 ыстатыйаны хаһыат 70 нүөмэригэр, оройуон политической олобор (быыбардарынан) сибээстээх 5, оройуон экономической-социальной олобор сыһыаннаах 15 ыстатыйаларым, аны 33 литературнай айымньыларым (хоһооннорум, ырыаларым), ону таһынан биирдиилээн дьон тустарынан уо.д.а. быстах ыстатыйаларым табыстылар.



Бу үлэм биир, мин олохпор улахан суолталаах түмүгүнэн 1991 с. Дьокуускайдаабы кинигэ издательствотынан 6000 экземплярынан тахсыбыт «Эн сиэли хочотугар» диэн кинигэм буолар.

Маны таһынан оройуоннаабы типографияба 200 экз. бэчээттэммит (1989 с.) «Намский район — в цифрах, посвящается 60-летию образования района» диэн брошюра күн сирин көрбүттэрэ.

Билигин кинигэ буоларга бэлэмнэнэн «Эн сиэли хочото» кинигэм II чааһа «Бүтэһик XII-с пятилетка» диэн, «Олох иһин охсуһуу» диэн Улуу Кыайыы 50 сылыгар аналлаах үс разделлаах үлэм, «Ырыалар, хоһооннор» диэн брошюраба үлэлэrim бэчээккэ биэрэргэ бэлэм эрээрилэр, билинги рынок кэмигэр харчы-үп суобунан таах сыталлар. Билигин аны наар оройуонум

таах сыталлар. Билигин аны наар оройуонум экономикатыгар сыһыаннаах ыстатыйаларбын машинкалаан бэлэмнии сылдабын, онтукам онотуллаан хаһан эмэ бар дьоммор, ордук кэнэбэски улууһу салайар үлэһиттэргэ көмөлөөх буолуох этэ.

Мин били Нам улууһун биир Бочуоттаах гражданина, сэрии, үлэ ветерана, кырдыаҕас корреспондена, Хатын Арыы нэһилиэгин энтузиаст-историга Николай Семенович Гаврильев 1995 с. бэс ыйын 16 күнүгэр «Энсиэли» хаһыакка суруйбутун курдук «дипломум» суох эрэри, «журналист» да буолбатарбын, ким да ыйыыта-кэрдиитэ суох бэйэм ис дууһам баҕатынан, бар дьоммор төрөөбүт үйэбэр туох эрэ суолу-иһи хаалларбыт киһи, улууһум дьоно былыргыттан билингэ диэри олорон норуоттарын иннигэр үлэлээн ааспыт үтүөлэрин үйэтитэр баҕаттан бу идэнэн дьарыктанабын.

Инники эппитим курдук бу үлэлэрим бука барылара оройуонум, улууһум хаһыатынан нөҥүө тахсан дьонум-сэргэм, норуотум билиитигэр тахсан иһэллэр. Онуоха 33 сыл устата оройуонум, улууһум хаһыатын үлэһиттэрэ көрөн, чочуйан, итэбэһин-быһаҕаһын ситэрэн, көннөрөн сыралаах үлэлэринэн көмөлөһөн кэллилэр. Ол иһин ордук хаһыат урукку кылаабынай редакторыгар Н.М. Рыкуновка, хаһыат үлэһиттэригэр И.Е. Сивцевкэ, В.В. Сыромятниковка, Г.К. Эверстовка уо.д.а. улахан махталбын хаһыат нөҥүө тизэрдэбин.

Биһиги баар-суох тапталлаах хаһыаппыт — коллективнай сүбэһиппит, тэрийээччибит, көмөлөһөөччүбүт «Энсиэли» хаһыат 60 сыла туолар үбүлүөйүнэн хаһыат уонна типография коллективтарын бу кэрэ-бэлиэ түгэнинэн истигник эбэрдэлээн туран,

кырдыгынан эрэ, ханнык да политической сүүрээннэргэ охтубакка, дьон-норуот туһугар, улуус экономиката, культурата сайдыытыгар туһаайан ытар үлэбитигэр улахан ситиһини баһарабын.

Т.И. ЗАМЯТИН,
РСФСР үтүөлээх экономика, улуус Бочуоттаах
гражданина, «Энсиэли» хаһыат кырдыаҥас
корреспонденттарыттан биридэстэрэ
«Энсиэли» хаһыат 1995 с. алтынны 5 к.

СЫРДАТААЧЧЫ, СҮБЭНИТ, ИСТИН ДОҔОР

Мин биһиги улууспут хаһыатын: бастаан «Колхоз сирдьитин», онтон «Ленин суолун», билигин «Энсиэлини» — кыра оҥо эрдэхпинэ ааҥар буола үөрэниэхпиттэн ыла олоҕум устата адьас араарбакка ааҥабын. Кини биһиги дьыэбитигэр мэлдьи баар буолар уонна урут да, билигин да хаһыаттартан эрэ саамай күүтүүлээх ыалдьыт. Быһаччы тулалыыр олохпутун сырдатар, үксүгэр билэр дьоммут туһунан суруйар буолан буоллаҕа буолуо, биһиги дьыэ кэргэн кинини сүрдээҥин сөбүлүүбүт, кэтэхэбит. Кини — олохпут арахсыбат аргыһа, быстыспат сорҕото.

1960 сылтан төрөөбүт улууспар үлэлиэхпиттэн ыла 1991 сылга ССКП урусхалланыр дылы наар пропагандист диэн сүрдээх түбүктээх общественной



үлэнэн дьарыктаннарбыттара уонна «Знание» общество лектора буолан элбэхтик дьон иннигэр бэсиэдэ, лекция, дакылаат онгорорум. Ити общественной үлэлэrim элбэх литератураны кытта үлэлииргэ күһэйэллэрэ, манна улуус хаһыата бастакы учараттаах матырыяалынан хааччыйааччы буолар этэ. Сүрүн дьарыктаммыт үлэлэrim да: учуутал, комсомол үлэһитэ, үөрэх салаатын инспектора, оскуола салайааччыта — бары хаһыаты кытта арахсыспат буолары эрэйэллэрэ. Онуоха улуус хаһыата үлэбэ-хамнаска элбэҕи сүбэлиир, ыйар-кэрдэр, бастын опыты сырдатан, холобур буолар үлэни көрдөрөр этэ.

Биллэрин курдук, мин хаһыакка балай да суруйар авторбын. Сүрүннээн майгы-сигили боппуруостарыгар, публицистиканан дьарыктанабын. Бастакы ыстатыйаларым 60-с сыллардаахха тахсыбыттара, бастаан утаа бэрт сэдэхтик, 80-с сылларга балай эмэ буола-буола, ол эрэри тиһигин быспакка, оттон 90-с сылларга сотору-сотору ыстатыйаларым тахсар буоллулар. Ити маннык быһаарыллар. Миэхэ туох саҥа өй-санаа үөскээбитин кими эрэ кытта үллэстэрбин сөбүлүүр киһибин. Урукку өттүгэр, партия баһылаан-көһүлээн олорор кэмигэр, лектор, пропагандист быһыытынан уонна үгүс элбэх мунньахтар ытыллар буолан, санаабын этэр аудитория куруук баар буолара. Хаһыат нөҥүө санааны этэр туһунан өйдөбүл үгүстүк үөскээбэт буолара. Оттон билинҕи демократической кэмнэ хаһыаттан атын аудиториям, трибунам суох буолан хаалла, ол иһин хаһыакка элбэхтик суруйабын. Онуоха кэнники кэмнэ отой да сиידэлээһинэ, үгүс уларытыыта-тэлэритиитэ, улаханлык уһаппакка-

кэнэппэккэ, кэтэбилэ-манабыла суох суруйбут ыстатыйаларбын таһааран иһээччинэн улууһум хаһыата «Энсиэли» буолар. Инньэ гынан «Энсиэли» миэхэ билигин туох боччумнааҕы булбуспун, сананы-сонуну анаарбыппын кэпсиир, сороҕор муунтуйан, хаайтаран хаалбыт санааларбын этэр, итэҕэйэр истин доҕорго кубулуйда. Редакцияҕа ити иһин ис сүрэхтэн тахсар махталбын тиэрдэбин.

Адьыах сыллардаахха дылы улууспут хаһыата партия органа, политической сырдатааччы уонна тэрийээччи этэ. Ол оруолун биһиги хаһыаппыт, мин саныахпар, чиэстээхтик толороро. Кэнники сылларга идеологической хаарчахтартан босхолонон, хаһыаппыт хаттаан төрөөбүт курдук буолла, иккистээн эдэригэр түстэ. Бүтүн кини балаһаларыгар араас санаалары, эгэлгэ этиилэри адьас иннигэһэ суох көнүллүк суруйуохха сөп. Хаһыаппыт үгүс элбэх сиздэрэй рубрикаланан, элбэх интэриэһи көтөҕөр кэрэхсэбиллээх матырыйааллары бэчээттиир, үлэҕэ-хамнаска көх-нэм буолар, үтүө өйү-санааны, кэрэ сиэри-майгыны тарҕатар, улуус олоҕун бары өрүттэрин сырдатар.

Улууспут хаһыата тахсыбыта 60 сыла туоларынан хаһыат редакциятын, автордарын уонна ааҕааччыларын итиитик-истинник эбэрдэлиибин. Инникитин да сырдатааччы, сүбэһит, истин доҕор, хас ыал аайы үгүс элбэх үтүө сонуннардаах күүтүүллээх ыалдьыт буолуохтун, кэрэни, үтүөнү, сырдыгы ыһыахтаатын «Энсиэли» атаспыт!

Рум УШНИЦКАЙ,

1997 с. бастын селькора

«Энсиэли» хаһыат 1995 с. алтынньы 5 к.

АЙАР ҮЛЭ КЫҺАТЫГАР

Ааспыт үйэ 70-с сылларыгар мин «Ленин суола» хаһыат редакциятыгар олохтоох радио редакторынан үлэлээбитим, айар үлэ курсун бу манна барбытым.



Оччотооһу кэмнэргэ редакция почта эргэ мас дьизэтин салбааһыныгар тэрилтэбэ дьукаахтаһан олохсуйбута. ССРС Журналистарын союһун, райком бюротун чилиэнэ А.И. Ксенофонов редакцияны салайара.

Биллэрин курдук оччолорго үлэ ситимэ, сыала-сорууга дьон үлэтин, үлэ хаамыытын, партия ыытар идеологиятын нэһилиэнньэбэ ситэри тизэрдии ирдэнэрэ. Билинги курдук информация экирэтиһиитэ болбомтоһо ууруллубата. Дьон олоһо, социальнай боппуруос кыратык эрэ таарыллара. Хаһыат үлэһиттэрэ тус бэйэлэрин үлэлэригэр дуоспуруннаахтык сыһыаннаһаллара, бэчээттэнэр үлэ ымпыгын-чымпыгын чахчы диригинник билэр үрдүк таһымнаах профессионаллар этилэр. Коллектив тэрилтэ быһыытынан оройуоннаабы типографияны кытта бииргэтэ — ол эбэтэр маннайгы сүһүөх партийнай тэрилтэбит, профсоюзпут холбоһуктааба. Онон бииргэ булкуһан, биир иһиттэн биир хамыйабынан аһыыр кэриэтэ курдукпут оччото суоһа. Ханнык эрэ түмсүүгэ, бу тэрээһин омсолообун санаппыппар, Алексей Игнатьевич сөбүлүү истибэтэбэ: «Үөһэттэн хамаанданы утарсар кыах тийбэт, эн, Дьөгүөр, тоһо куруук ынах туора муоһун курдук ураты хайысханан тыллаһабын», — диэбитэ. Онуоха эппиэттиир секретарь Н.М. Рыкунов: «Оттон ол биһиги салбааһына, самалыга суох хайдах табыллыахпытый», —

дизн тыл кыбыппыта.

Иван Петрович Егоров миигин элбэххэ үөрэппит, такайбыт аҕа табаарыс, убай курдук дьолун киһи этэ. Үлэбэ үөһэ да, аллара да тахсыбакка, түспэккэ биир кэм солбуйааччы редакторынан үлэтин монгобут профессионал. Ханник эрэ түбэлтэбэ биирдэ Тэрэнтэй Халыыйап: «Биһиги убайбыт Уйбаан термометр ртутун курдук үөһэ-аллара түспэт-тахсыбат, биир кэм хамсаабат таһымна турар буоллаҕа», — диэбиттээх. Онуоха эппиэттээн Көнө Уйбаан: «Бу Сапсаал Галиев эмиэ ыстакаанга кутуллубут чыкырга холоотун, эмиэ ханна эрэ халыйдын», — диэн хардарбыта. Ити Тэрэнтэй Халыыйабы Салбан олохтооҕо В. Кривошапкин (Дабытал) Халыыйап диэни Галиев диэн кэпсээбиттээн инмит аат буолар.

Күннээби үлэ чааһа кытаанахтык тутуһуллара. Бэнидиэнниккэ сарсыарда чаас ангардаах нэдиэлэтээби сорук торума оҥоһуллара. Ый бүтэник күнүгэр матырыйааллары ырытыыга мустарбыт, ол соробор ыкса киэһэбэ диэри ыытыллара, саамай мөккүөрдээх, тардыалаһыылаах санааны атастаһыы, ситэри, көннөрүү буолаллара. Уопсайынан редактор айан үлэлииргэ болдьох, соруудах, көгүл биэрэрэ — элбэби ситиһэрэ даһаны корреспонденттары үлэлииргэ сыһыарара, эбээһинэстиирэ даһаны, ыллыктаахтык дьаһайара.

Хайа мунгар сааскы куска булт саһана, бэнидиэнниккэ массыынабыт буксуйан 20-чэ мүнүүтэ хойутаан мунһустуу кутуругар кэлбитим. Редактор ачыкытын үрдүнэн көрөн олорон: «Хаһаанга диэри салбанан барар сырыынын бу, быһаарыта суруй», — диэбитэ хабыстык. Итини истэн олорбут Василий Еремеев: «Оттон эн Дьөгүөрү Көбөкөнтө Анна Ивановнаттан матырыйаал аһалтара ыыппатабын дуо?

Ол муус хобурга өрүһү төттөрү-таары туоруур, абыс көһү атабынан мээрэйдиир манан бэтэрээнэн буолбатаба буолуо», — эбэлээх этиитэ сагата суох ыппыта. Ол да буоллар редактор Сэлипиэнтэп: «Эйиэхэ сэрэтии онордум», — диэн түмүктээбитэ. Ити курдук коллектив сүрдээх сомобо этэ, хаһан даҕаны куолаһы соноппотторо, эйэ-дэмнээх иллээх кэпсэтии тахсара. Ким эмэ буруйдаах буоллабына (үлэ кэмигэр саахыматтаан, үлэ кэнниттэн сыпсырыйан сэмэлэннэбинэ) мүлүрүтэн, хаадылаһан кэмигэр көннөрүллэрэ, умнуллан хаалара, санааба туппаттара. Нэһилиэнньэттэн киирбит суруктары таҥастааһынга бириэмэни ыппаттара, тустаах ырытааччы дуоспуруннанан олорон биирдэ ааҕара, итиэннэ сонно өрө-таннары тутан ис хоһоонун уларыппакка дьонго тийэр гына көннөрөн хат суруйбакка өйдөрүттэн машинисткаба диктуйдаан ааҕан, бэчээттээн ыллалара.

Алта сылы быһа кинилэри үтүктэн, олуктарыгар олорсон, үлэлэхэн ыллыктарыгар саҥа киирэн иһэн атын үлэбэ ананан арахсыбытым. Мин эбээһинэһим Т. Халыыһапка тиксибитэ. Аны санаатахха убайдарым айар үлэ атын миинэр минэ, көлүнэр көлө онгостубут, суруйары үүннээбит-тэһииннээбит, соруудахтарын уйарбаабакка болдьобун-бототун иннигэр толоругас, чахчы кыайа-хото тутар эбиттэр. Итини салбааччылар билинги «Энсиэли» хаһыат эдэр көлүөнэ айар талааннара үүммүттэр, сиппиттэр, силигилээбиттэр. Биһиги, сааһырбыттар, онно ыксалаһан хаһыаппытын үрдүктүк туталларыгар кыахпытынан көмөлөһө, сыралаһа сатыыбыт. Сэбиэскэй саҕана үлэлээбит, олорбут, сааһын тухары хаһыаттарга үлэлээбит А.И. Гоголев: «Хаһыат биһиэхэ, хаһыатчыттарга, дууһабыт кэрэһитэ, санаабыт салбааһына, ырабыт ыпсыыта, үөрүүбүт

үрүмэтэ», — диэбитин хаһан да умнубаппын. «Энсиэли» үбүлүөйдээх сааһын саастаммыт мин — Быдый хаһыат коллективыгар эһиэхэ үтүмэн ситиһиилэри соннуубун, айар үлэ сүмэтин сөҥөрүн, сүөгэийин сомсун, чопчутун тутуһун! Үүнэр күннэргит үтүөнү үтэйдиннэр, салаллар сабахтаргыт саргыны салайдыннар!

Е.И. КОЛМОГОРОВ — БЫДЫЙ Дьөгүөр,

РФ Журналистарын союһун чилиэнэ

ХОРСУННУК ТУРУУЛАСПЫТА

Кэлин кэмгэ «үбүлүөйдэр парадтара» диэн син сөптөөх соҕус тыл үөскээтэ. Үбүлүөйдүүбүт төгүрүк сыллары барытын. Көһөн кэлбиппитин, үлэҕэ киирбиппитин... Эгэ төрөөбүт күннэрбит таах хаалыахтара дуо? Оҕоттон с а б а л а а н кырдыаҕастарбытыгар тийэ. Ааҕа сылдьан... Үбүлүөйдүүбүт, сыл аайы аатын уларыта сылдьан, холбоспут күннэрбитин. Эгэ үрүн, кыһыл көмүс сыбаайбалар бэлиэтэниэхтэрэ суоҕа дуо? Суох!



Ол гынан баран, мин биир үбүлүөйү ордук чугастык ылынабын, бэлиэтэниэн бэлиэтэнэр дии саныыбын. Бу улууспут хаһыатын «Энсиэли» үбүлүөйэ. Алтынньы 5 күнүгэр бастакы нүөмэрэ тахсыбыта 70 сылын туолла. 70 сыл устата араас будулҕаннаах дьыллар кэлэн ааспыттара. 1937–38 сс. — репрессия кэлэн элбэх киһини

таннары дьылжалаабыта, суорума суоллаабыта. Салгыы Аҕа дойду Улуу сэриитэ бүтүн норуот, дойду олохун атыйахтаах уу курдук аймаабыта, өлүү-сут аргыстаабыта. Өрдөөбү ыарахан кэми тэннэ үллэстэн, бииргэ кэпсэтэн, быһаарсан кэлбит буолуохтаах улуус хаһыата. Ол ыраах сыллартан саҕалаан күн бүгүнүгэр диэри, хас биирдии ыалга соһо сылдыар сонуннаах кэтэһиилээх ыалдьыт буолан кэллээ. Биһиги олохпут барыта хара өгүнэн кырааскаланан кэлбэтээ. Сырдык күннэрдээх, сарсынныга эрэллээх курдук сананар кэмнэрбит эмиэ бааллара. 60-70 сыллардаах «сымнааһын», «коммунизмы тутуу» былааннарын ылыммыт партия XX съезин уураахтарынан кынаттанан «мунура суох дьоллоох, инникигэ кэскиллээх норуот, дойду — биһиги баарбыт», — дэммиттээх этибит. Онтубут үлүбүт хабахтыы уостан, барыта албын буолан, дьон сирэйин таба көрбөккө, атын дойдулартан умналаан, ытыспытын тоһуйааччы буолбут сааппыт эмиэ баара. Мунур уһугар дойдубутун ыһан, биир соһуу уон тарбахха баппат тус-туһунан госуударстволарга арааран, ол маргыары эмиэ көрөн кэллибит. Ол маргыарбыт утарсыыга, утарсыбыт сэриигэ тийэ дьүһүн кубулуйан кэлбитин хас биирдиибит билэр, тыыннаах туоһу.

Бу алдьархай түһүүлээх-тахсыылаах, эт мэйиилээх кыайан өйдөөбөт, дойдуга сүрдээх ыарахан кэми, дьонно-сэргээ сөптөөхтүк тиэрдэн, өйдөтөн кэлбит үтүөлээх ПРЕССА. Ол улахан буукубаттан суруллар ПРЕССА бастын уонна бастакы саллаатынан улуустаабы хаһыат буолар. Биһиги улууспутугар — «Энсиэли». Ол иһин мин бэйэм хаһыаппын туохтааҕар

да үрдүктүк тутатын. Кини кырдыксыт, кимтэн да куттаммат. Олоҕу кытта тэҥнэ хаамар, инникини өтө көрөр. Ааҕааччыларын кыһалҕаларын кыһалҕа огостор, кини олоҕунан олорор.

«Энсиэли» мин тус олохпор, үлэбэр онорбута элбэх. Журналист да буоларбар, быстах-быстах хоһооннорбун бэчээттээн дьон болҕомтотун тарпытыгар сүрдээх улахан махтал. Үксү эридьиэстии барбакка, мин дьылҕабар, үлэбэр биир боппуруоска көмөлөспүтүн үйэм тухары умнубатым буолуо. Ол манньк.

2000 сыл ахсынньытыгар улуус баһылыгын быыбарыгар быыбар иннинээҕи хампаанньага үлэ бөҕө күөстүү оргуйбута. Кырдыаҕастары кытта көрсүһүү тэрилтэ аайы барара. Ону тэрийии, дьону мунньуу, ханна баҕарар буоларын курдук, тэрилтэ салайааччытыгар сонноноро. Оччолорго быыбардааччылар актыыбынастара, арааһа, саамай мунутаабыт кэмэ быһыылааҕа. Бөлөхтөргө хайдыһыы, үөхсүү, хойоҕу хостоһуу, утарбыт киһини экирэттии — ол барыта буолуохтааҕын курдуга. Бу кэмнэ мин ОДьКХ директорынан үһүс сылбын үлэлиирим. Бу быыбарга бииргэ үлэлээн кэлбит баһылыкпын Ядреев А.Н. өйөөбүтүм уонна үлэ ыппытым. Икки атын кандидаттары Дьяконов А.Н. уонна Ильин А.И. олох да харахтаан да көрбөтөх дьонум этилэр. Эгэ бииргэ үлэлиэхпит дуо? Суох. Кинилэр этиилэриттэн уонна хаһыаттан аахпыппынан билбиппинэн иккиэн Нам улууһугар төрөөбүттэр, онус кылааһы бүтэрбиттэр уонна «уопут мунньуна» биирдэрэ хоту улуустарынан, биирдэрэ куоракка үлэлээбиттэр. «Дьэ ситтибит-хоттубут, биһиги баарбыт — биһигини талын», — диэн

буолла. Чэ, үчүгэй. Быыбар буолла, түмүгэ табыста. Иккис быыбар түмүгүнэн Дьяконов А.Н. кыайда. Иккис турга Ильин А.И. биир буолан Ядреев А.Н. туораан хаалла.

Түмүк кэнниттэн ый эрэ ааста бадахтаах, экирэттии издээнигэр, күргүй кытаанабар, дьэ, түбэспэт этим дуо? Буруйум тугуй? Быыбары утарбыппын! Дьингинэн, быыбар быыбарынан, үлэ үлэнэн буолуохтаах эбитэ буолуо. Оннук өйө-санаата суох буолан биэрдилэр, саҥа тойотторум. ОДьКХ үлэтин киһи барыта билэрэ буолуо — быстыбакка, тэстибэккэ биир да күн ааспат. Оннук быстах аайы, оскуола оҥотун мөҕөр курдук, планерка аайы солбуһа сылдьан түс-түс. Ильин А.И. ордук чорбойор. Оччолорго планеркаҥа сылдьар дьон бары өйдүүлэрэ, буолуо. Хайдахтаах киирсиилэр буолалларын.

Тулуйа сатаан баран «Энсиэли» хаһыакка прокурор Шапошников М.И. аатыгар «Аһаҥас сурук» суруйдум.

«Т. Ильин А.И. дьон ортотугар олоҕо суоһунан буруйдаата, үөхтэ, личностата уонна Президент Ыйааҥа суох кэлэн баһылык 1 солб. үлэлии олорор, дьаһалларга илии баттыыр. Бу сөп дуо, сокуоннай дуо?», — диэн.

Бу «Аһаҥас сурук» 2001 сыл олунньу 13 күнүгэр бэчээккэ тахсан ыраас халлаанҥа этин эппитинии дьонум уйатыгар уу киллэрбитэ. Ильин А.И. солбуйааччы буолбатаҥа, Ыйаахха илии баттамматаҥа. «Сурук» бэчээккэ тахсарыгар хаһыат редактора чахчы хорсун быһыыны көрдөрбүтэ. Сэбиэскэй былаас саҥана, итинниктэр бэчээттэммэт этилэр. Салалта туһунан ити бастакы бэчээттэнии буолуо. Онон салгыы үлэлии

хааларбар, бэйэм кырдыкпын булунарбар «Энгиэли» үтүөлээх. Кэлээччи элбэх. Хаһыат позицията биир! Бэйэмсэхтэри, бэрдимсиктэри ыраас ууга таһааран иһиэ.

Түмүкпэр, хаһыат улууһун дьонун кытта олус ыкса сибээстээх. Кини үлэтин, олохун, кыһалҕатын күннэтэ сырдата турар. Дьон кинини таптыыр, күүтэр.

Хаһыат общественной корреспонденттарын, журналистарын кытта үрдүк таһымнаах айымньылаах сыһыаны тутуһар. Кини инникитэ сырдык, ыраас. Өрүү бар дьону кытта буолуохтун!

Андрей КОБЯКОВ

2000 с. бастыҥ селькора,

РФ Журналистарын союһун чилиэнэ,

СР коммунальной сулууспатын бочуоттаах

үлэһитэ, улуус бочуоттаах гражданина

ҮӨРЭБИН УОННА АСТЫНАБЫН

Иккис дойду огостубут Намым дьонун-сэргэтин кытары «Энгиэлини» үйэ аңара добор-атас огостон энэрдэһэн кэллим. Уопсайынан, кыра эрдэхпиттэн дьонум көбүлээһиннэринэн кинигэни, хаһыаты сырса сылдьан аабарым. Оскуолаба, улахан кылаастарга, үөрэнэр сылларбар истиэнэ хаһыатыгар хоһоон, ыстатыйа суруйан бооччойорум. Ол сылдьан биир табаарыспын наһаа кириитикэлээн кэбиһэн улаханлык кыһыырсан турардаахпыт. Үөрэппит учууталларым «журналист» буолуоххун сөп диэбиттэрэ да, оччотообу оёолор үксүлэрин курдук тыа хаһаайыстыбатын идэтин талбытым. Ол да буоллар суруйуох баҕам оһон-манан быгыталаан тахсара.

Сулууспалыы сылдьан, үөрэнэр да сылларбар биир эмэ

ыстатыйам олохтоох хаһыакка тахсара. Намга кэлээт да «Ленин суолун» бэркэ сөбүлээн аахпытым. Уларыта тутуу сылларыгар атыы-эргизэн туһунан суруйуум тахсыбатабыттан уонна биир ыстатыйам парткомга төттөрү кэлбититтэн саллан хаһыакка суруйар санаам тохтоон хаалбыта. Онтон



кырдыаҥас атаһым Николай Иванович Сивцев сүбэтинэн М. Аммосов аатынан совхозка бииргэ үлэлээбит, саҥа редактордаан эрэр В.Г. Касьяновка хаһыакка суруйан боруобаланыахпын баҕарарбын эппиппин «үөрүүнэн өйүөм» диэн эрэли үөскэппитэ.

Дьэ, итинтэн ыла нэһилиэгим олобун-дьаһабын, кыра-улахан кыһалҕаларын, үтүө-мааны дьонун туһунан хаһыакка суруйар идэлэммитим. Ити саҥана сахалыы ааттаныы саҥа сайдан эрэр кэмигэр түбэһиннэрэн ааппын төрөөбүт күммүнэн Эрчим, араспаанньам соробун быһан Баһыл дэммитим. Редакция үлэһиттэрэ үөрэ-көтө көрсөн сүбэлээн-амалаан санаабын улаханлык көтөхпүттэрэ. Илья Ефремович Сивцевкэ, Виталий Васильевич Сыромятниковка махталым улахан.

«Энсиэлини» сыл аайы сэргээн ааҕааччы элбээн иһэриттэн, онно бу айымньылаахтык үлэлиир коллективы кытта алтыспыппыттан үөрэбин уонна астынабын.

В. ВАСИЛЬЕВ-Эрчим Баһыл,
2001 с. бастыҥ корреспондента, Россия
Журналистарын союһун чилиэнэ,
улуус мунньабын депутата

«ЭНСИЭЛИТТЭН» САБАЛАММЫТА

«Ленин суола» хаһыаты 1985 сылтан ааҕабын. 1989-90 сс. икки сыл устата Мэнэ-Хаҥаласка олорбут кэммэр



«Ленин суола» хаһыаты маннааҕы почтаҕа суруттарар этим. Бу суруттарбыт хаһыаппын 1 Хомустаах Кыһыл-Сыырдааҕы почтатын почтальонката Тихонова Галина Тимофеевна кэмбиэрэ суох түөрт муннук суулаан баран, аадырыспын суруйан, почтатын бэчээтин ууран ыытара. Биир да нүөмэрэ көшпөккө тийэрэ. Өр сыл үлэлээбит почтальон Тихонова Г.Т. суруттарыны ыытан, хаһыаты тиэрдиигэ кыһанарын, билигин сөгө-махтайа саныыбын.

Күргүөмнээх быыбардар, гласность саҕана, саҕарбаттар да саҕарбыт кэмнэригэр, дьонго-сэргэҕэ санаабын биллэрбит киһи диэн саныыр этим.

Эдэр сааспыттан трактор, массыына уруулун тутан, фермаҕа сүөһү көрөн, сымнаҕас айылгылаах буолан, самнары этиллэн, санаам испэр тууйуллара. Уруучука, кумааҕы умнуллауох курдуга. Хорсуммун киллэрэн, боруобаланан 1995 с. балаҕан ыйын 30 күнүгэр «Энсиэли» хаһыакка «Умнубут дуу?» диэн кылгас суруйуум тахсар. Онтон алтынньы 14 күнүгэр «XXI үйэҕэ хайдах олоруохтарай?» диэн заметкам тахсыбыта. 1996 с. «Үс хатын» хоһоонум, Өлүөнэҕэ куорат кирдээх уута кутууларын, 2 критическэй соҕус суруйууларым тахсаллар.

Икки съл устата итиччэни эрэ суруйдум. Арай ким да мөхпөтө, онтон эр ылан 1997 с. уонтан тахса кыра-кыра ыстатыйаларым тахсан испиттэрэ. 1995 сълтан баһаары утары охсуһар баһаарынай этэрээккэ профилактикаҕа инструкторынан үлэлээн, «Энсиэли» хаһыат нөнгүө сэрэтэр үлэни ыттар, туох буолбутун, итэҕэс-быһаҕас баарын суруйар санаа кирибитэ.

«Энсиэли» хаһыат редактора Касьянов В.Г., кини солбуйааччыта Эверстов Г.К., хаһыат оччолорго корреспондента Олесов К.А., Сыромятников В.В. бастаан суруйар киһиэхэ, ыстатыйа аатын-суолун таба булууга, хаһыат соруктарын туһунан сүбэ-ама, кэннибинэн кэхтибэтим туһугар, хаһыат тумара толоонугар суолбун буларбар, тугу да аахсыбат күүркэйбит этиилэрим уоскуйан, оттомноох оломнорун булалларыгар көмөлөспүттэрэ. Онон быһыл күһүн «Энсиэли» хаһыакка суруйбутум 10 сыла туолар. Ол тухары «Энсиэли» хаһыакка 170-ча матырыйаалы араас темаҕа суруйан бэчээттэттим. Ону таһынан 15 сценканы, 7 монологу суруйдум. Сороҕо бэчээттэнэн, кулууп сценаларыгар оонньоон көрдөрбүттэрэ. «Үс хатын» хоһооммор мелодист Тихонов С.С. мелодия суруйбута. Орлова Я.П. ыллаабыта республика радиотын госфондугар кирибитэ.

«Энсиэли» хаһыат 70 сылын туолар күнүнэн улуус бары олохтоохторун, чуолаан, редакция коллективын эҕэрдэлибин! Олоххутугар дьоһу-соргуну баҕарабын! Мин суруйуу дьаллыгар ылларыым «Энсиэли» хаһыаттан саҕаламмыта.

Константин ЕРЕМЕЕВ,

2004 с. бастын селькора

РФ Журналистарын союһун чилиэнэ

АРААС СЫМАРГА КӨМӨЛӨСПҮТ КОРРЕСПОНДЕННАРБЫТ

ҮӨДЭЙ

П.С. Владимиров
Е.Г. Неустроева
Я.П. Неустроев
И.А. Зырянов

Д.П. Обутов
В.В. Ушницкай
А.Г. Дунаев
Е.М. Феофанов
Д.Г. Шелковников

ІХОМУСТААХ

А.И. Прокопьев
К.И. Еремеев
И.И. Барашков
Е.Д. Гаврильева
П.П. Корякин
И.М. Герасимов
Е.И. Неустроева
Н.Д. Федотов
А.М. Софронов

НАМ

Д.П. Ефремов
Р.П. Кутуков
В.Л. Еремеев
Р.Д. Ушницкай
И.З. Кривошапкин
А.Г. Кобяков
В.М. Шапошникова
Д.Д. Сивцев
И.П. Данилов
П.В. Артамонов
Д.Д. Сокольников
И.В. Хачиров
П.А. Ушницкай
Ф.К. Протопопов
З.А. Тихонова
К.П. Абрамов
А.П. Новгородов
И.А. Бубякин
И.Л. Еремеев
И.Н. Елисеев
З.И. Егорова
М.Г. Ядрихинская

ПАРТИЗАН

В.И. Колесов
Е.С. Стручков
А.Н. Парникова

ХАМАЇАТТА

Г.И. Кривошапкин
Д.Г. Федотов
Г.С. Кокорев
Н.И. Кокорев
А.Г. Данилов
К.М. Иванов

К.Н. Тихонов

Н.И. Алексеев

Р.П. Румянцев

М.С. Игнатьева

И.Р. Москвитин

И.И. Иванов

С.П. Ядреев

Е.И. Рыкунова

М.П. Попов

В.М. Бочкарев

Р.С. Софронов

О.И. Потапова

А.Т. Замятин

АППААНЫ

Н.С. Гаврильев

Г.А. Марков

К.Д. Еремеев

Е.М. Попова

Е.М. Петрова

ГРАФ БИЭРЭГЭ

Т.Я. Оконешников

П.В. Мальцев

КЫНЫЛ ДЭРИЭБИНЭ

А.Е. Евстафьев

БӨТҮН

М.Ф. Кугданов

МОДУТ

Е.А. Лугинова

ХАТЫРЫК

Н.И. Сивцев

В.Т. Васильев

И.И. Сивцев

А.С. Куличкина

П.П. Сыроватская

С.С. Лугинов

В.И. Ершов

ТҮБЭ

Д.Н. Дьяконов

Р.Е. Лукина

КӨБӨКӨН

Л.Я. Жирков

Н.А. Ноговицын

В.В. Кривошапкин

АРБЫН

В.М. Абрамов

Ю.В. Потапов

САЛБАН

Ф.Д. Ушницкая

М.Н. Жирков

А.П. Прокопьева

ИСКРА

М.М. Бястинова

ИХОМУСТААХ

С.А. Местников

П.Е. Тарская

Үнүс түнүмэх

КЭРИЭСТИИР КҮНДҮ ДЬОММУТ



КИНИ БАСТАКЫ РЕДАКТОР ЭТЭ

Унук хотугу сир Абый олохтоохторугар 1953 сүл ыам ыйын 5 күнэ — Бэчээт күнэ үйэлээх үөрүүнү үөскэппитэ: оройуоннаабы «Хотугу Кыым» хаһыат бастакы нүөмэрэ Аким Иосифович Гоголев редактордааһынынан тахсыбыта. Оччолорго А.И. Гоголев биһиэхэ «Кыым»



хаһыат аналлаах корреспонденынан үлэли илорон редакторынан аһаммыта. Хаһыат эппиэттиир секретара Инокентий Николаевич Слепцов этэ.

Ити кэмтэн ыла 15 сүл ааста. Хаһыат оройуон советскай-партийнай, хаһаайыстыбаннай уонна культурнай олобун сырдатыйыга улахан суолтаны ылла, 15 сыллаах үбүлүөйүгэр диэри 1251 нүөмэрэ бэчээттэнэн табыста. Икки балаһалаах, нэдиэлэбэ иккитэ тахсар. Билигин олохтоох кадр, партийнай үлэбэ өр сүл үлэлээбит опыттаах, үрдүк үөрэхтээх историк П.С. Ребров редактордыыр.

Хаһыаппыт бастакы редактора А.И. Гоголев биһиэхэ үлэлээбит хайа да дьоннордообор селькордары түмэ тардары, тэрийэри, суруйар маастарыстыбаба үөрэтэри ордук тупсабайдык ытара. Оройуон үлэлээн иитиллээччилэрэ ону үрдүктүк сыаналыыллар. А.И. Гоголев олохтоох ыччаттан литератураба баһалаах, дьобурдаах дьону булууга уонна кинилэр суолларын-иистэрин солонууларыгар өрүүтүн көмөлөһөр үтүө хаачыстыбалааба.

Эдэр сааһыгар өлөн туораабыт, республикаба кизгник биллэн испит, элбэҥи эрэннэрбит эдэр поэт Григорий Дохунаев, «Чэчир» диэн эдэр автордар хомуурунньуктарын кыттыылааба, саха тылын үрдүк үөрэхтээх учуутала Иван Слепцов — Уйаандьын бастакы хоһоонноро биһиги хаһыаппытыгар күнү көрбүттэрэ.

Оттон тус бэйэм олохпор, сыалбар үүммүт, иитиллибит, бэттибэт тирэхтэрим — хаһыатым «Хотугу Кыым» уонна кини бастакы редактора А.И. Гоголев этилэр. Оччолорго мин, баттыктаах тайабынан бэрт нэһиилэ сыбарыйар киһи, ойуулааһыннары, заметкалары, репортажтары, очеркалары Аким Иосифович быһаччы көмөтүнэн, сүбэтинэн бэчээттэтэрим. Республика хаһыаттарыгар, чуолаан, «Эдэр коммунистка» селькордуурум. Билигин үс кинигэ — «Индигиргэ», «Хотугу муора хоннобор», «Хотугу кэпсээннэр» автордарабын. Оройуоннаабы хаһыатым иһинэн олохтоох радиоба тэрийэр корреспонденынан үлэлиибин.

Билигин «Хотугу Кыым» саҥа эппиэттиир секретарынан анаммыт үрдүк үөрэхтээх саха тылын учуутала Иван Иванович Чирков хаһыаппыт бастакы редактора А.И. Гоголев эппиэттиир секретарынан үлэлиир. Нам оройуонун «Ленин суола» хаһыат редакциятыгар стажировкаба баран кэллэ. Ити аналлаах командировка Аким Иосифович Абыйдаабы олобун, үлэтин туһунан сыанабылга элбэҥи түмүктээн көрдөрөр.

Абый оройуонун олохтоохторо хаһыаппыт бастакы редакторун А.И. Гоголевы сыратын-дьобурун биэрбит, атабар туруорбут хаһыата «Хотугу Кыым» 15 сылын туолуутунан истинник эбэрдэлиибит, олобор дьолу-

соргуну, туйгун доруобуйаны уонна айымньылаах үлэтигэр үгүс үтүө ситиһиилэри баҕарабыт.

Николай АБЫЙЧАНИН,
ССРС Журналистарын союһун чилиэнэ, суруйааччы

«ЛС» 1968 с. ыам ыйын 5 к. 52 №

ТЭРЭНТЭЙИМ БАРАХСАН

Кинилиин биир эт саастыы дьоммут. Ытык-Күөл орто оскуолатыгар үөһэ кылаастарга үөрэнэ сылдьан билистибит быһыылааҕа.

Сытыы-хотуу, турбут-олорбут уолчааны бэрт судургутук бэйэбит кэккэбитигэр киллэрэ охсон кэбиспиһит баара. Оскуола иһинэн эркин хаһыата тахсара. Онно Т. Халыев аатынан хоһоон, ардыгар тэттик кэпсээн оҕото тахсыталыыр буолан истэ. Биһиги ол хоһооннор, кэпсээннэр үчүгэйдэрин, мөлтөхтөрүн ырыта барбат дьоммут. Үрдүттэн «поэт уол», «суруйааччы уол» диэн күүрүүлээх соҕус дьаралык ааты инэрэ охсон кэбистибит. Тэрэнтэй болҕомто, сэнээрии ортотугар киирдэҕэ ол.

Тэрэнтэй оччоттон литератураҕа сыһыамах, билиэн-көрүүн баҕата атыттартан ураты, доҕотторунтабаарыстарын сытыы-кылыс тылларынан күлэр-оонньуур идэлээх этэ. Бүргэни хааһахха хаайбаккын. Ол кэриэтэ киһибит кэнникинэн ыра кэнээн, билиитэ-көрүүтэ диригээн истэ.

Биирдэ миэхэ бэркэ эйэргиир быһыынан этэн аһарта. — Ити Костя Васильевтыын уу тэстибэт доҕордуугут быһыылаах. Бэрт уол. Нууччалыы билэрэ-суруйара эчи үчүгэйн. Барахсаны, кини курдук буолбут киһи. Нуучча тылыгар дьэ, аахсыллыа этэ.

— Грамотнайдык, дээ, суруйар киһи. Учуутала хайгыыр аай. Кыахтаах киһини уһулуччу тутара сөп. Костя биһиги суруйбушпутун учууталтан итэҕэһэ суох сыһатын бэрэбиэркэлиир. Сүрдээх уол Тоһоһугар түбэһиннэрэн Пушкин, Лермонтов, Кольцов хоһооннорунан тамнаатталаан-тыбыыран соһутар.

Оскуола таабы сылларбыт сүтэн-умнуллан хаалбыт эбиттэр. Куруук сырдык ыра санаа бағалаах, ханна эрэ биллибэт ыраахха, киэн суолга ыңырауғуя турар курдук. Хомолто, бастакы ыраас таптал хомолтото, кини этин-хаанын дьаралыга, ама, тоғо умнуллуо баарай?



Түмсэ түстэхпитинэ, биһиги Тэрэнтэй даҕаны, Костя даҕаны сүрэх истин кистэлэнин арыян сэмээр соҕус кэпсэтэр буоларбыт. Барахсаттарым үөрэн-көтөн чэмэлиһэн, кыраттан хомойон, кыраттан үөрэн, эдэр сааһым үтүөкэн доҕотторо этилэр. Мин кинилэри атыттартан ордоро саныырым. Ол хайа да литератураны — нуучча да классикатын, төрөөбүт литературабытын даҕаны оччотообу кыахпытынан бары сөбүлүүрбүтүттэн, таптыырбытыттан буолуо дии саныыбын.

Умсугуйан ырытарбыт Эллэй, К. Уурастыырап, Чабылбан, Т. Сметанин, Макар Хара хоһооннорун, С. Омоллоон, Эрилик Эристиин, Амма Аччыгыһа тэттик кэпсээннэрин. Саха литературатын төрүттээбит Өксөкүлээх Өлөксөй, Алампа Софронов, Николай Неустроев сүдү айымньыларын үөрөппэт хара мунмут баара.

Хомойдубут, сүөм түстүбүт да этэ. Суох, кинилэри биһиги сүрэхпититтэн өрүү тардан ылан кэбиспэтэхтэрэ. Тэрэнтэйдээбим кистээн, уора-көстө ааҕалларын истэrim.

— Киһи да бөбөбүн. Учууталбыт Иннокентий Афанасьевич эппэтэҕэ дуо? Нокоо, хаһан да сүппэт күөрэйэ турар суруйааччылар диэн. Эн буоллаҕына, куттанан кумуна сылдьаҕын, — диэтэ Тэрэнтэйим биирдэ.

— Кэбис, доҕоор, биллэхтэринэ, баһым хас буоларый? Эчи, дибдийэн сүрдээхтэр, — диэн аһарынным.

Тэрэнтэй Амма Уодайыгар дойдулааҕын астына, киэн тутта сэхэргиир буолара. Амма өрүс кэрэтин, кыраһыабай айылҕатын, өрөлөһөн тахсыбыт хайаларын, курустаал таас курдук ыраас уутун мэлдьи ахтара, кэпсиирэ. Сирин аһа, ордук уулаах отоно өлгөмүн, бөдөнүн, хараҕын быһа симэн туран, ымсыырдарды кэпсиирэ. Кэлин, үлэһит, хаһыатчыт да буолан баран, дойдутугар куруук кэлэ-бара турара. Дьэ, туһугар дойдутумсах муннаах этэ.

Эдэр сааһым биир кэрэ доҕоро, уһуннук бииргэ сылдьыспатахпыт. Ол эрэри кинини кытта алтыспыт, бодоруспут сылларым-күннэrim үтүө-истин, иһирэх эрэ өйдөбүлү хаалларбыттар. Ону кини бэйэтэ да

тыгыннаафар билэрэ, куруутун кэриэтэ көрсөн, кэпсэтэн ааһар буолара.

Букатын кэлин, иккиэн хаһыатчыт идэтигэр ылларан, эйэргэһэрбит өссө дирингээбитэ. Кини «Эдэр коммунист» биир биллэр-көстөр үлэһитэ буолбутун мин билбитим ырааппыта. Хаһыакка тахсар очеркалара, зарисовкалара, хаартыскалара тиһигин быспакка ааһааччыга тийиэн иһэллэрэ. Мин соһуйарым, дьулайарым. Хайдах барытын ситиһэн, суруйа охсон таһаартарарын бэркиһиirim. Тэрэнтэй тийибэтэх, сылдыбатах сирэ-муннуга, уйаара-кэйээрэ биллибэт, нэлэмэн Сахатын сиригэр суох буолуо. Барытыгар кини тийибитэ, суруйбута, хаартыскаҕа түһэрбитэ баар буолан иһэрэ.

Быһата, Тэрэнтэй айылбаттан айдарыылаах, иитиллиилээх хаһыатчыт, журналист чулуута буолан, биир идэлээхтэрин ытыктабылын ылыан ылбыта. Суруйара сууххайа, тахсыылааҕа, бэйэтэ этэринии «ааһан иһэн» чочуйа охсоро, дэбигис журналист тэҥнэспэт хаһыатчыта буола үүммүтэ.

— Журналист тугу суруйуохтааҕын, хайдах суруйуохтааҕын төбөтүгэр эрдэ «буһаран» баран ылсыахтаах. Күдээринэ суруйуу буолбатын туһугар событиены илэ көрөн, ол үөһүгэр сылдьан, чаччылартан-фактартан наадалааҕын эрэ талан суруйуох тустаах. Сүрээҥин сылааһынан бигээбэтэх, санаатын күүһүнэн сырдыкка-кэрэҕэ дьулуспатах буоллаҕына, сиэрэй суруйуу тахсыаҕа. Ол хаһыатчыты муомурдар, кэҥиннэрэр, — диир буолара кини.

Ити эппитэ Тэрэнтэй суруйталаабыт очеркаларыгар,

араас репортажтарыгар толору көстөр. Кини бэйэтин кэмин, озорбут олохун ылбаайдык ойуулаан көрдөрбүт журналист. Тэрэнтэй ордук очеркаҥа дьобура-талаана чөллөрүйбүтэ, манна кини илиитэ-атаҥа барара, тыла-өһө тахсара. «Эдэр коммунист» хаһыат үлэһиттэрэ чаччы билинэр, күөн туттар очеркистара этэ кини. Ону тэҥэ «Кыым», «Социалистическая Якутия» хаһыаттар аатырбыт-сураҥырбыт, журналистикаҥа «буспут-хаппыт» аксакаллара да Тэрэнтэйи астынар, ытыктыыр этилэр. Чэ, холобура, Прокопий Егоров, Андрей Данилов, Александр Егоров, Савва Тарасов курдуктар үрдүктүк сыаналыылларын билэбин, истэрим.

Тэрэнтэйим ураты биир дьобура хаартыскаҥа түһэрэн, үлэһит оҥону, чулуу ыччаттары, араас событиелары үйэтитиигэ арыллыбыта. Бу өттүнэн кини тэҥнэхэр кинитэ аҕыйах буолуо. Бэйэтэ туспа суоллаах-иистээх, буочардаах фотожурналист этэ кини.

— Хаһыат хаартыската суох сиэрэй, ааҕааччы интэриэһин тарпат буолар. Матырыйаалга хайаан да фотоснимок арыалластаҕына табыллар. Эһиги хаһыаккыт ити чааһыгар мөлтөх дуу, хайдаҕый? — диэтэ командировкаҥа дойдутугар тахса сылдьан.

— Хаартысканы куоракка ытан онгорторобут. Бэйэбит онгорор кыахпыт суох. Ол да буоллар хаартыскалаан таһаара сатыбыт, — диэтим мин.

— Миигин кытта барыс. Механизированнай оттуур звеноларга сылдыахпыт. Хайа звено хайдах үлэлиирин олохтоох дьон билэргит буолуо. Чэ, бардыбыт, — диэн буолла.

Сүүнэ улахан батареялаах фотоаппаратын санныгар

иилэ бырааат, аан диэки дьулуспутунан барда.

Мин үөрүүнү кытта сөбүлэстим. Дьонум да утарса барбатылар. Улахан журналист тылын-өһүн истиллиэ, үлэһиттэри кытта хайдах кэпсэтэрин көрүллүө диэн үөрэ-астына санаатым.

Бэркэ табыллан сылдыбышпыт. Матырыйаал да баар буолбута.

— Дьэ, ходуһа хоһууттара диэтэҕин, ити уолаттары. Дьулуһан үлэлиир да эбиттэр. Эчи тэҥнэрэ, талыллыбыттара да сүрдээх. Ити дьонун үлэлэрин түмүгэ совхоз дьылбатын быһаарыа турдаҕа, — диэн судургутук түмүктээн кэбистэ.

Ити курдук этэ кини мэлдьи.

Бииги редакциябытыгар, баттаҕа туртайан киирэн кэлэр буолара. Налыйан олорон кэпсэтэри соччо сөбүлээбэт курдук. «Чэ, бардыбыт, массыынабыт баар ини», — диэн буолара. Атын журналистар курдук аан маннай партия райкомугар, райсовекка сылдыбат идэлээбэ. «Ол үрдүк өһүөлээхтэр бэйэлэрэ олордуннар, дьыалалара да үгүс буолуо. Судургу хаһыатчыты приемнуур сололоро да суох ини», — диирэ уонна дьикти баҕайытык, эвэлээх соҕустук, кэһиэхтээгинэн күлэн кэбиһэрэ.

Көңүллүк соҕус, тутулуга суох суруйарын сөбүлүүр, бэйэтэ талбытынан онно-манна тийэр, сылдыар Тэрэнтэйим билигин санаатахха сыыстарбатах эбит. Хаһыатчыкка сөрү-сөп түбэхэр дохсун соҕус майгылаах, ол тэҥэ ыраас-чиккэ суруйуулаах, уурбут-туппут, сиппит-хоппут тыллаах-өстөөх журналист уолана олорон, үлэлээн ааспыта. Туох билиэй, үйэтэ уһаабыта, олорбохтуу түспүтэ буоллар, баҕар,

суруйааччы бэрдэ тахсан кэлиэ хааллаҕа. Оннук хабааннаах олоҕу ырынгалаан көрөр, сыаналыыр-билгэлиир буолбут этэ Тэрэнтэйим барахсан!

Суруйар идэҕэ оскуолатааҕы сылларыттан ыла умсугуйан, кини олоххо туруоруммут сыалын-соругун ситиһэн испитэ баара. Биһиги көлүөнэ биир чаҕылхай, ураты дьоҕурдаах уола кини эбит дии саныыбын мин билигин. Көпсөркөй буордаах сиргэ талааннар төрөөбөттөр. Ньыгыл ийэ буор, иитимээйилээх сир талааннары төрөтөр. Тэрэнтэй оннук сиртэн силис тардан, симэһин ылан, саха журналистикатыгар биллэр-көстөр суолу-иһи хааллардаҕа. Санааҕа астыга ити.

Оттон алмаас үлэһиттэрин, чысхааннаах хоту дойду табаһыттарын-булчуттарын, киин улуустар төһүү үлэһит ыанньыксыттарын, механизатордарын, бурдук үүннэрээччилэрин, сылгыһыттарын хаартыскаҕа устан үйэтипитэ үгүс. Бу салааҕа, журналистика бу эйгэтигэр Тэрэнтэй Саха сирия биир бөдөн фотожурналиһа, летописеһа номнуо буолбутун билбиһпит. Талаан диэн, дьэ, итинник. Бары өтгүнэн чаҕылынныыр.

Тэрэнтэй курдук улахан журналист эдэр сааһын доҕоро буолан сылдыбыһпын кэрэтик саныыбын. Үтүө, кэрэ киһи баҕарыта да истин, санаата да ыраас. Дьэ, кини оннук киһи этэ.

Нариман ГОЛИКОВ,

Россия Журналистарын союһун чилиэнэ, Таатта улууһун Бочуоттаах гражданина. Ытык-Күөл с.,

«Энсиэли» 27.11.2001

БИИРДЭ КҮЛЛЭРЭН ТУРАРДААХПЫН

Саха биир биллиилээх бэйиэтэ Николай Михайлович Рыкунову кытта бииргэ үлэлээбиппин олобум бэлиэ кэрдиис кэмин курдук саныбын. Хаһыатчыт идэтин талбыт буолан, араас омук эгин бэйэлээх тойоттору, хотуттары кытта үгүстүк алтыһан аастым. Хаһыат үлэтин биир абылыыр үтүөтэ итиннэ буолар диэн санаалаахпын.

Оччотообу ССКП обкомун бэчээккэ секторын сэбиздиссэйэ, эмиз аатырбыт бэйиэт Алексей Михайлов дыһайытынан Нам оройуонун хаһыатыгар ананан кэлэрбэр, Николай Михайлович редакцияба эппиэттиир секретарынан үлэлиирэ, ыалдьан бюллетенгэ сылдьара.

Үлэлээбитим иккис күнүгэр, поликлиникаба укуол ыла сылдьан, анаан-минээн мин үтө дьүһүммүн көрөн билсээри киирэн тахсыбыта. Оччолорго редакция почта дыэтигэр баар этэ. Түннүгүнэн көрөн «Ньукулай иһэр», «Ньукулай кэллэ», «Ырыа, ынчык аргыстаах Ырыгыныап Ньукулай иһэр» диэн өрүкүнэһини истээт, биһиги, кэбээйилэр, күтөөппүт Николай Рыкунов буоларын билэн утары тахсан дорооболоһоору илибин ууннум. Киһим тута чугурус гынан, уунан иһэр илиитин төттөрү охсон ылла уонна сымнабас баҕайы куолаһынан: «Кэбис, кэбис, боруок нөнгүө сатаммат, кэлин боруоктаһа сылдьыахпыт», — диэн мин боруогу атыллаан кэлэн илии тутуһан билсэрбэр күһэйбитэ. Оо, ол онно табыгаһа суох быһыылаампыттан күн бүгүнүгэр диэри кэмсинэбин, кыбыстабын. Кэлин кини ити туһунан хаһан да санаппатаба, оттон мин буоллабына, Ньукулайы санаан, ахтан ылар түгэnnэрбэр өйдөбүлүм наар ити кыбыстыылаах



Н.М. Рыкунов народнай
суруйааччы Н.А. Лугиновтынан

көрсүхүүтэн сабаланаар буоллаба эбээт!

Николай Михайловичи миэхэ, СГУ саха отделениетын бүтэрбит, хаһыат үлэтигэр эриллибит киһиэхэ, саха тылын сатаан туттууга университет «алтыс курсун» үөрэппит киһинэн буолар уонна хаһыатым аабааччыларыгар ол туһунан малтаччы билинэбин. Кини тылы сатаан сааһылыырга, табыгастаахтык анал миэстэтигэр туттарга өрүү кыһанара. Ол иһин ини, куруук тугу эрэ ботугуруу, кигинэй сылдьар буолара. Билигин да биһиги тутта сылдьар рубрикаларбытын барыларын кэриэтин кини он ортоон хаалларбыта.

Биирдэ кабинеттэр соботох опордохпуна, кырыытынан кыадаһан киирбитэ. Хаһыаппыт «Ленин суола» диэн аатын бырабан, атын ааты булаары сылдьар кэммит этэ. Ол туһунан кэлсэтэрбитигэр киһим эттэ: «Тылы дьүүрэлээн туттуу бэйэтэ туспа быраабылалардаах. Илин, кэлин аһаҕас дорбооннору, дифтоннары, кинилэр ахсааннара, ханнык бүтэй дорбоон кэнниттэн тураллара барыта учуоттаныахтаах. Ону биһиги отой тутуспаппыт». «Эс, Ньюкулай, эн онно киирсибэт инигин?» — диэбитим. «Кэбис, кэбис! Киирсэн бөҕө! Киһи эрэ барыта Лев Толстой буолбатах ээ», — диэн хардарбыта. Ити түбэлтэ Николай Михайлович бэйэтин хаһан да үрдүктүк туттубатын көрдөрөр.

Сурук бэлиэтин наһаа элбэхтик туттабыт диэн сэмэлиирэ. Кини саныырынан кэнэбэһин кэнэбэс сурук бэлиэтэ диэн отой туттуллубат, суох буолуохтаах үһү. Соппутуойу үлүбээйи туттаргыт аһара элбэх диирэ. Редактордыыр кэмигэр сарсыарда үлэтин үксүгэр типографияттан сабалыыра. Ол курдук хаһыатын таптыыра, эбээһинэһин өйдүүрэ. Ыстатыйалар собулуобактары булууга маастар этэ. Дэлэбэ даһаны «Собулуобак собуота» диэн ааттыахпыт дуо. «Хайдахтаах да үчүгэйдик чочуллан суруллубут ыстатыйа 50 бырыһыанын собулуобак ылар», — диирэ. Өр сылларга хаһыакка үлэлээн элбэх редактордары кытта алтыһан

аастым. Олортон Николай Михайлович курдук соболуобакка уонна рубрикаба суолта биэрэр редакторга түбэхэ иликпин. Арай Кэбээйи хаһыатыгар үлэлээбит В.В. Калашников барсымахтыа эбитэ буолуо. Ол киһи: «Заголовок придумай заново», — дии-дии ыстатыйабын төттөрү бырабар идэлээбэ. Ньюкулай иннэ гыммат этэ, ол эрэри астымматабын син биир биллэрэрэ: куос-дьиэс, иэрэн-сааран туттара, «бээ-бээ, төбөтө түпсуон наада эбит» диэн этэрэ уонна платогун ылан муннун-уоһун сууралыыра, таарыччы тобо эрэ хаңас илиитин тарбахтарын биир-биир соппохтуура, улахан толкуйга түспүттүү төбөтүн кыһначчы бырабан кырыытынан кээдьэнгэнэн аанга кыбылла-кыбылла тахсан барара. Бэрт тизтэлинэн 2-3 соболуобагы толкуйдаан ыраас кумаабыга суруйан киллэрэн кабинетыгар тахсан көрдөрөбүн. Ачыкытын устан харабар чугаһатан ааһан көрөр, онтон «эхэ, чэ бээ-бээ, хааллар» диирэ. Тиһэбэр тийэн мин оннубар кини чочуйбут соболуобактаах ыстатыйам күн сириҥ көрөрө.

Биирдэ күллэрэн турардаахпын. Хаһан да хайыахпытый, туох эрэ биричиинэ булан кыратык аһаатыбыт уонна дьибит диэки хаамсан иһэн эмиэ тылы табатык туттуу туһунан ботур-итир кэпсэтэбит. Ньюкулай тылы имитэн-хомутан сатаан туттарын туһунан этэн-тыынан баран:

— Доор, Ньюкулаай, эйигин Имиһит Ньюкулай диэххэ сөп эбит, — диэтим.

Киһим тохтуу түһэн баран күлэн кэккэлэттэ. Онтон санныга кыратык таарыйан баран:

— Киргизлэй, дьэ булан этэбин ээ, — дии-дии өссө күллэ.

Хайһанаммын өрө барабын:

— Доор, хата, Имиһит Ньюкулай диэн ааты ылын. Наһаа оригинальнай, кылаабынайа ити аакка тылы имитэн-хомутан туттарын көстө сылдьар.

— Бээ, бээ! Аны кэлэн. Үчүгэйнэн үчүгэй эрэри... — диэхтээбитэ.

Хаарыан киһибитин эмискэ бабайы сүтэрэммит айманныбыт да этэ. Бэйэм чааһым наһаа чараас, уйан

дууналаах буолан, оччотообу быһыыны-майгыны, тон дьон чучураан сыһыанын олус чугастык бэйэтигэр ылынан эрдэлээтэбэ дии саныбын. Оо, баара буоллар төһөнү эрэ суруйуо, айыа эбитэ буолла. Абаккатын эбитин!

Григорий ЭВЕРСТОВ,

«Энсиэли» хаһыат, 22.11.2001 с.

МАННЫК БИЛСИСПИТИМ

Уоппускаттан саҥа тахсан үлэли сылдыабын. Күтүөтүм (Н.М. Рыкуновы өрүү итинник ааттырым) үбүлүөйүн нэһиилэ баттастым эрэ. Дьингинэн дьон-сэргэ билбэтэҕин, истибэтэҕин син ахтыам эбитэ буолуо, оннук да түгэннэр бааллара. Ол кыаллыбата.

Бүгүн аны убайым (куруук оннук ааттырым Т.Т. Халыевы) үбүлүөйэ тирээн кэллэ. Өрдөөбүттэн билэр киһи ахтыта суруй диэн буолла. Онон кинини кытта бастагы билсиим туһунан кылгастык ахтарга сананным.

Дьокуускай куорат уруккута Мир уулуссатын, соторутаабыта 50 лет ВЛКСМ, билингитэ туох диэн ааттааҕа эбитэ буоллар 12 №-гэр биир дойдулаахпар, кэлин суруйааччы буолан баран Иван Егоров-Сүгэхэрдээх диэн ааттаммыт Иван Танаринскайга хоно тийдим. Ити 1962 сыл атырдьах ыйын ортотун эргин этэ. Уйбааннын Кэбээйи орто оскуолатыгар хас да хоһоон кинигэлээх Иван Романович Петров диэн урут киэнник биллэ сылдыбыт поэт салайар литературнай куруһуогар бииргэ сылдыбышпыт. Уйбаан төһө да миигиттэн балачча саастаабын үрдүнэн наһаа өйдөһөрбүт, өйөһөрбүт. Чэ, ити хааллын. Тэрэнтэйгэ төннүөххэ.

Дьэ туран, биир дойдулаахтарбар киирэн кэллим.

Уйбаан үөрэ-көтө көрүстэ. Мөдөөт да буоллар, ыалдыттааһын остуолун тэрийсэн кэргэнигэр Зояға мэхэй-таһай буолла. Оччотооҕу кэм аһа-үөлэ дэлэй этэ. Дьонум остуолугар халбаһыы, анды, балык, эт дэлэйдик тардылынна. Хайдах эрэ ыалдыт кэлиэхтээҕин кэтэхэн олорбут курдук өлгөм астаах остуолу тарда охсон кэбистилэр. Ити быһыыгар Уйбааным таһырдыа тахса сылдыбыт быһыылаах, биир дьэс кыһыл хааннаах, омука моһуоннаах, ачыкылаах, кыһыл лансайбыт муруннаах, сыта сылдыар ньалайбыт баттахтаах, этиргэн эдэр киһини батыһыннаран киллэрдэ. Киирээт да эттэ: «Дьэ, Кириисэ, бу Тэрэнтэй Халыев диэн «Эдэр коммунист» хаһыат эппиэттиир секретара. Оттон бу мин быраатым Киргиэлэй Эверстов. Билсэн кэбиһин», — диэн билиһиннэрдэ.



Хантан күөрэс гыммыта биллибэт, биир бытыылка буокканы охсон кэбистибит. Саҥа-ингэ, кэпсэл-ипсэл дэлэйиитин сағана, иккис бытыылка саҥа көстөн иһэн, эмиэ бүтэн муостаға төкүнүйэр тыаһа иһилиннэ.

Дьиэлээх хотун Зоя: «Манан бүтүг», — диэн дыһайда. Биһиги өс киирбэх таһырдыа суулан тахсан табахтааһын, чэпчэтинии буолла. Онтон дьонум тугу эрэ ботугураһа түһэн баран, кэккэлэхэ ааҥга киирэргэ ынгырдылар. Тэрэнтэйбит манна олорор эбит. Эмиэ кэргэннээх, кып-кыараҕас дьиэҕэ линкинэхэн түһэн, салгы асааһын буолла...

Тэрэнтэй оччолортон уоттаах табахсыт этэ. «Беломор» бөппүрүөскэтин өрүү уопутуван редактора А.А. Егоров иннигэр олорон, сааспар харахтаабатах энгин бэйэлээх линейкаларынан хаһыатын макетын онорон түбүгүрэ олороро бу баарга дылы. Редактор Александр Егоров лэс курдук эрээри, сөбөрэтинэн кыыс кыраһыабай киһи олус ирдэбиллээх быһыылааҕа. Биир балаһаны хас да төгүл онортороро, оччоҕо Тэрэнтэй мөккүһэн турара. Иккиэн бириинсиптэһэн да туран иннилэрин бэрсибэттэрэ. Түмүккэ Тэрэнтэй сурааһын тарда бүк түһэн олорон, эмискэ улахан баһайытык: «Хата, оччоҕо гастронормна барыам ээ», — диэн тоҕо ыстанара. Александр бокуонньук онуоха мин диэки хараһынан имнэнэн баран, улаханлык ыксаабыттык: «Кэбис-кэбис, Тэрэнтэй, барыма. Чэ, бэйэн билэргинэн онор», — диэн мөккүөрү тохоторо. Тэрэнтэй сөтөллөн хахсайа-хахсайа күлэн изрийэрэ, астыммыттыы уңа илиитин кэтэҕинэн эргитэн аҕалан ханас кулгаабын таһын тарбанара.

Студенныы сылдьан Тэрэнтэй үлэлиир хонугар үгүстүк сылдьарым, хаһыат хайдах оңоһууларын кэрэхсээн көрөрүм. Сороҕор Тэрэнтэй типографияҕа илдэ баран энгин эгэлгэни көрдөрөрө, ону-маны быһааран биэрэрэ. Кэлин санаатахха, мин хаһыатчыт буоларбар улахан оруолламмыт эбит этэ.

Дөрүн-дөрүн «харчылааххын дуо» диэн доргуччу ыйытара. Ол кини миигиттэн харчы умналаары буолбакка, үс эбэтэр биэс солкуобайы түөһүм сизбигэр уган биэрээри ыйытара. Үрдүкү курстарга тахсыбытым кэннэ аны «арыгы иһиэххин баҕараһын дуо» диэн дэлби ыстанара. Ол аата кини миигинэн гастронормтан

бытыылка афалтараары сорууар дьүһүнэ буолара.

Дьэ ити курдук, кэлин сүтэрсэн кэбиһэ-кэбиһэ Тэрэнтэйдиин 30-тан тахса сыл устатыгар доҕордоһон, бииргэ үлэлээн кэлбиһит. «Эдэр коммунист» хаһыакка үлэлиир кэмигэр студенны сылдьан суруйбут үгүс ыстатыйаларбын, репортажтарбын «быраатым кизини көстүүлээхтик биэрэбин» дии-дии макеттаан таһаарара. Кини быһаччы үтүөтүнэн студенны сылдьан Уус-Алданга, Ленскэйгэ, Мирнэйгэ уонна куорат таһынааҕы совхозтарга командировкаҕа элбэхтик сылдыбытым. Сайын аайы ытыллар «Эдэр коммунистар» ыһахтарыгар коллектив чилиэнин курдук көтүшпэккэ ынырыллан сылдыарым. Көр, онно студент аатыран биир да солкуобайы төлөөбөккө, бочуоттаах ыалдьыт курдук сылдьан, тэннэ үөрэн-көтөн, күлэн-оонньоон, сынньанан киирэрим. Ити иһин убайбар Тэрэнтэйгэ өрүү махтанарым. Ол онтукпун өссө төгүл бигэргэтэн этэбин.

Г. ЭВЕРСТОВ

ОСПОТ СУОЛУ ХААЛЛАРДА

Мин хаһыакка 1979 сыл ахсынньытыгар фотокорреспонденынан үлэбэ киирбитим. Редакция сибээс эргэ дьыэтигэр баара. Таһырдьаттан киирэри кытта ханас хоско хара, куударата баттахтаах, нарын, ыраас сэбэрэлээх бэйэтигэр сөп эттээх-сииннээх, уурбут-туппут курдук таҥастаах эдэр уол массыынкаҕа матырыйаалы бэчээттээн табыгырата олороро. Кини миигин көрөөт, хаһаангыттан эмэ билэрдии, мичик аллайан дорооболоһо охсоот утары остуолу ыйда: «Мин Ылдьаа диэммин, эн ити остуолга олорор үһүгүн», — диэтэ. Ити кэмтэн ыла Илья Ефремовиһы

кытта үйэ чиеппэрэ биир бурбалдыны кэтэн, соробор бурайсан, үксүгэр эйэ-дэмнээхтик, эн-мин дэһэн, үөрүүбүтүн-хомолтобутун үллэстэн үлэлээн-хамнаан кэлбиппит баара. Ылдыаа барахсан хомойдобуна-хоргуттабына: «Хайдах эрэ киһигин», — диирэ. Онтун да иһигэр уһуннук туппата, сотору буолаат: «Дедушка, бастакы балаһабыт «А» аһаҕас», — диэбитинэн ис киирбэхтик мичээрдиирэ өйбүттэн-санаабыттан арахпат.

Ааспыт 2004 сыл сайыныгар, редакция үлэһиттэрэ уопускаба барбыт кэмнэригэр үлэлээн баран кини күһүөрү уопускаба барбыта. Улуу Кыайыы 60 сыллаах үбүлүөйүн көрсө, сэрии уонна тыыл ветераннарын ааттарын үйэтитэргэ аналлаах «Мэнэ Таас» өйдөбүннүк кинигэ үһүс томун редакциялаан



таһаарар буолан таах олорботоҕо. Дьээтигэр, типографияба, редакцияба өрөбүллэри аахсыбакка, киэһэ хойукка дылы үлэлиирэ. Тохсунньу кэнниттэн редакцияба компьютерын көтөхпүтүнэн тиэтэйэ-саарайа киирэн кэлбитэ. Куолутунан дорооболоһоот, тымныйан иһэ, көхсө, атаба ыалдыбыттарын көрдөрөн эмтэппитин, сөтөл киирэн, дьарбата көбөн түүн аанньа утуйбат буолбутун эппитэ. «Саҥа укуолу анааннар бөөлүүн үчүгэйдик утуйан абыранным», — диэбитэ. Ыарахан ыарыы уобуруччулуу ыбылы ылбытын бары даҕаны билбэтэхпит.

Ылдыаа Буһурук хаһыатын макеттааһынга, онгортон таһаарыыга олус эппиэтинэстээхтик сыһыаннаһара.

Матырыйааллары наардаталаан, төбөлөрүн ис хоһоонугар ханыылаан, тылын-өһүн наардаан, линиялары сэргэхтик, ис киирбэхтик туһанан кизргэтэрэ. Хаартыскаларга үрдүк көрдөбүллээбэ. Ол да иһин бэйэтин хаартыскалара киһи быһыытын-майгытын, кини үлэтин-хамнаһын көрдөрөллөрө. Ис хамсааһыны сатабыллаахтык биэрэр буолан уобарастара күүстээх уонна тыыннаах буолаллара. Ордук төрөөбүт айылбатын көстүүлэрин түһэрэрин сөбүлүүрэ.

Хаһыат макеттанарыгар матырыйаал дэлэччи баар буоллабына уонна табыллан онгоһулуннабына настарыанньата көтөбүллэрэ. Сотору-сотору көхсүн этитэрэ иһиллэрэ. Оччобуна үлэһиттэр бары даһаны санаабыт чэпчээн эгди буоларбыт. Дьыала табыллыбытынан ааһаммыт мичик аллайан өрө тыынарбыт.

Бэлэм хаһыаты Дьокуускайга «Сахаполиграфиздат» НИПК-ба электроннай почтанан ытытыга, ордук сайынгы кэмнэ үлэ чааһын кыайан тутуспат түгэннэрэ баар буолаллара. Анараангылар хаһыаты кэмигэр туппут буоллахтарына үөрэ-көтө: «Дьоммут туппуттар, конец фильма!» — диирэ. Кини кэпсэтэ олорон «Дуо?», «Сөөп», «Ыһы» диэн тылларынан ыйытара, бигэргэтэрэ, биһириирэ ордук өйдөнөрө уонна тийэрэ, кэпсэтии ис хоһоонун сэргэхситэрэ. Суруйбут ыстатыйалара имигэс, киһиэхэ тийимтиэ тылларынан, теманы саталлаахтык уонна чопчу арийалларынан уратылаахтара. Сэбиэскэй сабаҥа массыынкаба бэчээттээһингэ машинистка Машаттан хайалара түргэнин кыайан быһаарбатахпыт. Матырыйаалы олус түргэнник ааһара, биир эмэ буукуба сыһыатын була охсон көннөрбүтэ эрэ баар буолара. Компьютеры кылгас кэмнэ топору баһылаабыта.

Бырааппыт, убайбыт курдук саныыр, күөн туттар киһибит төһө да солото суобун иһин общественной үлэттэн туора турбатаба. Редакция уонна типография коллективтарын ортолоругар ыһыабы, бырааһынньыктары саталлаахтык ытара, күрэхтэһиилэри тэрийэрэ. Өр сылларга народнай суут сэтээтэлинэн энкилэ суох үлэлээн дьон-сэргэ биһирэбилин ылбыта. Улууска Журналистар союзтарын маннайгы сүһүөх тэрилтэтин салайбыта.

2002 сыллаахха «Мин Саха сирэ — XXI үйэбэ» диэн девизтээх общественной тутууга республикатабы конкурска «Энгиэли» хаһыат бастаан Президент Гранын ылбыта. Эппиэттиир секретарь анал бэлиэнэн наһараадаламмыта. Биһиги Ылдьаабыт эппиэттиир секретарынан үлэлээбит сылларыгар тапталлаах хаһыаппыт полиграфическай толорууга, оформлениеба республикатабы конкурстарга бастаталаабыта уонна мистэлэспитэ. Ол да иһин департамент салалтата биһиги хаһыаппытын өрүү республика бастын хаһыаттарын ортолоругар ааттыыр. Итиннэ Ылдьаа Буһурук киллэрбит кылаата кырата суох.

Иллэн кэмигэр айылбаба сылдыарын, бултуурун, балыктыырын сөбүлүүрэ. Өрдөөбүтэ этэ. Сиэммит саһарардаабытыгар түүннэри өрүскэ илимнээн сордону илибирэтэн таһааран биэрэ охсубута. Биир саас хоту улууска хаһыат редакциятыгар көмөбө командировкаба бара сылдьан кустаан коллективка биир да киһини матарбакка түнэппитэ. Бырааһынньыктарга тайах, эһэ этин амсатара, мунхаба, куйуурга сырыттабына балык түнэтэрэ. Онтон олус дуохуйара. Кыра да буоллар: «Куулун, биздэрэн ханналарый?» — диэбитинэн үөрэ-көтө көрсөрө. Бэстилиэнэин, өлүөн абай иннинэ, редакция үлэһиттэригэр

кус этин амсаппыта. Күһүөрү сайын сир аһын хомууругар коллективынан тахсыыны көбүлээччи этэ.

Хаһыат үлэтэ таһыттан көрдөххө чэпчэкигин уонна ырааһын иһин, иһигэр киирдэххэ олус уустук, элбэх бириэмэни, толкуйу эрэйэр үлэ эбит. Үлэ чааһа хаһан да тутуһуллубат, субуота, өрөбүл суоһун кэриэтэ. Ол да иһин журналист олоһун кылгаһа шахтердары, милиция үлэһиттэрин кытта биир кэрдиискэ турдаба.

Өрдөөбүтэ, мин редакцияба санга үлэбин сабалыырбар, тымныы өрөгөйдөөн турдабына, биир бырааһынньыгы бэлиэтээбиппит. Онно үүттээх хойуу чэйи тото иһэн баран дыһэлээбитим. Сарсыныгар Ылдьаам: «Бэбэһээ киэһэ үүттээх чэйи чаанньык хаппабынан иһэн холоучуйан, туманга СХТ уопсайын көрбөккө Граф Биэрэгэр тийэ сылдыбыккын дуу?» — диэн күлүү бөбөнү күлбүтэ. Кэлин да: «Дедушка, чаанньык хаппаба...» — диэн дьээбэлиирэ. Бииргэ үлэлиир дьонугар киһи өһүргэммэт буолан баран майгытын, дьүһүнүн, үлэтин кэрэһэлиир көрдөөх ааттары биэртэлиирэ: «Нитрат», «Аршаан», «Бөөхүллэ», «Сайаарыскай», «Бэрэски», «Телемайка» о.д.а. диэн ааттар инмиттэрэ.

РФ Журналистарын союһун чилиэнэ, Журналистар союзтарын маһнайгы сүһүөх тэрилтэтин салайааччыта, республикатаабы журналистскай бириэмийэ лауреата, СР Бэчээтин туйгуна, Нам улуһун Ытык киһитэ, «Энсиэли» хаһыат эппизттиир секретара Илья Ефремович Сивцев быйыл баара-суоһа 52 сааһыгар ыарахан ыарыыттан өлөн туораата. Чыычаах түннүгүнэн «элэс» гынан ааспытыныы кылгас буолан баран чабылхайдык олорбут ытыктыыр киһибит, чугас доһорбут өлбөт-сүппэт суолу хаалларда.

Виталий СЫРОМЯТНИКОВ,
бэчээт туйгуна, улуус Ытык киһитэ

КИНИЛЭР ХАҢЫАТЫ ОҢОРСОМОРО:



П. Ф. Сячиков,
1964-65 с.с. редактор



В. П. Никифорова,
редакторы солб.



А. Д. Васильев,
отдел сэбиздисэйз



Е. А. Соловьева,
бухгалтер



С. С. Оконешиников,
корреспондент



Н. Н. Дьяконов,
фотокорреспондент



«Ленин суола»
хаһыат 1965 с.
коллектива

Төрдүс түһүмэх

МИН ХАҢЫАТЫМ — МИН КИЭН ТУТТУУМ

ОТУТ СЫЛ ҮЛЭЛЭЭБИТИМ

Мин бастаан редакцияба 1964 сыл тохсунһу 4 күнүгэр курьер-уборщицанан үлэли киирбитим. Үлбэ киризм иннинэ, редакция диэн тэрилтэ баарын да истибэт этим. Оччолорго хаһыат «Ленин суола» диэн ааттааба. Билинги Ленскэй уулуссаба лесхоз хонтуоратын ангарыгар үлэлиирэ. Кэлин ол дыэ умайан хаалбыта.

Үлбэ киирэрим сабана, редакторынан Петр Федорович Сячиков үлэлиирэ. Эппиэттиир секретарынан Аким



Илья Сивцев мизхэ тылбаас оуустарар
(1979 с)

И о с и ф о в и ч
Гоголев этэ. Кини
олус бириинчик,
мындыр киһи
буолара тута
көстүбүтэ.
Хаһыатын
макетын теманан
көрөн араас
ө н н ө ө х
кыраасканан
көбүс-көнө

линейканан тардан онгороро көрүөххэ олус да кэрэ буолара. Кини миигин: «Кэнники үлэлээн истэххинэ, массыынкаба бэчээтти үөрэн, кэнникитин, бабар машинистка буолуон», — диэн сүбэлиирэ. Ол иһин үлэм быһыгар биирдии буукубанан тонсуйан бэчээтти үөрэммитим, кэнникинэн син барбахтаһар буолбутум. Үлэм диэн: сарсыарда оһох отторум, онтукпун кэтэһэн көрөн сабарым, онтон эбиэттэн кизһэ эмиэ отторум. Маспын соробор кэргэним Артем хайытан бизэрэрэ, үксүгэр бэйэм хайытарым, кыстыырым. Ити кыһынгы өттүгэр. Ону таһынан хаһыат тахсар күнүгэр

типографияттан хаһыат ажалан, хонтуорабар хаалларан баран, аны райкомна, райсовекка илдээн биэрэрим. Сарсыарда 9 чааска бу хаһыаттар ити тэрилтэлэр планеркаларыгар баар буоллахтарына табыллара эбитэ үһү. Онно туох эмэ сыһа-халты баар буоллабына, редакторы тута ынгыран ылаллара.

Иллэнг буоллахпына хаһыаттары сааһылаан тигэрим. Оччолорго редакцияба киин, республикатаабы, оройуоннардаабы бэрт элбэх хаһыаттар кэлэллэрэ.

Редакция суругун отделыгар Прасковья Петровна Бестинова диэн элбэх тыллаах-өстөөх, сангарбыт-ингэрбит, дыһал хаата киһи үлэлиирэ. Тыа хаһаайыстыбатын отделыгар Василий Лазаревич Еремеев сэбиэдиссэйдирэ. Кини тыа хаһаайыстыбатын салаатыгар анал үөрэхтээбэ. Редакцияба бэрт үһүннүк үлэлээбитэ. Бииргэ үлэлиир дьоно киниттэн олус сөбөллөрө: «Баһылай төбөтүгэр биир сыппара баар буоллабына — бүттэ, бүтүн балаһа бэлэм буолар», — диэн.

Иван Петрович Егоров олус көнө, ыраас, чэбэр тутунуулаах киһи партийнай олох отделын салайбыта. Олус элбэҕи аахпыт, барыны бары билэринэн-көрөрүнэн атыттартан үһүлүччү киһи этэ. Дэлэбэ даһаны кинини «хаама сылдьар энциклопедия» диэн ааттыахтара дуо.

Николай Михайлович Рыкунов 1965 с. литературнай отделга үлэли кэлбитэ. Эмиэ сүрдээх үлэһит этэ, бэйэтэ поэт буолан буолуо, араас хоһооннору хаһыакка үгүстүк таһаарар буолбуппут. Орто дойдуттан күрэниэр диэри редакцияттан харыс да халбарыйбакка үлэлээбитэ. Кини Таллан Бүрэ поэкка улаханлык сүгүрүүэрэ. Ол да иһин буолуо элбэх хоһооннорун бэчээттэппитин өйдүүбүн. Ону кини манньык быһаарара: «Убайым ошоньору тилиннэрэбин. Хайаан да кини дыһалата тиллиэхтээх», — диэн.

Ити кэмнэ мин син балачча бэчээттии үерэммит этим, Онон Николай Михайлович наар миэхэ бэчээттэтэрэ. Орубуна ити кэмнэ редакцияба санга массыынкалар кэлбиттэрэ. Онон биир эргэ массыынка мин бас билиибэр тиксикитэ. Устунан биһиги бэчээттээбит хоһооннорбутуттан сүүмэрдэнэн Таллан Бүрэ кинигэлэрэ бэчээттэнэн тахсыталаабыттара. Онон Николай Михайлович оёонньорго үтүөтэ олус улахан. «Миигинниин биэс хааһах диэбиккэ дылы» мин эмиэ бу улахан поэт хоһооннорун, айымньыларын бэчээттээбиппинэн испэр кизн тутта саныбын. Николай Михайлович олус сымнабас, хаһан да, кими да кытта мөккүспэт, мөхпөт буолара. Бэйэтин олус сэмэйдик туттара. Куораттан эгин араас поэттар кэлэн бараллара, кинилэр көрдөһүүлэрин быһа гыммат этэ. Оройуонга эдэр поэттары үүннэриигэ бэйэтин кылаатын киллэрсикитэ. Сорох хоһооннору бэйэтэ көннөрө-көннөрө бэчээттэтэрэ. Калистрат Еремеев, Иннокентий Елисеев курдук хоһоонньуттар киниэхэ улаханлык махтаммыт буолуохтаахтар.

Хаһыат редакторынан Алексей Игнатьевич Ксенофонов уһуннук үлэлээбитэ. Эмиэ сүрдээх сүрэхтээх, үлэһит үтүөтэ киһи этэ. Куруук күлэ-үөрэ сылдыар, киһи кыһалбатын өйдүүр уонна өйүүр салайааччынан биллэрэ. Алексей Игнатьевич кэлиныарыһах буолан, куруутун эмтэнэрэ, онон үйэтин уһата сатыыра, хата, маладьыһынт син оттон-мастан тутуһан 70 сааһын кыл-мүччү туолбута.

Кини кэнниттэн Иннокентий Егорович Обутов редактордаабыта. Дьэ, ирдэбиллээх киһи этэ. Эмиэ сымнабас майгылааба.

1980 с. ийэм ыарахан ыарыыга ылларан сыттабына, атын көрөр-истэр киһитэ суох буолан, үлэбиттэн тохтоон, сайыны быһа ийэбин бу орто дойдуттан арахсыар диэри ыарыылаан

олорбутум. Онуоха Иннокентий Егорович мин балаһыанньабын учуоттаан, сөпкө өйдөөн туран ый аайы хамнаспын бэрдэрэ олорбута. Бу үтүө миссияны бухгалтер Елизавета Афанасьевна Соловьева эмиэ сөпкө өйдөөбүтэ. Онон кыһалжалаах күммэр көмөлөспүт бу икки киһиэхэ күн баччатыгар диэри махтана саныыбын. Үтүөлэрин хаһан да умнубаппын. Итини этэн эрдэхтэрэ, киһи кыһалжалаах кэмигэр дьон көмөтө туохтааҕар да күндү, тугунан да сыаналамMAT диэн.

Михаил Иванович Слепцов, Афанасий Васильевич Павлов диэн эдэркээн уолаттар кылгас кэмнэ редактордаан ааспыттара. Эмиэ сайаҕас, үтүөкэн дьон этилэрэ.

А.В. Павлов боростуой үлэһит киһи үлэтин улаханньык сыаналыыра, сөпкө өйдүүрэ. Кини миигин РСФСР Бэчээтин профсоюзун Киин комитетын грамотатыгар түһэрэн, ол грамота үтүөтүнэн үлэ ветерана буолан олоробун. Үлэ ветерана буоларым быһыытынан уоппар, маспар улахан көмөнү онгорулор. Кырдьар сааспар ити грамота улаханньык туһалаата. Онон Афанасий Васильевичка махталым мунгура суох сүнгэн. Кини миигин өссө Саха АССР Госкомиздатын культуратын үлэһиттэрин профсоюзун Бочуотун кинигэтигэр киллэттэрбитэ, ону туоһулуур сибидиэтэлистибэ туттарбыта. Ити 1988 с. сааһыгар этэ. Онон боростуой үлэһити улаханньык сыаналыырын, кини биллибэт-көстүбэт түбүктээх уонна эппиэттээх үлэтин сөпкө өйдүүрүн мин атыттартан чорботон бэлиэтиибин.

Редакцияҕа машинисткаларынан Варвара Прокопьевна Решетникова уонна Зинаида Михайловна Павлова үлэлииллэрэ. Мин бастаан утаа бэчээттири сатаабат киһи кинилэргэ улаханньык ымсыыра саныырым. Тилигирэтэн түһэн дьэ бэчээттиир да этилэрэ. Машинисткалыырын

быйһыгар Варя кассаны тутара. Оччолорго хаһыакка суруйбут хас биирдий авторга гонорар диэн почтанан араас сирдэргэ нэһилиэктэргэ, куоракка, оройуоннарга харчы сыһа ытталлара. Хаһаа түбүктээх үлэлээбэ. Варяба онно эмиэ гонорар ытытыгыгар көмөлөһөрүм. Почтаба баран ый аайы ыытар этим, соробор оройуон тэрилтэлэрин кэрийэ сылдьан автордарга харчы түгэтэrim. Оччолорго гонорар харчыта эмиэ кыра бабайы буолара, 1 солкуобайтан сабалана. Итинник булкуһан оройуон дьонун-сэргэтин син балачча билэр буолбутум.

Варю (Варяны итинник ааттыыллара) машинисткалаан баран, кэнники корректор үлэтигэр көспүтэ. Сүрдээх кыһамныылаах, хаһыакка сыһа барбатын туһугар өрүү кыһанар бүгүрү үлэһит этэ. Варюну корректорынан анаан баран миигин машинистка онгостубуттара. Ити 1970 с. этэ. Онтон 1994 с. пенсияба тахсан уурайыахпар диэри наар машинистканан үлэлээбитим.

Пенсияба тахсарбар үлэбин кыыспар Валентинаба салайбытым. Онон туһугар эмиэ үлэ династиятын курдук көстөр. Кини бу иннинэ кассирдаабыта. Син биир бу үлэбэ, дуоһунаска ким эрэ үлэлиэхтээх диэн толкуйунан салайтаран кыыспын бэйэм оннубар хаалларбытым. Билигин хайыы-үйэ 14-с сылын үлэлиир опыйтаах, тутаах үлэһит буолла. Аныгы үйэ сизеринэн редакция бүтүннүү компьютерга көһөн, былыргы бииһи курдук массыынканы тонгсуйбакка, тыһаһа-ууһа суох уу-чуумпутук үлэлииллэрин ымсыыра көрөбүн.

Зинаида Михайловна Павлова эмиэ Варюну кытта машинистканан үлэлээбитэ. Кэлин бу үлэттэн уурайан, медсестра үөрэбин бүтэрэн, балыһаба үлэлээн, бочуоттаах сынньаланга тахсыбыта.

Корректордарынан Елена Дмитриевна Сивцева уонна

Ульяна Ивановна Черепанова үлэлээбиттэрэ. Е.Д. Сивцева эдэриттэн ыарыһах буолан, эрдэ орто дойдуттан бараахтаабыта.

Радионан биэриигэ корреспонденынан Валентина Петровна Никифорова үлэли сылдыбыта. Кини кэнники үрдүк үөрэхтээх журналист буолан Бүлүүнэн, Намынан редакторы солбуйааччы дуоһунаһыгар тийэ үүммүтэ. Кэлин Нам оройуонугар народнай хонтуруол комитетын председателинэн үлэлээбитэ. Бу бэрт тыллаах-өстөөх, тэрийэр үлэҕэ улахан талааннаах киһи буолан дьонго-сэргэҕэ тылын-өһүн иһитиннэримтиэ этэ. В.П. Никифорова кэнниттэн радиоҕа Е.Н. Ситникова уонна Протодияконов (аатын-суолун өйдөөбөппүн) үлэли сылдыбыттара. Өссө В.К. Романова, М.П. Замятина үлэлээн сылдыбыттара. Матрена Павловна II Хомустаах кыһа этэ. Кини кэлин үрдүк полиграфической үөрэхтэнэн баран, кинигэ бэчээттиир издательствоҕа улахан эппиэттээх дуоһунаска үлэли олорорун бу абыйах сыллаахха диэри истэр этим.

Үрдүк үөрэхтээх И.П. Павлов учуутал корреспонденынан үлэли сылдыбыта. Билии-көрүү толору киһитэ этэ. Ол гынан баран хайдах эрэ үлэтин чааһын кыайан аттарыммата, сыылба собуус этэ, наар кизһэ, үлэ чааһын бүтүүтүн сабана, матырыяалын бэчээттэтэрэ дьэ тийээн кэлэрэ. Ол иһин кини матырыяалын охсуу сарсынныга көһөрүллэн иһэрэ.

1971 сыл эргин райком сырдык, сылаас, кизг-куон дьизитигэр көһөн кэлбиппит. Ити кэмгэ сорохтор пенсияҕа барбыттара. Саҥа хонтуораҕа кэлбиппит кэннэ, В.М. Абрамова диэн тыа хаһаайыстыбатын салаатыгар үрдүк үөрэхтээх специалист үлэлээбитэ. Кини сүрдээх кэпсээннээх, күлбүт-үөрбүт, оонньуулаах аҕа табаарыс этэ. Кини баарыгар өрүү көр-күлүү бөҕө буолар этибит. Күлэн

харагын уутун сотто-сотто ону-маны кэпсээн киһини дэлби күллэрэрэ. Манна дабатан эттэххэ, уопсайынан дабаты редакция үлэһиттэрэ бары кэриэтэ олус бэһиэлэй, бэйэ-бэйэни хаадылаһыы, күлсүү-салыы бөбөтө буоларбытынан, олус сэргэх тэрилтэ курдук өй-санаа миэхэ олохсуйан хаалбыт.

Сылга элбэхтик араас субуотунньуктарга сылдьарбыт. Күһүнүгү, сааскы субуотунньуктар олус да бэһиэлэйдик буолаллара. Итилэргэ сылдьан хонтуораба наар олорор дьон олус сэргэхсийэрбит, салгынгна сылдьан үлэлээн, хамсанан, аһаан-сиэн чэбдигирэ түһэрбит. Арыылаах килиэп салгынгна сырыттаха олус да минньигэс буоларын, көр, онно билэн турабын. Былах быһыыта, харыйа лабаатын бэлэмнээһин, сарайдар хаардарын түһэри, хортуоппуй хостооһуна курдук субуотунньуктар бары кэриэтэ биһиэхэ бырааһынньык курдук бараллара. Оттон күһүнүгү өттүгэр сир астааһына буолла да типографиялары кытта бары хомуллан барарбыт. Ыһахтарга бары күргүөмүнэн сылдьарбыт, түһүлгэлиирбит. Аны санаатахха чахчы да үчүгэй кэмнэр ааспыттар эбит.

Н.Н. Дьяконов-Дьирээ фотограбынан эмиэ хас да сыл үлэлээбитэ. Сүрдээх сымнабас, ээби эрэ кытта сылдьар үтүөкэннээх табаарыс этэ. Ханньык бабарар үлэттэн туора турбата. Командировкаларга үгүстүк сылдьара, матырыйаал бөбөтүн онороро.

1972 с. Тэрэнтэй Халыев диэн ааттаах, маҕан баттахтаах, сырдыктыгы кыһыл хааннаах киһи баар буолбута. Кини Н.М. Рыкунов атаһа этэ. Сотору буолаат, киһи барыта кини табаарыһа, доҕоро буола түспүттэрэ. Командировкаба эмиэ элбэхтик сылдьара, хаартыскаба үгүстүк түһэрэрэ. Радиотэрийээччинэн үлэли сырыттабына, «сарсыарда

Халыев сагатынан турабыт» диэн тубалык онгостон кэпсииллэрэ. Биирдэ кини урут үлэлээн сылдыбыт хоту оройуонугар командировкаҕа баран кэлбитэ. Биһиэхэ, бииргэ үлэлиир дьахталларыгар, алларанан холбонон электрическэй хобордооһу аҕалтаабыт этэ. Ол хобордооһум билигин да сулууспалыы сылдыар. Оччолорго итинник хобордоох олус сэдэбин, биһиги эргин суоһун билэн, кэһии онгостон аҕалбыта кини киһи быһыытынан үтүөтүн, кэрэтин эрэ кэпсиир. Биирдэ «дойдугар бу тоҕо барбаккын» диэн ыйытыыга, «оболорум бу дойдуга күн сириҥ көрбүттэрэ, онон ханна да барбаппын, өллөхпүнэ да бука Чабылҕанга тахсарым буолуо» диэн оонньуу-күлэ этэрэ. Онтуката чаччы да оннук буолбута. Киһи соһуйуон курдук олус хомолтолоохтук эмискэ суох буолбута. Ити сыл күһүнүгэр кини 60 сааһын дьэ туолуохтааҕа.

Кини кэргэнэ Мария Калинична Лазарева редакцияҕа корректорынан үлэлээбитэ. Олус бүгүрү, үлэһит, сүрдээх эйбэс ийэ этэ. Үтүө санаалаагынан холобурга сылдыара. Хаһыат тахсар күнүгэр ыкса киэһээнгэ диэри, сороһор түүннэри кытта үлэлиирэ.

Бу ахтыбыт дьонум үксүлэрэ билигин суохтар, онон суруйарга олус ыарахан. Хаһыат төрүттэммитэ 70 сылынан сибээстээн, төһө да хаһыакка 30 сыл үлэлээтэрбин, биирдэ да суруйбатах, бэчээттэммэтэх буолан бииргэ үлэлээбит дьонноһун, аҕа табаарыстарбын киһи быһыытынан майгыларын-сигилилэрин ахтан-санаан аастым. Тыйыннаах буоларым быһыытынан кинилэр иннилэригэр иэстээх курдук сананабын, ол иһин одон-додон да буоллар ахтыы онгостон, иэспин төлөөбүт курдук сананыабым.

1991 с. редакция үс этээстээх таас уорабай дьиэ үһүс этээһигэр дьиэлэнэн-уоттанан көспүтэ. Дьэ, доһоор,

ырааһа, сылааһа букатын ырай дойдута эбит этэ. Үлэлиэххэ үчүгэйэ бэрдэ. Мин онно тийэн үс-сыл үлэлээбитим.

Саҥа үйэ дьоно аны саҥалыы үлэлииллэр. Урукку курдук массыынкаба буолбакка, компьютеры баһылаан хаһыаты редакцияба миэстэтигэр чочуйан, таҥан бэчээккэ бэлэм гыналлар.

Өр кэмнэ үлэлээбит редакциям коллективыгар, аба табаарыс буоларым быһыытынан, иллээхтик, таһаарылаахтык үлэлииллэригэр уонна хаһыат тэриллибитэ 70 сылын үөрэ-көтө атааралларыгар ис сүрэхтэн баҕарабын.

М.Г. ФЕДОРОВА,
үлэ, периодическай бэчээт ветерана,
1964-1994 сылларга редакция техүлэһитэ

АСТЫНА, ДУОҢУЙА ҮЛЭЛЭЭБИТИМ

Үлэ, тыыл ветерана, билигин бочуоттаах сынньаланҥа олорор Екатерина Семеновна Васильева «редакцияба сайынҥы кэмнэ корректор наада» диэбитигэр уопускам бириэмэтигэр үлэлээбитим. Корректураны онорорго опыттаах үлэһит Варвара Прокопьевна Решетникова үөрэппитэ.

Онтон кыһыныгар корректор миэстэтэ табыста диэбиттэригэр, онно көспүтүм. Онон 1982 сылтан сүүрбэччэ сыл үлэлээбитим. Ол иһигэр литературнай үлэһит диэн бирикээс тахса сылдыбыта. Онтон эмиэ корректорга көһөрбүттэрэ.

Оччолорго набору линотипист онороро. Эргэ массыыналарга набордааһын, а.э. хас биирдии устуруоканы талыы, көннөрөн хаттаан талыы линотипист үгүс сыратын ылара. Хаһыат бүтөн биэрбэккэ арыт сарсыардаанна диэри сылдыарбыт.

Линотипистарынан Иван Ильин, Олимпиада Соловьева, Ольга Колпашникова, Степанида Рехлясова, Екатерина Дорофеева, метранпажтарынан Анисия Романова, Пелагея Колпашникова у.д.а. үлэлээбиттэрэ.

1982 с. редакторынан сэри ветерана Обутов И.Е. үлэлиирэ. Солбуйааччыта Егоров И.П. этэ. Эппиэт секретарынан Суруйааччылар союзтарын чилиэнэ, поэт Рыкунов Н.М. олороро. Тыа хаһаайыстыбатын тематынан үксүн зоотехник идэлээх Еремеев В.Л. дьарыктанара.



Миигин опыттаах, уһуннук үлэлээбит хаһыатчыкка Василий Лазаревичка сыһыарбыттара. Оччолорго наставнигым Еремеев В.Л., Халыев Т.Т., Васильев А.Д., Никифорова В.П., Сивцев И.Е. курдук күүстээх журналистар үлэлииллэрэ. Оттон билигин үлэ ветерана Мария Григорьевна Федороваҕа матырыйаалларын уочаратынан оџустараллара. Элбэх, уһун тизкси Василий Лазаревич оџустарара. Уутугар-хаарыгар киирдэбинэ күлэ-оонһуу «биир сыһпараттан — биир балаһаны оноробун» диирэ. Кырдьык да оннук, элбэҕи бэчээттэтэн баран сороџор сарбыйар буолара.

1982 с. күһүнүгэр редакторынан Слепцов М.И. аһаммыта. Кини кэлиэбиттэн хаһыат сирэйэ эрэ буолбакка, дьиэтэ-уота кытары сырдаабыта. Саҥа үлэһит саҥалыы дьаһайан редакция үлэтэ сэргэхсийбитэ. Өр буолбатаҕа, Михаил Иванович ССКП райкомугар үлэли барбыта. Кини кэнниттэн эмиэ кылгас

кэмнэ Павлов А.В. редактордаабыта. Солбуйааччынан Никифорова В.П. ололбута. Онтон кэлин поэт Николай Рыкунов редактор буолбута.

Урут совхозтарынан, хас биирдии фермаларынан үлэ хаамыытын көрөр-бэрэбиэркэлиир сыаллаах араас рейдэлэр үгүстүк буолаллара. Рейдэлэри народнай хонтуруол, ССКП райкома, райсовет исполкома, ТХУ ыыталлара. Онуоха редакцияттан кими эмэ сыһыараллара. Онон сарсыарда эрдэттэн кэрийэн биир да ферманы ордорбокко үлэни-хамнаһы билсэн, үлэ дьонун көрсөн кэпсэтэн кэлэллэрэ, үлэһиттэр туруорсууларын сорохун миэстэтигэр быһааран, сүбэлээн-амалаан производство көрдөрүүтэ түпсуутугар көмөлөһөллөрө. Онуоха «Ленин суола» хаһыат сабыдыала эмиэ баара буолуо.

Билигин олох тосту уларыһан сэбиэскэй былаас сылларыгар үлэлээн ньиргийэн турбут тэрилтэлэр, хаһаайыстыбалар эстэн сорохтор оннулара кураанах... Ол курдук хаһыат 50 сыллаах үбүлүөйүттэн 70 сылыгар диэри үгүс дьыллар-хонуктар устан аастылар, онон ити сүүрбэччэ сыл үлэҕэ алтыспыт дьоммутуттан корректор Решетникова В.П., журналистар Никифорова В.П., Егоров И.П., Халыев Т.Т., Сивцев И.Е., Рыкунов Н.М., Еремеев В.Л., Обутов И.Е., корректор Лазарева М.К. олохтон туораатылар. Кинилэр ааттара «Ленин суола» редакциятын историятыгар кэриэс буолан хааллаҕа.

«Энсиэли» хаһыат редакциятын коллективын 70 сыллаах үбүлүөйүтүнэн истинник эбэрдэлээн туран айар үлэҕүтигэр, тус олоххутугар ситиһиилэри, дьолу-соргуну баһарабын.

Е. СИВЦЕВА

РФ Журналистарын союһун чилиэнэ

ҮТӨ ДЬОНУ КЫТТА АЛТЫСТЫМ

Оскуола кэнниттэн Иркутскай куоракка анал үөрэби бүтэрэн, Дьокуускайга «Урожай» ДСО уобаластаабы сэбиэтин председателин солбуйааччынан, Нам орто, 8 кылаастаах оскуолаларыгар 20 сыл физкультура учууталынан үлэлээн баран, 1979 с. бүтэнигэр доруобуйабынан сыыллан атын үлэни көрдүүр дьылбаламмытым. Олохтоох «Ленин суола» хаһыакка фотокорреспондент суох буолан онно үлэбэ киирбитим.

Оччолорго хаһыат редакторынан И.Е. Обутов, солбуйааччынан И.П. Егоров, эппиэттиир секретарынан (бэйэтэ этэринэн «эбиэттиир секретарынан») Н.М. Рыкунов айымныылаахтык үлэлииллэрэ. Коллективка кырдыабыс журналист, тыа хаһаайыстыбатын отделын сэбиэдиссэйэ В.Л. Еремеев, литсотрудниктар Т.Т. Халыев, И.Е. Сивцев, С.С. Овчинников, И.В. Осипов уонна хаһыат биир тутаах киһитэ машинистка М.Г. Федорова о.д.а. бааллара.

Урукку өттүгэр төһө да хаһыакка суруйдарбын үлэбиттэн улаханлык соһуйбутум. Ордук сылаалааба хаһыат тахсыытыгар уочаратынан дьуһуурунайдырбытын бэлиэтиэххэ сөп. Араас биричиинэлэринэн сорох түгэнгэ түүнү быһа хаһыаты аабан, сыһаны-халтыны көннөрөн сарсыарда 3-6 чааска дылы үлэлиирбит. Ол кэнниттэн нуктаан көрбөккө 9 ч. хонтуорабытыгар баар буоларбыт. Таһыттан көрдөххө төһө да судургу уонна чэпчэки курдук көстүбүтүн иһин журналистика уустук, ыарахан өрүттэрэ сыһыа-баайа арыллан испиттэрэ. Ол да иһин журналист олобун кылгаһа шахтеры кытта биир кэккэбэ турдаба. Үлэбин сабалыырбар редакция салайааччыларын таһынан тыа хаһаайыстыбатын отделын сэбиэдиссэйэ В.Л. Еремеев, опыттаах журналист Т.Т. Халыев о.д.а. көмөлөспүттэрэ.

Кини кинини тулалыыр дьонноруттан элбэххэ үөрэнэр. Бииргэ үлэлээбит коллегаларым суруйар темаларыгар эппиэтинэстээхтик сыһыаннаһан, бэрэбиэркэлэммит, кылбайан турар кырдыктаах ыстатыйаны, хаһыат куукуната эрэйэринэн кылгас болдьоххо бэлэмнииллэрэ, бэйэлэринэн холобуру көрдөрөллөрө. Ол



курдук В.Л. Еремеев, Т.Т. Халыев нэһилиэктэргэ командировкаҕа сылдьан баран блокноттарыгар бэлиэтэммит абыһах кини аатын, сыппараны көрөн олорон балаһанан матырыйаалы иннигэһэ суох обустараллара. Редактор Иннокентий Егорович мин биир

ыстатыйабын түөрт төгүл көннөртөрбүтүгэр бастаан себүлээбэтэбим. Онтон кэлин күн-дьыл ааспытын кэннэ өйдөөтөхпүнэ наставнигым сөпкө, миэхэ үчүгэи бабаран наадалаах көмөнү онорбут эбит.

И.П. Егоров ыстатыйаларын элбэхтик ааһан, планеркаларга кини ырытыыларын истэн, кириитикэлээһиннэрин ылынан үлэбэр туһаммытым. Ыстатыйа хас биирдии тыла, этиитэ улахан суолталаахтарын өйдөөбүтүм. Испиискэ хоруопкатын саба кээмэйдээх информацияны суруйарыгар хаһыатчыт төһөлөөх тылы-өһү сыымайдаан, уутун-хаарын ыган, хас биирдии тылы толкуйдаан, ыйааһынга ууран онорорун билбитим.

Иван Петрович салайааччы уонна журналист быһыытынан киэн билиилээбэ. Бэйэтиттэн сабалаан үрдүк ирдэбиллээбэ, итэбэстэргэ эйэлэһимтиэтэ суоҕа. Кини үрдүк

культураатынан, үтүө майгытынан бииргэ үлэлиир коллегаларын ортолоругар убаастабылынан туһанара. Үгүс сангата суох сыһыаны таһаарбыт үлэһити кынчарыйарыттан бары даһаны салларбыт. Кини кэтэх санаата суох кынчарыйыыта хаһыаппыт аптарытыатын араҥаччылыыр сыаллаабын бэркэ билэрбит.

Кэлин өр сылларга хаһыат редакторынан үлэлээбит Н.М. Рыкунов хаһыат тас оформлениета, ис хоһооно тупсуутугар улахан кылаатын киллэрбитэ. Кини салайааччы быһыытынан бииргэ үлэлиир коллегаларыгар олус кыһамныылаахтык, үтүөнү баһаран сыһыаннаһара. 1985 сыллаахха ыараханлык ыалдьан балыыһаҥа киирбиппэр Николай Михайлович хаһыаппыт нүөмэрэ табыстабын аайы балыыһаҥа миэхэ ажалара. Ону таһынан сүөгэй, күөрчэх кэһиилээх буолара. Кини: «Виталек, нэһилиэккэ матырыйаал бэлэмнии барар наада буолла. Ону доруобуйабыттан көрөн бэйэҥ быһаар. Кыаллыбат буоллаҕына барыма», — диирэ. Дьэ итинник этэ олорор салайааччыгар хайдах akkaастыаххынай?

Тыа хаһаайыстыбатын отделын сэбиэдиссэйэ, коммунист В.Л. Еремеевтиин оройуон нэһилиэктэрин хотоннорун үгүстүк кэрийбиппит. Кини хотонго киирдэбинэ баар үлэһиттэри барыларын кытта кэпсэтэрэ, хотону эргиччи көрөрө, сүөһүлэр туруктары билгэлиирэ. Ол сылдьан кини блокнотугар бэрт аһыйах киһи аатын, сыыппараны бэлиэтэнэрэ уонна балаһанан ыстатыйаны бэчээттэтэрэ.

Хаһыат сүрүннүүр корреспондента, опыттаах журналист Т.Т. Халыев олус чэнчис, ыраас таһаастаах-саптаах буолара. Кини үлэтигэр хаалтыһа суох кэлбитин өйдөөбөппүн. Сөҥ куолаһынан машинистка Машаҥа ааһан биэрэр ыстатыйалара хаһыат ааһааччыларын биһирэбиллэрин ылаллара. Коллектив олоһор актыыбынайдык кыттарынан уратылааҕа.

Хаһыакка мин эрэ иннибинэ үлэбэ киирбит И.Е. Сивцев кэлин эппиэттиир секретарга тийэ үүммүтэ. Кини хаһыат тас көстүүтэ, ис хоһооно тупсарыгар кыһамньытын ууран, ситиһиилээхтик үлэлээбитэ. Быйыл саас олохтон эрдэ туораабыт салайааччыбытын, доборбутун Ылдьаа Ефремовиһы өрүү өйдүү-саныы сылдыабыт.

Хаһыат коллективыгар поэт С.С. Овчинников, сурук отделын сэбиэдиссэй И.В. Осипов, редакторы солбуйааччынан үлэлээбит В.П. Никифорова, тыа хаһаайыстыбатын отделын сэбиэдиссэй А.Д. Васильев, редакторы солбуйааччы, сурук отделын сэбиэдиссэй Г.К. Эверстов өр кэмгэ эйэ-дэмнээхтик, үрдүк онгорумтуолаахтык үлэлээбиттэрэ.

Мин кинилэри кытта бииргэ үлэлээбит, алтыспыт сылларбар коллегаларбыттан үгүскэ үөрэммитим, кинилэр опытытарын үлэбэр туһаммытым. Онон мин кинилэргэ махталым мунгура суох.

В. СЫРОМЯТНИКОВ,

РФ Журналистарын союһун чилиэнэ

БОЛҔОМТО КИИНЭ БУОЛУОХТУН

«Энсиэли» мин ыра санаам туолбут хаһыата буолар. Оҕо эрдэхпиттэн хаһыакка үлэлиэхпин наһаа баҕарар этим.

2003 с. үөрэхпин бүтэрэн баран сайын, атырдьах ыйыгар, «Энсиэли» хаһыакка корреспонденынан ананан үлэлии кэлбитим. Хаһыат үлэтин кытта саҥа билсэр буолан, ыарыҕаппытым. Миэхэ наставнигынан сурук отделын корреспондента Г. К. Эверстову анаабыттара. Кини кыһамньылаах, болҕомтолоох сыһыаныгар уйдаран, улам айар үлэ алыбыгар ыллараан барбытым. Корреспондент ыарахан, түбүктээх идэтин

баһылыырбар хаһыакка уһуннук үлэлээбит уопуттаах журналистар редактор В. Г. Касьянов, фотокорреспондент В. В. Сыромятников, корректор-корреспондент Л.В. Новгородова мэлдьи сүбэ-ама, күүс-көмө буолаллар. Онон аҕа саастаах биир идэлээхтэрбэр махтаныах эрэ тустаахпын.



Аан бастакы ыстатыйабын сор бөҕөнөн суруйбутум. Маһнайгы соруудахпынан саһа үлэлии кэлбит эдэр специалистары көрдөөн, булан, сырдатый буолбута. Наставнигым бастаан ханна тийиэхтээхпин, онтон ханна барыахтаахпын сиһилии кэпсээн биэрбитэ. Матырыйаалбын хомуйан баран сатаан сааһылаан суруйбаккабын эрэй бөҕөнү көрбүтүм, наһаа элбэх кумааһыны марайдаабытым.

Ол ыстатыйам «Эдэр сүрэх эрчиминэн» диэн ааттанан балаһан ыйын 26 күнүгэр оптуорунньуктаабы нүөмэргэ тахсыбыта. Тахсыбытын кэһнэ хаста да аахпытым уонна сыһа бөҕөтүн булбутум. Онтон ылата сыһата суох суруйарга, этиилэрбин сааһылаан туттарга дьулуһабын.

Биһиги айар коллективпытыгар үлэлээн ааспыт, хатыламмат, чаһылхай киһинэн эппиэттиир секретарь Илья Ефремович Сивцев этэ. Аан бастаан үлэлии кэлэн баран Илья Ефремовичтан толлор уонна куттанар аххан этим, өссө туох эрэ кыраттан тыл бырахсыбышыҥ өйдүүбүн... Улам билсэн-көрсөн истэҕим аайы, киһи быһыытынан сүрдээх боростуойун, элэккэийн бэлиэтээбитим. Өрүү ыксы сылдыар курдук этэ, хаһан даһаны бытаарбытын, холкутуйбутун көрбөтөбүм.

Түргэн түргэнник хааман-сиимэн, туттан-хаптан үлэтин бүтэрбитэ эрэ баар буолааччы. Миэхэ: «Ленка, түргэн, харса суох буолуохха наада», – диэн сүбэлиирэ. Үлэтигэр бэриниилээгин, эппиэтинэстээгин сөҕөр этим...

Түмүкпэр, «Энсиэли» хаһыаттан элбэххэ үөрэнним, үөрэнизм да турдаҕа. Редакциябыт коллективыгар айымньылаах үлэни, дьоллоох-соргулаах олоҕу, «Энсиэли» хаһыапшытыгар өссө элбэх ааҕааччыланан, дьон сэнээриитин ылан өрүү болҕомто киинигэр сылдьарыгар баҕарабын.

Лена УВАРОВСКАЯ,
хаһыат фотокорреспондента,
РФ Журналистарын союһун чилиэнэ

ОЛОХ ОСКУОЛАТА

Киһи-киһи туспа суоллаах-иистээх. Идэни талыы эмиз биир оннук. Университекка үөрэнэр сылларбар филологическай факультекка журналистика салаата арыллыбыта. Онно тута суруйар, айар талааннаах оҕолорбут таласпыттара. Мин эмиз испэр баҕарар курдук этим. Ол эрэри журналист идэтин, үлэтин наһаа уустук, мээнэ киһи кыайбат диэн дыулайаммын, ол баҕа санаам таах хаалбыта.



Үөрэхпин бүтэрэн 1995 с. төрөөбүт улууспар гимназияҕа үлэли киирбитим. Манна гимназия тэриллээбиттэн «Тинейджер» диэн оҕолор, учууталларын көмөтүнэн, компьютергэ таҥан хаһыат таһааралларын, куруһуок быһыытынан миэхэ биэрбиттэрин, төһө кыайарбынан салайбытым. Ол иннинэ бу хаһыаты сүрдээх дьобурдаах выпускной кылаас оҕолоро (кыргыттар) кыайа-хото таһаарбыт буоланнар, ирдэбил

үрдүгэ.

Онон редакцияба үлэлии кэлэрбэр син кыраны да буоллар компьютернай версткаба удумабалатарым, бытаан собустук да буоллар компьютергэ бэчээттирим. Бу 2000 сыл күһүн этэ. Кэллим да, улуус олобун оргуйар ортотугар, саамай киинигэр түбэспиппит биллим. Редакция дьаһалта «Үрүн дьэитин» үһүс этээнигэр баара, эбиитин улуус баһылыгын быыбардыыр кэм буолан кирири-тахсыы, сүүрүү-көтүү оргуйан олорор. Урут дьээбиттэн нэһиилэ оскуолаба эрэ сылдьар, кими да, тугу да соччо билбэт киһиэхэ информация өрө кутуллан түстэ. Кыратык дөйбүт курдук сылдьарбын санга коллегаларым туох диэбиттэрэ буолла? Хайдах эрэ миигин тула өттүбүттэн көрө-истэ сылдьар курдуктара. Учуутал, санга үлэтин сабалыыр киһи буолбатах диэн быһыылаах, наставник диэн көрүллүбэтэбэ. Ол да буоллар кэлэ-бара аба дьон Г. К. Эверстов, И. Е. Сивцев, Е. Н. Сивцева даҕаны сүбэ-ама биэрэн абырыыллара. Бастакы матырыйаалбын, 1 Хомустаахха сылдьан «Нам» ОПХ сүөһү көрөөччүлэрин туһунан суруйбуппун редактор В. Г. Касьянов хайбаабыта. Онтон ыла эрэх-турах сананан баччаанга диэри, 5 сыл үлэлээн кэллим, редакция коллектива саамай истинник саныыр, чугас дьонум буоллулар. Бу тухары улууһум бары нэһиликтэрин быһа кэрийэн, дьон-сэргэ бөбөтүн көрсөн, олох туһунан билбэтэхпин билэн, көрбөтөхпүн көрөн, үбүнэн-харчынан байбатарбын даҕаны, бэйэбин киһи быһыытынан улаханлык байытынным диэхпин сөп. Уонна журналист, хаһыатчыт үлэтэ кырдьык даҕаны уустук, анал халыыбынан оноруллубут эбэтэр улахан бадалаах эрэ киһи үлэлиэн сөп диэн урут саныырбын эппинэн-хааммынан билэммин бигэргэтэбин.

Онон төрөөбүт улууһум хаһыатыгар киэн эйгэбэ таһаарбытыгар махталым улахан. 70 сыллаах дьонун историята салбана турарыгар баарабын.

Лена НОВГОРОВА,

**«Энсиэли» хаһыат корреспондент-корректора,
РФ Журналистарын союһун чилиэнэ**

АҢАМ СОЛООБУТ СУОЛУНАН



Редакцияға үлэ миэстэтэ тахсыбытыгар аҕам Н. М. Рыкунов, оччолорго «Энсиэли» хаһыат кылаабынай редакторынан үлэлии олорон, «Үлэлии киирэҕин дуо?» диэн ыйыппытыгар сөбүлэхэн 1994 сыл күһүнүттэн үлэлии киирбитим. Бастаан утаа эдэр буоларым быһыытынан ыччат тематын, дьахталлар тустарынан о.д.а. араас темалары сырдатар этим.

Уон сылы быһа редакция профкомун председателинэн үлэлээбитим. Коллектив сынньаланҥын тэрийэргэ кыаҕым тийэйэринэн үлэлии сатаабытым. Хас бырааһынньык аайы мустан үөрэ-көтө эҕэрдэлэһэрит. Сайынын сөтүөлүү, күһүнүн сир астыы сылдьарбыт билигин санаатахха олус да үчүгэй этэ. Онно барытыгар И.Сивцев, Г.Эверстов үлэбэр күүс-көмө буолаллара. Ньюкуолун күнүгэр биир идэлээхтэрбитин — телестудия үлэһиттэрин кытта сыл аайы тыаҕа тахсан оонньоон-көрүлээн, дьээбэлэхэн, күрэхтэхэн сынньанарбыт. «Нам» ТРК үлэһиттэрин кытта бииргэ, бэйэ-бэйэҕэ көмөлөсүһэн үлэлиирбит кэрэхсэбиллээх. Уопсайынан, биһиги тэрилтэбит элбэх доҕоттордооҕо, бииргэ өйдөһөн-өйөһөн үлэлэхэр дьоннооҕо-сэргэлээҕэ хаһыат бэйэтин оруолун эрэ сыанабыла буолбатах, бу — редакция нэһилиэнньэ ортотугар убаастабылынан, ытыктабылынан туһанарын бэлиэтэ, үрдүк сыанабыла.

Аҕам — поэт, журналист Н.М. Рыкунов тылынан хаһыатчыт идэтин талан ылан олоҕум тускула онгостубушпунан киэн туттабын уонна кини кэриэһин үйэтитэр түгэн көстүбүтүттэн сүргэм көтөбүллэр.

Вера РЫКУНОВА,

*отдел сэбиэдиссэйэ, «Кыһыл көмүс бөрүү»
журналистскай бириэмийэ лауреата*

ҮБҮЛҮӨЙДЭЭХ СЫЛ КОЛЛЕКТИВА



КАСЬЯНОВ
Владислав Гаврильевич
— редактор-директор



СЫРОМЯТНИКОВ
Виталий Васильевич
— корреспондент



АЛЕКСЕЕВ
Алексей Васильевич
— эппизэтиир секретарь э.т.



РЫКУНОВА
Вера Николаевна
— отдел сэбиэдиссэйэ

УБҮЛҮӨЙДЭЭХ СЫЛ КОЛЛЕКТИВА



НОВГОРОДОВА
Варвара Степановна
— кассир



БЫЛКОВА
Татьяна Васильевна
— бухгалтер



НОВГОРОДОВА
Лена Владимировна
— корреспондент-корректор

ЭВЕРСТОВ
Григорий
Константинович
— корреспондент

ЛУКАВИНА
Валентина
Артемовна
— оператор
компьютерного
набора



ҮБҮЛҮӨЙДЭЭХ СЫЛ КОЛЛЕКТИВА



СТРЕКАЛОВСКАЯ
Ольга Егоровна
— корреспондент



УВАРОВСКАЯ
Лена Алексеевна
— фотокорреспондент



БРЫЗГАЛОВ
Артур Дмитриевич
— редакционной-издательской
система оператора



ЕНИКЕЕВ
Андрей Тагирович
— суоппар

ТИПОГРАФИЯ КОЛЛЕКТИВА



ПЕТРОВА Ольга Николаевна - директор



**ОБУТОВА
Ибаррури Дмитриевна -
бухгалтер**



**ДЬЯКОНОВА
Лена Михайловна -
наборщик машинного набора**



Коллектив типографии 1998 г.

ТИПОГРАФИЯ КОЛЛЕКТИВА



ЗАХАРОВА
Евдокия Васильевна -
переплетчик



ЕГОРОВ
Георгий Афанасьевич -
бумагарезчик



ЕГОРОВ
Петр Афанасьевич -
печатник



ДЬЯКОНОВА
Валентина Дмитриевна -
наборщик ручного набора



НИКИТИНА
Александра Николаевна -
наборщик ручного набора



ИВАНОВ
Иван Николаевич -
оператор ПК

ТИПОГРАФИЯ ВЕТЕРАННАРА



АРГУНОВА
Матрена Никифоровна



АРГУНОВА
Мария Матвеевна



ЕГОРОВА
Мария Сан



СОЛОВЬЕВА
Олимпиада Ивановна



РОМАНОВА
Анисия Романовна



КОЛПАШНИКОВА
Полина Ильинична

Бэһис түһүмэх

ХАҢЫАТ МАННА БЭЧЭЭТТЭНЭРЭ

ДИРЕКТОРДАРЫНАН ҮЛЭЛЭЭБИТТЭРЭ

1. Яковлев Василий Давыдович — 1939-44 сс.
2. Колесов Михаил Яковлевич — 1944-48 сс.
3. Кутуков Роман Гаврильевич — 1948-49 сс.
4. Бурнашева Анна Николаевна — 1949-53 сс.
5. Егоров Петр Дмитриевич — 1953-56 сс.
6. Егоров Афанасий Дмитриевич — 1956-69 сс.
7. Лебедев Конон Николаевич — 1969-73 сс.
8. Колпашников Николай Петрович — 1973-82 сс.
9. Кривошапкин Иван Константинович — 1982-85 сс.
10. Лугинов Николай Алексеевич — 1985-87 сс.
11. Сивцев Тит Ефремович — 1987-98 сс.
12. Делахова Светлана Николаевна — 1998-99 сс.
13. Дьяконов Михаил Николаевич — 1999-2001 сс.
14. Петрова Ольга Николаевна — 2001 с.

БУХГАЛТЕРДАРЫНАН ҮЛЭЛЭЭБИТТЭРЭ

1. Бурцев Тимофей Егорович — 1949 с.
2. Габышев Роман Георгиевич — 1949-50 сс.
3. Аргунов Петр Андреевич — 1950 с.
4. Данилов Илья Петрович — 1950 с.
5. Габышев Роман Георгиевич — 1950-52 сс.
6. Бурцев Тимофей Егорович — 1952 с.
7. Красноштанова Клавдия Иннокентьевна — 1952-54 сс.
8. Яковлев Василий Данилович — 1954-56 сс.
9. Чирков Иван Ильич — 1956-57 сс.
10. Дьяконов Алексей Семенович — 1957-58 сс.
11. Каймонова Федосия Григорьевна — 1958-69 сс.
12. Васильева Екатерина Семеновна — 1969-72 сс.
13. Пахомова Валентина Тимофеевна — 1972-74 сс.
14. Обутова Ибаррури Дмитриевна — 1974 с.

50 СЫЛЛААБЫТА ЭТЭ...

1934 сылга типография саманнай кирпииччэтин ити билигин уу хайа охсубут аппатын үрдүгэр стахановец Роман Попов сүбэтинэн солуоманы кырбаан туой буорга булкуйан үктээбиттэрэ. Оччолорго мин оскуолаҕа үөрэнэр уол кирпииччэ үктээһинигэр солуоманы сүгэнэн кырбыылларын көрөр этим.

Кирпииччэ үктээһинигэр мин аҕам Колесов Яков Прокопьевич, Суздалов Ион Иннокентьевич уонна Эверстов Егор Петрович-Бөтөкөй үлэлээбиттэрэ. Күһүнүгэр типография дьиэтин тутууну сағалаан барбыттара.

Итиниэхэ үлэлээбиттэрэ Эверстов Е.П., Сивцев Александр, Ильин-Таһырҕас, Сивцев. Кинилэр быһаччы кэпсэтэн үлэлээн тутуутун бэлэм матырыйаалынан 1935 сылга бүтэрбиттэрэ. Дьиэ тутуутун былаанын Роман Попов салайбыта.

Ити дьыл оройуоннаағы «Колхоз сирдьитэ» хаһыат тахсыбыта. Маннайгы редакторынан Иван Холмогоров этэ. Типография директорын билбэтим, бадаҕа, редактор ити дуоһунаһы толороро эбитэ буолуо.

Мин Аҕа дойду сэриитин инбэлиитэ буолан дойдубар кэлэн, уонча хонорбун кытта, ССКП райкомугар ыңгыран типография директорынан үлэлигин диэбиттэрэ. 1944 сыл кулун тутар 9 күнүгэр райсовет 25 №-дээх быһаарытынан типография директорынан анаммытым. Директорынан Яковлев Василий Давыдович этэ. Киниттэн үлэни туһутум. Оччолорго типографияҕа биир наборщик, биир ученик-наборщик, биир печатник, директор, уборщица уонна штат



анарыгар бухгалтер көрүллэрэ. Оройуон хаһыатын кытта мыр-сыр сакааһынан былаан толоруллуохтааҕа.

Сэрии бириэмэтигэр, суруйар кумааҕы суох буолан, хаһыаты эрэ таһааран былааны кыайбакка Яковлев үлэтиттэн ууратыллыбыт этэ.

Мин үлэҕэ киирээт, республика олохтоох промышленноһын министригэр Николаевка сылдыбытым, Баар балаһыанньаны кэпсээн баран, көмөтө онор диэн көрдөспүтүм. Министр кылаабынай инженеригэр Криндейкинҕэ Нам типографиятыгар көмөтө онор диэн соруудахтаабыта. Республика типографиятыгар киирбит сакаастан Намга сорҕотун ытталларын ситиспитим уонна ол толоруллуутугар икки рулон кумааҕыны ылбытым.

Штатнай расписание быһыытынан наборщигынан Барамыгина Анна Николаевна, ученик-наборщигынан Евсеева Елена Ивановна, печатнигынан Егоров Петр Дмитриевич, кини көмөлөһөөччүтүнэн Егоров Афанасий Дмитриевич үлэлиир этилэрэ. Наборщиктар хаһыаттан орпотторо. Онон печатниктар сакааһы бэйэлэрэ набордуурга күһэллэллэрэ. Ити биллэн турар үлэҕэ охсуулааҕа, улахан бытаарыы тахсара. Сакаастан киирэр харчы суотугар эбии наборщиктар штаттарын туруорсан ылбытым. Онон Попова Мария Сан, Аргунова М.М., Жиркова В. уонна үөрэнээччи печатнигынан Егоров Егор Дмитриевич эбии ылыллыбыттара. Ити кэнниттэн типография үлэтэ балачча тупсубута. 1945 с. Егоров П.Д. армияҕа барбытын кэннэ, быраата Егоров А.Д. печатник буолбута. 1945 с. саас Граф Бизрэгин Затонун начальнига Казанцев пароходство сакааһын куораттан таһаарбыта уонна элбэх кумааҕы биэрбитэ. Ити кумааҕылартан ордорон райсовет, балыһа, райфинотдел элбэх бланкаларын бэчээттээн 1945 с. былаанын 250 бырыһыан толорбуппут. Оччолорго хаһыаты бэчээттээһин тустаах былаан 60 бырыһыаныгар тэннээрэ.

Типографияға түөрт сыл үлэлээн баран, радиокомитет Намнаағы боломуочунайынан анаммытым. Типографияға үлэлээбит кэмнэрбэр түөрт сыл субуруччу сыллаағы былааннарбытын ыраагынан аһара толорбуппут. Ити иһин «1941-45 сс. Аға дойдуну көмүскүүр Улуу сэриигэ килбиэннээх үлэтин иһин» мэтээлинэн наҕараадаламмытым.

Мин кэммэр үлэлээбит Егоров П.Д. кэлин Томпо оройуонун типографиятын директорынан, Егоров Е.Д. Томмот оройуонун типографиятын директорынан, Егоров А.Д. Нам типографиятын директорынан өр кэмгэ үлэлээбиттэрэ. Оччотооҕу наборщиктартан биирдэстэрэ Аргунова М.М. билигин да типографиятыгар үлэлиин сылдыар. Кини бу тэрилтэ саамай кырдыаҕас үлэһитэ, элбэх ыччаты уһуйсубут наставник буолар. Кини курдук бэриниилээх, туруу үлэһит, бука, аҕыйах буолуо дии саныыбын.

Михаил КОЛЕСОВ,

Кыайыы 60 сылын Москватаағы парадын

кыттыылааҕа,

1944-1948 сс. оройуоннаағы типография

директора.

«Энгиэли» хаһыат 1994 с. бэс ыйын 16 к.

УЛАХАННЫК КЫАҒЫРА СЫЛДЫБЫППЫТ

Мин 1973-81 сс. типографияға директордыырбар редакцияны кытта олус диэн ыкса сибээстээх тэрилтэлэр быһыытынан бииргэ үлэлиирбит. Олохтоох «Ленин суола» хаһыат биһиэхэ бэчээттэнэр буолан профсоюзнай, партийнай тэрилтэлэрбит биирдэр, онуоха даҕатан хаһыат үлэһиттэрэ, журналистар, техническэй үлэһиттэр олус диэн түмсүүлээх этибит. Туох баар үөрүүбүт, хомолтобут, күннээби түбүктэрбит биир ыал оболоругар курдук аһара. Совхозтарга көмө, араас субуотунньуктар, сир астааһына, от-оҕуруот аһын хомуура, бэл типография оттук маһын

бэлэмэр бииргэ букунаһарбыт.

Доботторбут хаһыаттарын таһаара кэлиилэрин күннэтэ үөрэ көрсөртүт. Ама хайаан санаан ааһыан суобай Николай Рыкунов ыллаабытынан типография аанын аһан, ачыкытын кырыарбытын соттубутунан киирэн кэлэрин, күннээҕи нүөмэрин бэлэмнээн илии баттаан бэчээккэ биэриэр диэри үлэхиттэри кытта күлэ-үөрэ кэпсэтэрин. Терентий Халыев хас биирдии хаартыската саһаттан саһа дьүһүйүүлээх, БАМ ыстаал ыллыгыттан ыччат, комсомол төлөннөөх олобуттан, бар дьонун түбүктэринэн очеркаларыттан кыраны да иһиттэххинэ-билистэххинэ олох кыыма ил гынан ааһара. Хаһыатын тахсар көрүнгүн тупсараары түбүгэ бу барыта сонун буолара.



Корректордарбыт Варя Новгородова, Мария Лазарева сэмэй дьон аһсааныгар сылдыахтара.

Корреспонденттар Николай Дьяконовы, Валентина Никифорованы, Игнат Павловы бэйэлэрин тустарыгар умнуллубат мөссүөннээх дьонунан билэбин. Эгэ хайдах Василий Лазаревич Еремеевы ытыгылаабат буолуохха сөбүй, тыа киһитин олобун билэринэн, ылбаҕайдык матырыйаалын аттарарынан тэҥнээбэ суох курдук саныырым. Иван Петрович Егоров — дьонун киһи, көбүс көнөтүк туттан киирдэбинэ улахан убайбыт тэҥэ көрөрбүт. Бу иккиэн дуобат, саахымат дьоно... Айылбаҕа, булка көбүлээччи Иннокентий Осипов.

Быһата редакция, типография үлэхиттэрэ биир баайынан оройуон сонуннарын, үлэтин-хамнаһын сырдататыга саамай күүстээх информация киинин курдук санаан 1934 сыллаахха типография тэриллиитин түһунан бирикээс тахсыбыта. 1936 с. типография дьиэтин тулутлуутун

быһааран, оччолорго тутуу матырыйаалыгар Попов (Стаханов) көбүлээһининэн, атахтарынан мэһийэн оё-дьяхтар көмөтүнэн саманнай кирпииччэнэн тутуллубут. Олус мындырдык, хаачыстыбалаахтык тутуллубут буолан баччаларга диэри таас дьиз курдук кылбайан турар. Иһигэр киирдэххэ син биир айылбажа сылдьар курдуккун. Тыаска-ууска дуораана суоһунан, салгына сымнабаһынан, ичигэһинэн таас дьизэлэртэн таһыччы ордук, мас дьизэлэртэн бөбөтө-табата, бу маастарга биһиги көлүөнэ үлэһиттэртэн махтал буолуохтун.

Бэл диэтэр үрдүкү тэрилтэбит профсоюзтарын ыган Россия полиграфистарын союзтарын дьонун аҕалан (санга дьиз туруорсан) көрдөрбүппүтүн «Кавказ омуртаа хайа хаспаар буор муосталаах типографияба үлэлииллэр» диэн уоскуппуттара. Хата, бэчээт комитетын председателэ Слепцов Н.Н. хайа эрэ албаһынан 100 тыһыынча солкуобайы булан биэрбитэ. Бу сырдык дууһалаах салайааччы дириҥ ытыктабылы хаалларбыта.

Манна үлэлии кэлиэм иннигэр Егоров А.Д., Лебедев К.Н. директорынан үлэлээбиттэрэ. Усулуобуйалара олус ыарахан буолан, кадрынан көмө диэн ааттаан партия райкома миигин анаабыта. Василий Егорович Колмогоров ыңыран ылан: «Чэ, Коля, эн дьобурун онно наада буолла», — диэн бюро уураабын таһаартарбыта. Бастакы күннэрбэр олус ыарырбаппытым, да бары мизэх көмөлөһө сатыыллара. Үлэһиттэрбиттэн олус диэн астынарым уонна бу дьон үлэлэригэр, дьылбаларыгар чэпчэтиини аҕаларга дьонун сорук туруоруммутум. Мария Матвеевна Аргунова, Мария-Сан Егорова, Марфа Николаевна Нартахова, Олимпиада Ивановна Соловьева курдук дьону бу ыарахан усулуобуйаба үлэлэтэ бырабан барар олох сатамMAT курдуга.

Бастакы көрүүгэ түһээн да көрбөтөх ылтаһын сирэйдээх, кириэстии атахтаах остуоллар, эргэрэн умайа турар электропроводтар, солярканан-кыраасканан ньаҕайдаммыт күөрэ-ланкы түспүт муоста...

Сыра быстан истиэнэтэ хайа барбыт, тохто турар кирпиччэлээх угаарынан-буруонан ағылыа турар оһохтордоох дьэ... Санаабатах өттүттэн алдьана турар массыналар... Редакциям өйөспөтө буоллар олох мунгурбар тийэ сыһарым. Ол быһыгар үлэһиттэрим оттор мастара, быстах күннээби кыһалбалартан чункуйар кэм суоҕа, аны сакаас аһыаҕа, кумааһы, матырыйаал тийбэтэ. Өй-санаа угар, олук уурсар редакциям коллектива, оройуонум салалтата — чуолаан Василий Егорович, наада буоллабына Дмитрий Винокуров, Василий Климчук, Евгений Баев, Александр Осипов, алдьаныы табыстабына СХТ идэтиһит үлэһиттэрэ бигэ эрэлим буолаллара.

Хаһаайыстыбаннай ньыманан типографиябын кэнгэтээри гыммыппар сакаасчыттарым «Якутколхозстрой» (Евстафьев Николай Андреевич) проекнай институтугар нэдиэлэ иһинэн проекнай документациябын бүтэрэн, Кыыл Бастаахтан арболит биэрбитин В.Г. Климчук, («Сельхозтранс») Д.Д. Винокуровтыын сүбэлэһэн мобилизацияҕа кэлэр массыналары онон эргитэн биир күнүнэн барытын тизйэн аҕалбыттарын Нам крановщиктара Михаил Новиков, Александр Кириллин түүннэри кэтэһэн олорон сүөкээн биэрбиттэрэ саныырга олус астык. Бу матырыйаалым тийбэттин үрдүнэн «Якутсельстрой» Намнаабы ПМК (Адамов Е.Е.) бэрт суһаллык туох да иннигэстэн тохтообокко тутан олоххо киллэрбиттэригэр махталым сүгкэн. «Сибтехмонтаж» туох кыалларынан көмөлөһөн, «Главнефтеснаб» кумааһы бөбөнү аҕалтаран сакаасчыт дэлэйэ түспүтэ — дьэ, бу буолар үтүө дьыала. Оччолорго куорат, «Якутуголь» холбоһук, Кангалаас чобун разреһа барыта сүүстэн быдан тахсар тэрилтэлэр типография дьылбатыгар сүгкэн оруоллаахтар дии саныыбын, оннообор мясокомбинат, «Горпищеторг» бородууктанан бырааһынньыктарга эбэрдэлииллэрэ. Ол түмүгэр типография бастын үлэлээх тэрилтэлэртэн биирдэстэрэ буолбута. Гостипография, госкомиздат инженердэрэ, ордук Исай Константинович Никаноров, ыкса

табаарыстарым буолбуттара, маныаха идейнэй биир санаалаахтарым — редакциям.

Дьэ, дьыэбит үс төгүл кэнээн, бэйэбит редакция эргэ УАЗ-игын, кырдыаҕас ГАЗ-51 массыынабытын СПТУ-2 (Сивцев Михаил Алексеевич) көмөтүнэн өрөмүөннээн, гараж туттан саҥа оборудование туруорунан оччотооһу кэмгэ промышленнай тэрилтэ курдук буолбуппут. Специалистарбыт И.А. Ильин, Егоровтар дьыэ кэргэттэрэ, Оля, Полина Колпашниковалар, Зоя Чирикова, Оля Новгородова, Анисия Романова, техүлэһит Матрена Никифоровна Чирикова, технолог-нормировщик Евдокия Чурина бу бэйэлэрин тустарыгар чабылхай үлэһиттэр. Бухгалтербыт И.Д. Обутова билигин да үлэли сылдьар, оннук идэлэригэр бэриниилээх дьон түмсэн Кыһыл Знамялаах, социалистическай куоталаһыы кыайыылаахтара аатыран саҥа технологиялары баһылаан сдельнэй, үлэҕэ кыттыы коэффициенынан үлэбитин төлөһөн, 13-с хамнастанан-бириэмийэлэнэн, дьобурдаах дьоммутун араас таһымга үөрэттэрэн дэгиттэр идэтиибиппит.

Миигин партия райкома атын үлэҕэ ыппытын кэннэ директордар сотору-сотору уларыыбыттара... Николай Лугинов, И.К. Кривошапкин, Т.Е. Сивцев, С.Н. Делахова, билигин О.Н. Петрова үлэлиир. Компьютернай технологияны баһылаан бу кыпчылбанныах кэмгэ урукку биһиги үлэбит түмүгэ таах хаалбата, олгынан баран редакция типографияттан арахсыбытыттан кэри-куру буолабын...

Н. КОЛПАШНИКОВ,

1973-82 сс. типография директора

30.09.2005

КЫЛГАСТЫК ДА ЭРЭЭРИ...

Оройуоннааҕы типографияҕа мин директорынан кылгастык, икки сыл, үлэлээбитим. Ол эрэри миэхэ бу коллектив туһунан үтүө өйдөбүл ингэн хаалбыт.

Бастатан туран, манна үгэс курдук өр сылга үлэлээбит дьоннор бэйэлэрин үтүө холобурдарынан

эдэр үлэһиттэргэ үлэзэ бэриниилээх, эппиэтинэстээх буолуу үтүө холобурун көрдөрүүлэрэ олохсуйбут этэ. Үйэлэрин-саастарын тухары үлэ киниискэтигэр



«Типографияҥа үлэһитинэн киирдэ» диэн соботох бэлиэлээх үлэһит элбэбэ. Ол курдук М.М. Аргунова, К.Н. Лебедев, П.И. Колпашникова, О.И. Соловьева, А.Д. Егоров кэргэнинээн, уолаттарынаан үлэлииллэрэ. Ити иһин буолуо хас биирдии үлэһит иккилии-үстүү идэни баһылаан бэйэ-бэйэлэрин солбуйсан үлэлии үөрэммит үтүө үгэстэрэ көлүөнэттэн көлүөнэбэ салҕанан испит. Мин манна үлэлиир кэммэр үлэ дыссипилиинэтин бөбөргөтүү уонна итинэн дыарыктаныы курдук үгүс тэрилтэлэргэ көрсүллэр ыарахан боппуруоһунан дыарыктамматаҕым диэххэ сөп. Биллэн турар, соробор уолаттар иһэн-аһаан мөбүллүүлэрэ ханна барыа этэй.

Типография коллектива тустаах үлэтин үрдүк хаачыстыбалаахтык толорор туһугар хас биирдии үлэһитэ күнүн-дьылын аахсыбакка, түүннэри да туруулаһан үлэлиирэ киһини сөхтөрөр.

Үлэлиир кэммэр саҥа үөрэҕи бүтэрэн кэлбит С.Н. Делахова, бухгалтер И.Д. Обутова буоламмыт типография материалнай-техническэй базатын ханатыынан дыарыктаммыппыт. Икки сыл иһигэр тимир ылтаһынынан ысқылаат, гаражка сыһыары туспа котельнай (урут типография иһигэр баара) туттарбыппыт. Маны тэнэ үлэһиттэр олорор уопсайдарыгар ититэр система тардыллыбыта, типография дыиэтин тула үрдүк гына сабараанһа кутуллубута.

Госкомиздат оччотооҕу председателэ В.К. Степанов,

райсовет председателэ В.Н. Жирков биһиэхэ үлэбитигэр-хамнаспытыгар өрүү көмөлөһөллөрө, республика оройуоннарын типографияларын ортолоругар биһиги типографиябыт үлэтин-хамнаһын ордук чорботон холобур тутталлара. Ити да оруннаах этэ. Холобур, биир кэмнэ ааҕан көрбүттэрэ биһиги типографиябытыгар куорат 200 улахан тэрилтэлэрэ сакаастарын бэчээттэтэллэрэ биллибитэ. Итилэр истэригэр улахан баай, кыахтаах тэрилтэлэр да бааллара. Олор сакаастарын толортороору араас суортаах кумааҕылары булаллара. Итилэртэн чорботон оройуон 18 нэһилиэгин, атын да тэрилтэлэрин араас туттар бланкаларын, сакаастарын бэчээттиирбит.

Уопсайынан бу тэрилтэҕэ кылгастык үлэлээбитим. Ол эрэри манньык иллээх үлэ коллективын кэлин да сэдэхтик көрөбүн, билэбин. Кэнэвэһин даҕаны типография коллектива бэйэтин тустаах соруудаҕын энкилэ суох толоро туруо диэн эрэнэбин.

Иван КРИВОШАПКИН,
1982-85 сс. типография директора.

«Энциэли» хаһыат 1994 с. бэс ыйын 16 к.

КӨЛҮӨНЭЛЭР КӨЛӨҮННЭРЭ

1934 сыллаахха республика олохтоох промышленноһын наркомун алтынньытааҕы бирикээһинэн Нам оройуонугар типография тэриллэр буолбута. Кини сүрүн сыалынан оччотооһу оройуон хаһыатын таһаарыахтааҕа.

Бастаан типография «паровик» олбуорун түгэҕэр турар эргэ мас дьыэҕэ аһыллыбыта. Манна атаҕынан эргитиллэн үлэлиир биир «американка» бэчээттиир станогу туруорбуттара. Шрифтэр кассаларын, верстка остуолун уо.д.а. типография тэриллэрин уус дьону булан онорторбуттара.

Типография бастагы наборщигынан Дьокуускай

типографиятыг үерэнэн тахсыбыт Филиппова Татьяна Петровна буолбута. Кини набордаан 1935-с. алтынны 5 күнүгэр оройуоннаабы «Колхоз сирдытэ» хаһыат 1 №-рэ икки балаһанан бэчээттэнэн тахсыбыта. Хаһыат 700 тиражтаабы. «Колхоз сирдытин» бастакы редакторынан Холмогоров Иван Гаврильевич этэ. Ол сағана типографияба биир наборщик, биир печатник үлэлииллэрэ. Хаһыат нэдиэлэбэ икки төгүл тахсара.

Хаһыат бастакы нүөмэрэ тахсыытын тэнэ оройуон салалтатынан типографияба базаны тэрийии сорууга турбута. Дьэ ол инниттэн типографияба анаан дьыэ тутууга сағаламмыта. Бу дьыэни тутууга оройуон үгүс нэһилиэктэрэ кыттыыны ылбыттара, онон норуот тутуутунан буолбута. Нэһилиэктэр саамай чулуу тутууучулары мунһан, сылтан эрэ ордук кэмнэ оччотообуга сүүнэ улахан, тупсабай дьыэ Намга дьэндэйэн тахсыбыта. Бу дьыэни ол сағана сонун олохтоох матырыйаалтан тутуллубута: туойу кытта солуманы булкуйан саманнай кирпииччэ үктээбиттэрэ. Типография дьыэтин тутууну Хатырык нэһилиэгин биир мындыр ууһа Роман Попов салайбыта. Маны таһынан Эверстов Е.П., Бөтүнтэн Я.П. Колесов, Ильин-Таһырҕас о.д.а. үлэлээбиттэрэ. Оччотообу маастардар туппут дьыэлэрэ билигин дағаны харыс да хамсаабакка үлэли турар. Ичигэһэ диэн эриэккэс. Арай, аннын саас аайы кэлэр халаан уута суурайан барбатағына, өссө да өр кэмнэ сулууспалыыр туруктаах. Баһыбаларын, улуус уустара, хаачыстыбалаах өр үйэлээх тутуугут иһин.



1936 с. саманнай дьизэ киирэн типография үлэтин салғаабыта. Манна иккис наборщигынан эмиэ республикатаабы типографияға үлэлээбит Көбөкөн нэһилиэгин кыһа Анна Барамыгина үлэли кэлбитэ. Типография хаһыаты таһынан оройуон тэрилтэлэригэр туттуллар бэрт аһыйах бланкалары бэчээттиир буолбута.

Аға дойду сэриитин сылларыгар оройуоннаабы типография директорынан Василий Давыдович Яковлев үлэлээбитэ. Онтон кинини сэрииттэн бааһыран кэлбит буйун Михаил Яковлевич Колесов солбуйбута. Кэлин директордарынан Роман Гаврильевич Кутуков, Анна Николаевна Бурнашева, Петр Дмитриевич Егоров, Афанасий Дмитриевич Егоров, Конон Николаевич Лебедев, Николай Петрович Колпашников, Иван Константинович Кривошапкин, Николай Алексеевич Лугинов үлэлээбиттэрэ.

Н.П. Колпашников директордыр кэмигэр, типография материалнай-техникэскэй базата кыаһырбыта, улаханлык бөһөргөөбүтэ. Куорат тэрилтэлэрин сакаастарын элбэҕи толорор буолбута. 1980 с. урукку саманнай дьизэ арболитынан улахан салғааһын оһоһуллубута. Таас котельнай тутуллубута, ылтаһын гараж үлэҕэ киирбитэ. Элбэх саға полиграфическай техника аҕалыллан туруоруллубута. Николай Петрович инники кэскилин ычакка таба көрөн, эдэр оҕолору үөрэххэ ыталаабыта. Ол курдук А.А. Егоров Новосибирскайдаабы ПТУ-4 үөрэммитэ, механик-наладчик идэтин баһылаан типографиятыгар төннүбүтэ. Аан бастаан лнотипистканан киирбит С.Н. Делахова Омскайдаабы политехническай институт полиграфическай отделениетыгар үөрэнэн технолог дипломун ылбыта. Кини онтон ыла хаан-уруу типографиятыттан халбаннаабакка үлэли сылдьар. Бу икки специалист билигин республикаға биллэр полиграфист буоллулар. Ол курдук А.А. Егоров

республикаға механик-наладчик быһыытынан тарбахха баттанар специалист. Оттон Светлана Николаевна Делахова типографияға директоры производства солбуйааччы быһыытынан үлэлиир, бэчээтинэй бородууксуйа хаачыстыбатын тупсарыыга ахсаабат кыһамньытын уурар. Кинини хаста да республиканскай типографияға улахан билиилээх специалист быһыытынан үрдүктүк сыаналаан ыһырбыттарын үрдүнэн манна хаалан үлэли сылдьар.

Аға дойду сэриитин кыттыылааға, ССРС бэчээтин туйгуна, биир кырдыаҕас полиграфист К.Н. Лебедев билигин төһө да пенсияға олордор типографиятын кытта сибээһин быспат, өрүү кэлэн билсэн, сүбэлээн-амалаан барар.

Бэчээт туйгуннара М.И. Сивцева, О.И. Соловьева, пенсионерка М.М. Аргунова биһиги киэн туттар дьоннорбут. Билигин төһө да бочуоттаах сынныаланна олордоллор типография үлэтин-хамнаһын дууһа ыарыыта огостон долгуйа олорор ветераннарбыт буолаллар. Биир үксүн ити да иһин типография коллектива бэйэтин ветераннарыгар төһө кыага баарынан көмөлөһө сатыыр, болҕомтотун өрүү уурар.

Биһиги коллектив биир киэн туттар үлэһитинэн бэчээт туйгуна, оройуон бочуоттаах гражданина, биһиги коллективка 1952 сылтан илиитин араарбакка үлэлиир Мария Матвеевна Аргунова буолар.

1974 сылтан тэрилтэ кылаабынай бухгалтерынан И.Д. Обутова үлэлиир. Кини билигин «Сахаполиграфиздат» национальной компания опыттаах бухгалтердарыттан биирдэстэрэ буолар. Биһиги экономическай-финансовой үлэбит түмүктэрэ үксүгэр кини сыралаах үлэтинэн ситиһиллэллэрэ кистэл буолбатах.

Өр сылларга үлэлээбит наборщиктар П.И. Колпашникова, А.Р. Романова, А.И. Никитина, печатниктар П.А. Егоров, Е.В. Захарова, линотипистка О.Н. Петрова, кумааҕы быһааччы Е.А. Егоров, наладчик-

механик И.А. Ильин биирдии бэйэлэрэ хастыгы да идэни баһылаан, бэйэ-бэйэлэрин солбуйсан, ситэрсэн-толорсон үлэлии сылдыалларын бүгүнгү үбүлүйүнэн сибээстээн бэлиэтиэфи баарылар.

Кыһынгы өттүгэр улахан туттаах дьоннорбутунан кочегардар Д.В. Бугаев, И.И. Иванов буолаллар. Кинилэр сөптөөх үлэлиир усуллубуйаны тэрийсэр эрэ буолбатахтар, кыахтара баарынан типография үлэтигэр тэннэ сылдыһаллар, ис-тас үлэбэ актыбынайдык кытталлар, иккис идэни баһылыырга дьулуһаллар. Ол курдук Дмитрий Бугаев билигин наада буолар түбэлтэтигэр кумааһы быһааччыны солбуйар, оттон Иннокентий Иванов печатник быһыытынан үлэлиир.

Эдэр үлэһиттэр линотиписткалар Лена Колесова, Лариса Осипова, Катя Рехлясова бэйэлэрин үлэлэригэр кыһамнылаахтык сыһыаннаһаллар.

Дэ, итинник үлэһиттэрдээх буолан биһиги иллээх коллективпыт рынок бүрүүкээбит ыарахан кэмигэр балачча эрэллээх финансовай-экономическай туруктаахтык үлэлээн типография тэриллибитэ 60 сыллаах үбүлүйүн үөрэ-көтө көрсөр.

Тит СИВЦЕВ,
1989-1998 с.с. улуустаабы типография директора
«Энциэли» таһыат 1994 с. бэс ыйын 16 к.

АҢАМ ТУҢАҢЫН ХАТАРАН...

Мин аҕам Николай Петрович Колпашников типографияба үлэлии кэлбитигэр билбитим — манньк тэрилтэ баар эбит диэн. Билигин даҕаны өйдүүбүн сыбахтаах истиэнэтэ испиэскэлэммэтэбэ ырааппыт, мас кырыысата өр сыл туран көбөрбүт, алдьаммыт террасалаах дьэни. Аттыгар туар буор сыбахтаах дьэбэ биһиги олорбуппут. Оскуоланы бүтэрээт, типография сайдыылаах тэрилтэ буолуо диэн аҕам күүстээх санаатыгар итэбэйэн, Намнаабы типографияба 1979 сыллаахха үлэлии киирбитим. Манна тигинэччи үлэлии туар

линотип диэн массыыналарын сөбүлүү көрбүтүм. Олимпиада Соловьева уонна Иван Ильин үлэлиир этилэр. Массыыналарын маҕаһыына киртийэн матрица-буукуба түспэт буоллабына, төбөтүгэр хайабаастаах столовай ньуосканан солярка кутан биэрэллэрэ, дьэ, сыа-арыы бөбөтө. Ити сыл саҕаламмыта дьиз салҕааһына. Саҥа бэчээттиир массыыналар, линотиптар кэлэннэр үлэ тигинэччи барбыта, кэнники үстүү сменанан үлэлиир буола сылдыбыппыт. Оройуоннаабы хаһыат биһиэхэ бэчээттэнэр кэмигэр, сарсынҥы хаһыат хайаан да күн сириҥ көрүөхтээх диэн төһөлөөх күн сардангатын көрбүппүт буолуой... Ол эмиэ туһунан кэпсээн.



Дьыл — хонук дииллэрэ кырдьык эбит, номнуо 26 сыл ааһа охсубут.

Ол сыллардаабы тигинэччи үлэлии турбут техника, билиҥҥи компьютер үйэтигэр эппиэттээбэт буолбута быданнаабыта, ол да иһин улууспут хаһыата куоракка бэчээттэнэн эрдэбэ.

Үлэһит буолар дьоһу билбит тэрилтэм ыарахаттары көрсүбүт кэмигэр, баҕар, туһалаах буолуом диэн директордаабытым 4-с сылыгар барда. Типография бэйэтэ бэйэтин салайынан, государствоттан көмөтө суох олорбута ыраатта, иннэ гынан саҥа техниканы ылынарыгар уустуктардаах. Ол да буоллар онготор бородууксуйабыт ахсаанын элбэтэн, нэһилиэнньэбэ онготор өгөбүт арааһын үксэтээри, аһыйах ахсааннаах кинигэлэри бэчээттииргэ сөп буолуо диэн кыра форматтаах DUPLO, өҥнөөх CLC1160 диэн омук техникаларын ылынан үлэлии олоробут, компьютердарбыт эргэрэн саҕаны ылларбыт диэн баҕа санаалаахпыт. Типография үлэлиир технологиятын уларытан, офсетнай бэчээттиир массыынаны ылынарыгар департаментыт уонна улууспут көмөлөһөн, хаһыат

биhiэxэ бэчээттэнэрэ буоллар, үлэнэн хааччыллыбыт өссө түспүө этэ.

Биир идэлээхтэрбин улуус хаһыата бэчээттэнэн күн сириh көрбүтэ 70 сыла буолбут үбүлүйүнэн истинник эбэрдэлибин, бэриниилээх үлэбит иһин махтал тылларын этэбин, өйдөһөн-өйөһөн эрэлбитин сүтэрбэккэ иннибит диэки баран иһиэхпит диэн эрэнэбин.

Өр сылларга бииргэ үлэлээбит улууспут хаһыатын редакциятын коллективыгар типография коллективын аатыттан истинг эбэрдэ этэбин. Айар үлэһиттэргэ ситиһиини, тус олохторугар дьолу-соргуну бабарарын.

Ольга ПЕТРОВА,

2001 сылтан улуус типографиятын директора

АХТЫЛБАНЫМ УОННА МАХТАЛЫМ

Мин 1958 сыллаахха күһүн республиканскай типографияҕа наборнай сыахха үөрэнээччинэн үлэҕэ киирбитим. Онно Александра Ивановна Семенова диэн пенсияҕа тахсыбыт нуучча эмээхсинигэр миигин туттаран кэбиспиттэрэ уонна үөрэт диэн буолбута.

Александра Ивановна үлэтигэр олус ирдэбиллээх буолан миигин кыһамнылаах, бэриллибит соруудахха аккуратнайдык сыһыаннаһарга, ылыммыт үлэни хайаан да бүтэрэн, түмүктээн эрэ баран дьизэлииргэ үөрэппитэ. Итинник кытаанах наставникка дьарыктанар, үөрэнэр ыарахан этэ, ол оннугар кэлин үлэлииргэ интэриэстээх, ордук таттарыылаах буолан үлэбин улаханлык ыарырҕаппат этим. Дьэ, ити иһин Александра Ивановнаҕа бэрт кэлингэ дылы махтана саныыбын. Кини үтүөтүнэн, көмөтүнэн метранпаж идэтин кылгас кэм иһигэр баһылаабытым, ити идэбинэн республикатааҕы «Эдэр коммунист», «Молодежь Якутии» хаһыаттары икки аһар сыл версткалаабытым.

1964 с. бэс ыйыттан Намнааҕы типографияҕа үлэлээбитим. Бастаан манна кэлэрбэр хаһыаты илиинэн талаллар этэ. Саһардыы аҕай линотип массыына кэлбит

этэ. Линотибынан талыллыбыт матырыйаалынан хаһыаты версткалыыры наборщиктар сатаабанпыт диэн кыккыраччы akkaастаабыт кэмнэрэ сөп түбэспитэ. Ол иһин оччотооҕу типография директора А.Д. Егоров уонна хаһыат эппиэттиир секретара А.И. Гоголев миигин атын үлэҕэ сырыттаһпына ынчыран ылан, «билэр киһи эн версткалаа» диэн көрдөспүттэрэ. Akkaастамматаҕым. Бэркэ сөбүлүүр идэбэр иккистээн төннөр буолбуппуттан, хата, өссө үөрбүтүм. Үлэҕэ кэлээппин кытта икки балаһа версткатын туттаран кэбиспиттэрэ.

Бастаан үлэлиир кэммэр типографияҕа наборщиктарынан Анна Барамыгина, Мария Егорова, Мария Аргунова, Марфа Сивцева, Варвара Данилова, Аня Протопопова үлэлииллэрэ. Конон Лебедев бэчээттээччи уонна рабочай, Мотя Аргунова дьизэ сууйара, оһох отторо, Сим Горохов линотипист этилэрэ.

Билигин санаатаһпына хаһыакка миигин версткаҕа дьиннээхтик сыһыарбыт наставнигынан хаһыат эппиэттиир секретара Аким Иосифович Гоголев эбит. Кини онгортон аҕалар макеттара наһаа чуолкай, аһары өйдөнүмтүө этилэрэ. Матырыйаал строкаларын ааҕыта, суоттааһына версткалыыр кэмнэ лоп курдук сөпкө түбэхэллэрэ. Аким Иосифович этэрэ, өйдөтөрө киһиэхэ ордук тийимтиэ буолан үлэлииргэ чэпчэкитэ. Нам типографиятыгар үлэлиир кэммэр иккис наставник киһибинэн Варвара Данилованы ааттыам этэ.

Инники этэн аһарбытым курдук бастаан үлэли кэлэрбэр директорынан А.Д. Егоров үлэлиирэ. Афанасий Дмитриевич үлэтин кыайа-хото тутар, полиграфия дьыалатын үчүгэйдик билэр киһи этэ. Кини кэлэн-баран матырыйааллары булан, үлэхиттэрин толору хааччыйара. Үлэхиттэригэр да, атын да дьонго киһи быһыытынан биир дэхситик сыһыаннаһара, онон улаханлык биһирэнэр этэ. Оччолорго типография билигин дьизэ эргэ өттүгэр баара. Набордуур сыахха

кыра-кыра үс дуу, түөрт дуу үлэлиир мас остуол, аҕыйах наборнай касса, биир илии станок бааллара. Бэчээттиир сыхаха икки эргэ бэчээттиир, биир тигэр, биир тигельнэй, биир Н-7 диэн линотип, биир кумааҕы быһар массыыналардаах этибит.

Кэлин сылларга директордар уларыян испиттэрэ. Ол ахсын типография базата бөвөргүүрү. Ордук Николай Петрович Колпашников директордыр кэмигэр материальнай-техническэй базабыт биллэрдик бөвөргөөбүтэ. Мин санаабар, Н.П. Колпашников хайа да директордааҕар дьону салайарга ордук дьобурдаах этэ. Кини үлэлиир кэмигэр типография дьиэтэ салҕаммыта, икки саҥа линотип, икки бэчээттиир массыына, таһаҕас тизйэр массыына у.д.а. элбэх оборудование, техника булуллубуттара, саҥардыллыбыттара.

Николай Петрович куруутун бэйэтинэн көүлүүн рабочайдарын кытта тэнгэ үлэлэхэр этэ. Дьонно эйбэс, киһи кыһалҕатыгар кыһаллымтыа, чугас доҕор, табаарыс, ордук үлэһит киһи быһыытынан кинини сыаналыбын. Кини типография туһугар элбэх сыратын биэрбитэ. Ол курдук үлэһиттэр иккилии-үстүү идэни баһылыылларын ситиспитэ. Кини сүбэтинэн мин линотипка таларга үөрэммитим. Төһө да мөлтөх линотипист буолларбын син уонча сыл үлэлээбитим. Онтон кэлин хаһыаты версткалыырга пенсияҕа тахсыахпар диэри үлэлээбитим.

Дьининэн ыллахха, хаһыат оҥоһуутун үлэтэ олус ыарахан, сыралаах үлэ буолар. Хаһыатчыт куруутун да аччыгыһа балтараалыы смена үлэлиир. Сороҕор араас ЧП-лар, суһал матырыйааллар хоно да сылдьан үлэлииргэ тийиһлэр буолара. Тугу да аахсыбакка туран сарсыарда почтаттан хаһыат ыла кэлэллэригэр кырааска сыттаах сибиэһэй хаһыаты бэлэмнээн тоһуйарбыт. Ити эрээри биһиэхэ ордук-хоһу үлэлээтин диэн эбии хамнас ааҕыллыбат этэ. Үйэлээх сааспар наар кыра акылаакка, хамнаска үлэлээн сылдьахтаабытым.

Бастаан үлэли кэлэрбэр оройуоннаабы хаһыаппыт аата «Колхоз сирдытэ», кэлин «Ленин суола» диэн буолбута.

Типографияа өр кэмнэ үлэлээбитим, онтон быйыл үбүлүөй буоларынан сибээстээн миигин салайан үлэлэппит директордарбын уонна бухгалтердарбын ахтан аһардахпына сөп буолсу. Мин кэммэр директордаабыттара: А.Д. Егоров, К.Н. Лебедев, Н.П. Колпашников, И.К. Кривошапкин, Н.А. Лугинов, Т.Е. Сивцев, бухгалтердарынан үлэлээбиттэрэ Ф. Каймонова, С. Чурина, В. Пахомова, И. Обутова.

Оҕо эрдэхпиттэн сибэккени олус сөбүлүүр этим. Ол иһин ханна да сырыттарбын сибэкки аргыстаах сылдыарбын үгүстэр бэлиэтии көрөөччүлэр. Биир үксүн ити да иһин буолуо типографияа сибэккитэ, үүнээйитэ олордуохха диэн Николай Петровичка тыл кетөхпүштэр үөрүүнэн сөбүлэспитэ. Бииргэ үлэлиир кырдыаҕас коллегаларым, ини-бии Егоровтар көх-нэм буолан, бука бары ылсан, күөх үүнээйини олордуунан дьарыктаммыппыт. Николай Петрович туохха наадыйарбытын тутта булан иһэрэ, буор, кумах аҕалтарбыта, мас түөрэн киллэрбитэ. Дьиэ таһыгар араас сибэккилэри, иһигэр кыһыннары үүнэр, тыллар эгэлгэ үүнээйилэри олордубуппут. Кэлин сылларга күөх үүнээйигэ үөрэнэн эдэрдэр кыһаллар, көрөр-харайар буолбуттара.

Кэлин олоруохпуттан тэрилтэбэр хам-түм сылдыааччыбын. Эчи, кэлиэх-барыах диэтэххэ хаамарга да ырааҕа бэрт эбит. Урут хайдах күнүстэри-түүннэри, кыһыннары-сайыннары сылдыбыппын билигин кэлэн сөҕө саныбын. Бука, таптыыр хаһыатым үлэтэ, уруу-аймах онгостубут коллективым, иккис дьиэнэн буолбут типографиям угуяллара эбитэ буолуо.

Билигин пенсияа тахсыбытым хаһыс да сыла буолла. Ол эрэри үлэлээбит коллективым, тэрилтэм салайааччылара, бииргэ үлэлээбит дьонум-сэргэм

миигин умнубаттар, тумна хаампаттар. Араас үөрүүлээх бырааһынньыктарга, түмсүүлэргэ куруук кэриэтэ бастакы ынгырыллааччы мин быһыылаахпын. Полиграфия ветераннарын мунһан сыл ахсын хойуу үүттээх барбыт чэи иһэ-иһэ уруккуну-хойуккуну санаһан, үөрэн-көтөн астынан дьээлибин. Хайдах эрэ урукку түбүктээх кэмнэргэ, эдэр сааска төннөн ылабын.

Тэрилтэм сыл аайы араас көмө онгорор, туох кыһалҕалаахха кыахтара баарынан көмөлөһө сатыллар, ол курдук дьээбэр ититэр система онгорторорбор көмөлөһөн улаханлык абыраабыттара. Оннооҕор хаһыакка сурутарбар кытта көмөлөһөллөр. Итини таһынан араас кыһалҕа туттарбар ыраас харчынан эмиэ көмөлөһөллөр. Маннык көмөнү урукку ветераннарыгар барыларыгар онгороллоро үөрүүлээх, мин саныырбынан тэрилтэ эрэ барыта ветераннарыгар итинник сыһыаннаһар буолбатах. Онон эдэр сааспын типографияҕа үлэлээн атаарбыппыттан кэмсиммэппин, хата, төттөрүтүн үөрэбин. Дьэ, ити иһин бу үөрүүлээх даатаҕа сөп түбэһиннэрэн тэрилтэм салайааччыларыгар, профкомугар, хас биирдии үлэһитигэр сүһүөхтүүн сүгүрүйэн, барҕа махтал тылларын этэбин.

Олимпиада СОЛОВЬЕВА,

полиграфия ветерана

«Энсиэли» хаһыат 1994 с. бэс ыйын 16 к.

УТУМНААҤЫН

Дьээлэригэр киирээппин кытта, муоста сото сылдьар Мария Сан саҕата: «Хайа, аны бэйэбит киһибит киирэн кэллэ», — диэн соһутта.

Дорооболоһуу, тонхолдьуһуу, илии тутуһуу кэнниттэн туоһулаһан истибитим дьоммор күн бэҕэһээ республикатааҕы радиоттан Афанасий Готовцев, телестудияттан «Саха сирэ» информационной программа тележурналиһа И. Слепцов, оттон бүгүн республикатааҕы «Кыһыл көмүс бөрүө» журналистскай бириэмийэ лауреата,

уруккута биһиги улууспут хаһыатын редактора, биллиилээх журналист М.И. Слепцов кэлэннэр сылдьан, ыалдьыттаан ааспыттар. Аны туран мин, улуустаабы «Энсиэли» хаһыат үлэхитэ, киирэн кэлбиппин. Кырдьык да соһуйуохтарын соһуйаллар эбит.



Туох буолан араас идэлээх журналистар Афанасий Дмитриевич Егоров дьиэтин аанын саппат буолбуттарый диэн ааҕааччылар оруннаахтык торҕоолоһуоххутун сөп. Кырдьык даҕаны, бу туох даҕаны үһүлүччүта суох саха боростуой

ыала. Киһи кинилэртэн дэбигис көрөн соһуйара мэлигир. Ийэлээх аҕалара Мария Сан (аҕата кореец) уонна Афанасий Дмитриевич Егоровтар эдэр эрдэхтэриттэн үөрэхтэнэр дьолго тиксибэтэхтэрэ. Хороччу улааталларын саҕана, Аҕа дойдуну көмүскүүр сэрии туран, 15 саастарыттан үлэлииргэ күһэллибиттэрэ.



Хаартыскаҕа: (хаҥастан уҥа) Егор, Петр Егоровтар, сэрии кыттыылааҕа, таайдара Егор Софронович Никонов, Афанасий Егоров.

1957 с. Түбэ сэл.

Афанасий Егоров төрдө — Түбэ. Бииргэ төрөөбүт үс уолтан кыралара. Убайдара Егор уонна Петр диэннэр. Үһүөн кыайан үөрэҥи ылбатахтара, о б о саастарыттан хара үлэҕэ эриллибиттэрэ.

Сахалар

дьикти дьобурдаах, айылжаттан айдарыылаах омок диэн тыллары билигин киһи балачча хойуутук истэр буолла. Мин итини истэ-истэ бэйэни аһара арбаныы курдук саныырым. Ол эрэри ини-бии Егоровтар олорон ааспыт олохторун, үлэлэрин-хамнастарын кытта билсигэн баран ити сөпкө этэллэр эбит ээ диэх курдук буоллум. Бырааттыы Егоровтары ылан көрдөххө, итини өссө төгүл итэҕэйиэххэ сөп.

Отутус сыллардаахха төрөөбүт, сэрии сағана улааппыт кырыы нэһилиэк тыатын быһыын уолаттара оччолорго техника диэни хантан билэн-көрөн, итиниэхэ сыстыахтарай. Ол эрэри Егор, Петр, Афанасий Егоровтар бары киксибит курдук урут хаһан да Саха сиригэр силис-мутук тардан тэнийбэтэх, киһи түһээн да баттаппатах промышленноһын салаатыгар — полиграфияҕа үлэлээн-хамнаан, этэргэ дылы, үйэлэрин



моноотулар. Уһуөн ону-маны сүгэр-көтөүөр рабочайтан сағалаан типография директордарыгар тийэ үүммүттэрэ. Биир кэмнэ убай, быраат Егоровтар: Егор Дмитриевич Томмокко, Петр Дмитриевич Томпого, Афанасий Дмитриевич Намга оройуоннардаабы типографиялар директордара буолан, манньык түбүктээх үлэни иилээн-сағалаан олорубуттара. Бу Саха сиригэр олус сэдэх түбэлтэ. Чахчы мындыр буолуу, идэҕымпыктаан-чымпыктаан ылсыы, үлэни сөбүлээн умсугуйуу үтүө холобура. Онон Түбэ нэһилиэгин үс үөрөҕө суох уолаттара үлэҕэ уһуулан, техникаҕа сыстан үүнэн-сайдан тахсыылара саханы талааннаах омок дииллэрин кытта саамай сөпкө алтыһар эбит.

Мария уонна Афанасий Егоровтар биэс оҕолоохтор:

түүрт уол, биир кыыс. Улахан уоллара Александр Кыһыл Дэриэбинэҕэ бааһынай хаһаайыстыбатыгар үлэлиир. Кыыстара Мария НПУ-ну бүтэрэн баран, «Кэскил» саадыгар — иитээччи. Оттон үс уоллара Афоня, Гоша, Петя уонна кийииттэрэ Наташа (Афоня кэргэнэ) — полиграфистар.

Афонялара Новосибирскай куоракка ситиһиилээхтик үөрэнэн полиграфической массыыналар наладчиктарын дипломун ылбыта. Кини билигин Дьокуускай куоракка «Литограф» диэн чааһынай типографияҕа наладчик, офсетнай бэчээти биллэрдик баһылаабыт полиграфист. Бу типографияҕа «Чуораанчык» курдук араас өгүнэн бэчээттэнэн тахсар оҥоруу сурунаала күн сырдыгын көрөн эдэр ааҕааччыларга тизердиллэр. Итинтэн да элбэх атын сакаастары толороллор.

Афоня кэннинээҕи уол Гоша СПТУ-2 бүтэрэн суоппар, тракторист идэтин ылбыта. Кини эмиэ үлэни кыайар буолуобуттан типографияттан атын тэрилтэҕэ үлэли иллик.

Кыра уоллара Петя Новосибирскай куоракка печатник идэтигэр үөрэммитэ, туйгуннук үөрэнэн дьиэтигэр-уотугар кыһыл дипломнаах эргиллибитэ. Билигин «Энгиэли» хаһыаты кини тутан-хабан бэчээттээн таһаарар. Олор нэдиэлэҕэ үстэ тыһыынчанан ааҕааччыларбытыгар тарҕатыллаллар.

Ийэлэрэ Мария Сан оҥолоргут эһигини батан полиграфист буолбуттара дуо диэн ыйытыбар манньк эппиэттээтэ:

— Ол кинилэри ким анаан-минээн үөрэппит, такайбыт үһүнүй?! Кыра эрдэхтэриттэн биһигини батыһа сылдьаллара. Типография кинилэргэ иккис дьиэлэрин тэнгэ этэ. Оттон ол сылдьан син ону-маны билэн-көрөн, ыйданардан истэхтэрэ дии. Типография коллектива бэйэтэ да бэрт өртөн олус иллээх, биир улахан ыал тэнгэ. Уолаттарбыт биир үксүн ол да иһин сөбүлээбит

буолуохтаахтар.

Ийэлэрин итинник быһаарыта да син сөп буолуо. Ол гынан баран сахаларга эрэ буолбакка, омуктарга үксүлэригэр эбээ-эһээ, ийэ-аҕа сөбүлээн баһылаабыт идэлэригэр эттиин-хаанныын курдаттыы ылларбыт, сүрэхтиин-быардыын бүгүстээн бэриммит ыччаттардаах буолаллар. Оннуктары «туйах хатарааччыларынан» эбэтэр «туура тэппит туйахтарынан» бэргэнник ааттааччылар. Ити утумнааһын, удьуордааһын буолар. Егоровтар уолаттара онон ийэлээх аҕаларын утумнаабыт буолуохтарын эмиэ сөп.

Билигин ийэ, аҕа Егоровтар бэйэлэрин ааттарын ааттатар, сөбүлүүр идэлэрин утумнааччылардаахтар. Ол да иһин Нам типографиятын коллектива Егоровтар дьиэ кэргэттэринэн саамай сөпкө киэн туттар. Ол да иһин араас идэлээх журналистар бу күннэргэ Егоровтар дьиэлэрин аанын саппат буолбуттар эбит. Ити кинилэр хаан-уруу типографиялара 60 сылын кытта сибээстээх.

Г. ЭВЕРСТОВ,

«Энсиэли» хаһыат 1994 с., бэс ыйын 16 к.

Хаһыаппыт 70 сыла туолуутунан сибээстээн бэлэмнэнэр кинигэҕэ эбии матырыйаал хомуйаары Егоровтарга тийэ сырыттым. Оҕонньордоох эмээхсин кырыдаллар даҕаны син үрүк-түрүк сылдыаллар. 11 сыл кэнниттэн, дьиэ кэргэнгэ уларыыһылара үгүс. «Сахаполиграфиздат» НИПК Егоровтар дьиэ кэргэттэрин полиграфия салаатыгар династияларын туоһулуур дастабырыанньаны үөрэ-көтө көрдөрдүлэр.

Ини-бии Егоровтар полиграфияҕа үлэлээбит сылларын чуолкайдылларыгар Мария Сантан көрдөстүм. Онуоха кини маннык сыһыпаралары чуолкайдаата. Улахан убай Е.Д. Егоров кэргэнинээн типографияҕа 63 сыл, орто уол П.Д. Егоров соҕотобун 21 сыл, кыра быраат А.Д. Егоров кэргэнинээн, үс уолунаан, кийиитинээн 176 сыл үлэ ыстаастаахтар. Онон барыта Егоровтар аймах полиграфияҕа 260 сыл тахсылаахтык үлэлээбиттэр.

03.10.2005 с.

ОЛОҖУМ ҮТҮӨТҮН АНААБЫТЫМ

Төрөппүттэrim Нам, Искра Тирбэжин төрүт олохтоохторо этилэр. Алта оҗолортон кыралара мин этим. Ийэм кырабар, аҗам оскуолаҗа киирэр дьылбар өлбүттэрэ.

1937 сыллаахха Нам селотугар олоpor Мария Федорова диэн орто эдьийбэр оҗо буолан, үөрэнэ кэлбитим. Ол саҗана Нам селота аҗыйах дьизэлэрдээҗэ, Шестаковтар олорбут дьизэлэрин утары хомустаах кыра көлүкэ баара. Биэрэк үрдүнэн Мамонтовтар, Зверевтэр, Аргуновтар о.д.а. олороллоро. Кэлин художник буолбут Е. Шапошниковтыын добордоһон оскуолаҗа бииргэ кэлэрбит-барарбыт.

Сэттискэ үөрэнэр дьылбар сэрии буолбута. Мин үөрэхпин быраҗан 1942 с. Нам типографиятыгар Василий Давыдович Яковлев көмөтүнэн үөрэнээччинэн киирбитим. Ол саҗана кини саҗа директорынан ананан үлэлиирэ. Бэчээттиир массыынаҗа кини миигин үөрэппитэ.

Типография дьизэтэ манна соботох кирииччэ дьиз этэ. Остуораһынан У. Эверстова кэргэнинэн типография иһигэр олороллоро. Дьизни истэри-тастары олус ыраастык туталлара. Оҗонньоро уус буолан, набордуур сыах ордук тупсаҗайдык оҗоһуллубут этэ.

Хаһыат нэдиэлэҗэ иккитэ тахсара. «Колхоз сирдытэ» диэн ааттааҗа. Илиинэн икки балаһаҗа наборданара: манҗай кыра гранкаларга ыстатыйаларынан талыллан, баайыллан түһэриллэрэ. Онтон көннөрүллэн баран улахан гранкаҗа көһөрүллэн балаһа версткаланара. Ыһыллыбатын-тобуллубатын диэн кытаанахтык баайаллара. Райком үлэһитэ кэлэн илии баттаатаҗына эрэ бэчээккэ барара.

Сэрии бара турар кэмэ буолан мин киэһэтин байыаннай үөрэххэ сылдыарым. Ол кэнниттэн кэлэн хаһыаты бэчээттирим.

1943 с. бэс ыйыгар армияҗа ыңырыллан барбытым. Бэйэм оннубар А.Д. Егоров аччыгый убайа П. Егоров сөбүлэһэн үөрэнэ хаалбыта. Читинскэй уобалас Даурия диэн байыаннай городогар тийбиппит. Күһүн младшай

командирдар оскуолаларыгар түбэхэн үөрэнэн 1944 с. саас бүтэрбитим. 649-с полкабар төннүбүтүм, отделение командирын солбуйааччынан сулууспалаабытым.

Сэрии кэнниттэн эйэлээх олох эргийбитэ. Кырдыаҥас саллааттар дьыэлээбиттэрэ. Биһиги хас да саха уолаттара Читинскэй уобалас биир станциятыгар танковай дивизияҥа түбэспиппит. Мин урут типографияҥа үлэлээбиппин билэн Чита куоракка армейскай типографияҥа ыппыттара. Онно плоскай бэчээттиир массыынаҥа үөрэммитим, дивизиябар кэлэн «На боевом посту» диэн дивизионнай хаһыакка печатник буолбутум. Хаһыаппытыгар үһүө этибит. Иванов, Кожедуб диэн наборщиктар уонна мин. Дивизия хаһыата эмиэ кыра этэ. Нэдиэлэҥэ иккитэ тахсара. Уот суох буолан соробор бэчээттиир массыынабын саллааттар илиинэн эргитэллэрэ. Хаһыатым редакторынан майор Ченчик, эппиэттиир секретарынан капитан званиелаах Коломеец этилэрэ. 1950 с. саас дойдубар кэлбитим. Балаҕа үһүннүк сберкасаҥа инспекторынан үлэлээбитим. Заем суох буолуутугар сарбыллыыга түбэспитим.

1959 с. Намнааҥы типографияҥа печатнигынан үлэлии кирибитим. «Ленин суола» хаһыат түөрт балаһанан нэдиэлэҥэ үстэ тахсара. Директорынан А.Д. Егоров, бухгалтерынан хамнас аҥарыгар Ф. Каймонова үлэлииллэрэ. Наборщиктарынан М. Егорова, А. Барамыгина, М. Аргунова, Жиркова этилэрэ. М. Замятина, О. Овчинникова бланканы талаллара. Кыргыттар олбук-солбук үөрэххэ бараллара. М. Замятина полиграфической институту бүтэрэн кэлэн республикатааҥы типографияҥа үлэлиир. Мин В. Колпашниковы кытта биир массыынаҥа бэчээттиирбит. Иккис бэчээттиир массыына кэлбитигэр тус-туспа үлэлиир буолбуппут. Ол оннугар кумааҥы быһааччынан рабочай миэстэтэ көрүллүбүтэ. Онно Н. Дьяконов редакцияҥа барыар диэри үлэлээбитэ.

Нам типографиятыгар бэйэтигэр иитиллибит ыччаттар билигин да олохсуйан үлэлээбиттэрэ, үлэлии да сылдьаллар. Кырдыаҥастар М. Егорова, М. Аргунова, М. Сивцева,

эдэрдэр И. Ильин, П. Колпашникова, А. Романова, үс ини-
бии Афоня, Гоша, Петя Егоровтар бэйэлэрин идэлэрин
туйгуннук баһылаан үлэли сьлдьаллар.

Н. Колпашников директордыыр кэмигэр типография
сүһүөбүр турбута. Бэйэтинээбэр быдаһын улахан салбааһын
түтүллүбута, элбэх санга оборудование кэлэн
туруоруллүбута, уунан ититэр система онһуллүбута.
Ичигэс, ыраас буолан үлэлиир усулуобуйа түпсүбута. Н.П.
Колпашников кэмигэр кумаабы электрическэй заряда
төрдүттэн аччатыллыбыта. Набордааһынга,
бэчээттээһингэ санга сонун, барыстаах ньымалар олоххо
киллэриллибиттэрэ. Олортон биир холобуру аҕалабын.
Урукку өттүгэр ртутнай терморегулятор киһи
доруобуйатыгар куһағаннык дьайарын өйдүү охсон
Николай Петрович электрическэй регуляторынан
солбуйбута. Сарсыарда регулятордар бэйэлэрэ будильник
чаһы көмөтүнэн холбонон буолбуттарын республика бары
типографиялара тутта олоххо киллэрбиттэрэ.

Төһө да кэлиин-барыы баарын үрдүнэн, типографияба
эдэр ыччат олохсуйан үлэлээһинэ үтүө үгэскэ кубулуйда.
Үгүстэр үөрэхтэнэн республикаба киирэн ситиһилээхтик
үлэли сьлдьаллар. Бу эмиз туһугар үлэ коллективын биир
дьоһун ситиһиитэ буолар. Дьэ итинник, мин кылгас, олобум
үтүөтүн үксүн атаарбыт хаан-уруу типографиям туһунан
ахтыым.

Конон ЛЕБЕДЕВ,
сэрии уонна үлэ ветерана,
ССРС Бэчээтин туйгуна
1969-73 с.с. типография директора
«Энсиэли» хаһыат 1994 бэс ыйын 16 к.

ПОЛИГРАФИСТ МААЙА

Маайа Аргунова быраата Пронялыын сэрии сағана, тулаайах хаалбыттара. Кинилэри олохтоох былаастар Хамажаттаға аһыллыбыт детдомна аралан биэрбиттэрэ.

Оччотообу детдом оёолоро доруобуйалара олус мөлтөбө. Оройуон кылаабынай враһа А.Г. Потапов медицинскэй көрүү ыһпытын түмүгэр үгүс оёолор оһоллоох, кыһыылаах ымынахтаах, тыһаларынан мөлтөх буолан биэрбиттэрэ. Детдом иитээччилэрэ А.Г. Потапов сүбэтинэн оёолорун доруобуйаларын



эмтээбитинэн барбыттара. Оттон мин Дьокуускайга Минздравка киирбитим. Н.П. Афанасьеваға медицинскэй көрүү түмүгүн билиһиннэрбитим. Манньык туруорсуу, дьыалабыай кэпсэтии кэнниттэн Совнарком уураабынан Минторг-тар оёолор аһылыктарын нуорматын эбэн биэрбиттэрэ. Туруорсан-туруорсан Маайа Аргунованы эмкэ ыттаран доруобуйата тупсарын ситиһиллибитэ.

Кини сааһа тахсыбытын кэннэ, мин типографияға сылдьан үлэбэ ылалларыгар көрдөспүтүм. Онуоха директорынан үлэлии олорор А.Н. Бурнашева типографияға наборщик-ученигынан ыларга эрэй бөһөнөн сөбүлэспитэ. Ити 1952 с. этэ. Ити кэмтэн ыла Мария Матвеевна Аргунова күн бүгүнүгэр дылы типографияға илиитин араарбакка үлэлээбитэ. Барытын ааған таһаардахха бу тэрилтэттэн харыс да сири халбарыйбакка 42-с сылын үлэлиир. Кини коллективка ветеран-полиграфист быһыытынан улаханньык убаастатар. Элбэх эдэр ыччаты иитэн-

үөрэтэн, тахайан таһаарбыт наставник буолар. Үтүө суобастаах үлэтэ правительствонан хаста да бэлиэтэннэ, элбэх мэтээллэр кавалердара, ону таһынан араас кэмнэргэ ылбыт бочуотунай грамоталарын, дипломнарын о.д.а. туһунан этэ да барыллыбат. Биир сиргэ өр кэмнэ бэриниилээхтик үлэлээһин үтүө холобурун М.М. Аргунова Нам улууһун типографиятыгар үлэлээн көрдөрдө.

Роман ПАРНИКОВ,

Дьюкуускай к.

«Энсиэли» хаһыат 1994 с. бэс ыйын 16 к.

ТИПОГРАФИЯ — ИККИС ДЬИЭМ КЭРИЭТЭ

1974 сыл от ыйын 14 к. типографияба ыстаарсай бухгалтерынан үлэли кирибитим. Оччолорго директорынан Колпашников Н.П., нормировщицынан Чурина Евдокия



Егоровна үлэлиллэрэ. Итини таһынан коллективка илии наборщиктара М.М. Аргунова, М.Н. Сивцева, В.П. Данилова, метранпаһынан О.И. Соловьева, линотипистарынан И.А. Ильин, О.А. Новгородова, З.Е. Чирикова, бэчээтинньиктэринэн К.Н. Лебедев, П.И.

Колпашникова, А.А. Егоров үлэлиллэрэ. Тэрилтэ ис-тас үлэһитинэн Е.А. Егоров этэ. М.Н. Аргунова остуорас-кассирынан, В.К. Лебедев оһох оттооччунан үлэлиллэрэ. Оскуола үөрэнээччитэ С.Н. Делахова сайынгы сынньаланта кэлэн линотипиһынан үлэлээн боруобаланара. Кини манна үлэбэ эриллэн полиграфия үлэтин биһирээн, кэлин Омскайга тийэн, институтка үөрэнэн үрдүк үөрэхтээх полиграфист буолбута.

Ханнык бабарар тэрилтэ финансовай өттүнэн туруга суотуучуот үлэтиттэн улахан тутулуктааба биллэр. Мин үлэлээбит кэммэр типография коллектива үгүс сылларга тустаах соруудабын аһара толорон, барыстаахтык үлэлээн кэлбитэ. Арай 1983 сыллаахха эрэ соруудабын 98,8% толорон, бэйэтин өр сыллаах энкилэ суох биографиятыгар «хара бээтинэни» хаалларбыта.

Өр сылларга манньык туруктаахтык үлэлээһин үгүс түбүктэн, элбэх сырattan тахсар. Биһиги тэрилтэбит үлэтигэр-хамнаһыгар кыра да доболонноохун табыстабына, улуустаабы хаһыат тахсыбат туруктаах, аабааччылар кэмигэр сөптөөх информацияны ылыа суохтарын сөп. Ол иһин биһигиттэн улуус хаһыата тахсара уонна улуус нэһилиэнньэтэ духовнай өттүнэн билиитэ-көрүүтэ улаханньык тутулуктанар этэ. Билигин биллэрин курдук ырыынак үйэтигэр олоробут. Бу кэмгэ ханнык бабарар тэрилтэ финансовай-экономическай балаһыанньата улаханньык доболонноото, мөлтөөтө. Ырыынак усулуобуйатыгар кирири кэмгэ улуус үгүс тэрилтэлэрэ монкурууттаан эһиннилэр, сорохтор бытарыйан тус-туска арабыстылар. Биһиги тэрилтэбит итинниктэр ахсааннарыгар киирбэтэбэр коллектив бары чилиэннэрэ улахан үтүөлээхтэр. Билигин онгоруон таһаарыы хайдабыттан барыыс, ылар хамнас, экономикай турук улахан тутулуктаахтарын бары өйдөөтүбүт. Элбэҕи аахсыаххын бабарар буоллааххына, үлэ чааһын аахсыбакка үчүгэйдик, хаачыстыбалаахтык үлэлиэхтээххин. Коллективка итинник өй-санаа бигэтик олохсуйда.

Мин кэммэр үлэлээбит директордартан ордук таһаарыылаахтык, айымньылаахтык Н.П. Колпашников үлэлээбитэ. Итини улуус дьоно-сэргэтэ бэркэ диэн билэллэр. Урукку өттүгэр бланочнай бородууксуйа илиинэн талыллан онгоһуллар эбит буоллабына, кини кэмигэр массыынанан набордуурга көспүппүт. Итинтэн үлэ тэтимэ биллэрдик түргэтээбитэ, хаачыстыбата тупсубута. Маны тэнэ Николай Петрович хаһаайыстыбаннай боппуруостарга киллэрбит уларытыылар, тупсарыылар үгүс этэ. Оттулар оһох

онугар электрическэй итиины туһаныны ситиспитэ. Онон тонгор диэни умнан, бэркэ диэн абыранан турабыт. 1980 с. эбии салбааһын туттаран, ититэр системаны киллэрэн чох оттукка көспүппүт. Дьэ дьыэ-уот кэнгээн, ылсан үлэлээн истэхпитинэ, партия райкома Николай Петровиһы быткомбинат директорынан көһөрөн кэбиспитэ.

Кини кэнниттэн И.К. Кривошапкин ананан үлэлээбитэ. Эдэр киһи диэтэххэ хаһаайыстыбаннай үлэни сүрдээхтик кыайа-хото туппута. Саҥа гараж, кумаабы ысқылаата туттарбыта. Саҥардыы бэйэтин көрдөрөн истэбинэ, партия райкома эмиз атын үлэбэ ылан бырахпыта.

Директорынан Николай Алексеевич Лугинов үлэлии кэлбитэ. Кини үлэтэ суох хаалан буолбакка, производство рабочайдар үлэлэрин-хамнастарын үөрэтэ, сиһилии билэ-көрө кэлбит этэ уонна онтукатын дьонго аһаастык кэпсиирэ. Киһи быһыытынан көнөтүн, чизһинэйин олус сөбүлээбиппит. Николай Алексеевич уолаттарын кытта тэбистэнгэ бииргэ үлэлиирэ. Ол иһин үгүстэргэ убаастабылынан туһанара. Кэлин чахчы уһулуччулаах суруйааччы салалтатынан үлэлээбиппитинэн билигин биһиги киэн туттабыт. Айар үлэ умсулбана кинини биһизэх өр туппатаба. Икки сыл үлэлээн баран атын үлэбэ көспүтэ.

Н.А. Лугинов онугар бэйэбит уолбут Т.Е. Сивцев үлэлии кэлбитэ. Кини уонтан тахса сыл үлэлээбитэ. Үлэһит киһини сыаналыыр, үлэтигэр олус бэриниилээх этэ. Кини кэмигэр А.Н. Никитина, Е.В. Захарова, В.Д. Дьяконова, Л.М. Колесова, П.А. Егоров курдук эдэр ыччаттар үлэбэ киирбиттэрэ. Кэлин үрдээн Дьокуускайга «Сахаполиграфиздат» НИПК генеральнай директорынан ананан барбыта.

М.Н. Дьяконов директордыыр кэмигэр сакаасчыл бөбө элбээбитэ, онон дьон-сэргэ үлэ көстөн күө-дьаа буолан таһаарылаахтык үлэлээн испиппит. Хомойуох иһин, Михаил Николаевич биһизэх уһуннук үлэлээбэтэбэ.

2001 сылтан директорынан О.Н. Петрова үлэлиир. Билигин кыахтаах тэрилтэлэр бэчээтинэй бородууксуйаны

бэйэлэригэр онгостор буоланнар сакаас кириитэ лаппа аһыйаата, итини таһынан куорат чугас буолан, онно киллэрэн бэчээттэтэллэр, урукку курдук куораттар биһиэхэ кэлэн сакаас биэрбэтэр. Онон билигин да уустук балаһыанньа олоробут. Ити эрэри компьютернай системаҕа киирэммит, бороууксуйабыт хаачыстыбатын тупсараммыт, араас онһуктары баһылааммыт сабыллыбакка, тэрилтэ курдук үлэлии-хамсыы олоробут. Кэлин кэмгэ кинигэлэри, фотоальбомнары о.д.а. онгортон нэһилиэнньэ кэрэхсэбилин ылан эрэбит. Кэлэр да өттүгэр хас биирдии үлэһит манньк бэриниилээхтик үлэлээн тэрилтэтин уонна бэйэтин олобун бигэтик онгостуо диэн эрэл санаалаахпын.

И.Д. ОБУТОВА,
1974 с. типография ыст. бухгалтер, Нам селотун
бочуоттаах гражданина

БАСТАКЫЛАРТАН БИИРДЭСТЭРЭ ЭТЭ

Үөһээ-Дьаангыттан итии-истин төлөннөөх эҕэрдэ
буолуохтун!

«Энсиэли» хаһыаты танан, чочуйан, айан таһаарааччылар, бэчээттээччилэр, наборщиктар, типография бары үлэһиттэрэ, ытыктабыллаах редакция коллектива, бука барыгытын төрөөбүт төрүт Ийэ дойдум Намым, уруккута «Колхоз сирдьитэ», «Ленин суола» хаһыаттара, билинги «Энсиэли» күн сириҥ көрбүттэрэ, төрүттэммиттэрэ 70 сылын алтынньы ыйын 5 күнүгэр төрөөбүт күнүнэн — үбүлүөйүнэн ис дууһабытыттан истинник эҕэрдэлиибит!

Биһиги дьыэ кэргэттэрбит Галина Афанасьевна уонна Петр Петрович, Сардаана Петровна, Ньургун Петрович Эверстовтар ааттарыттан эҕэрдэлиибит. Баҕарыха этибит барыгытыгар сытыы бөрүөбүт сыппаабатын, айар-тутар, айымньылаах үлэһитигэр үрдүк кирбиилэри, тус олоххутугар дьолу-соргуну, Өлүөнэ өрүһүнүү уһун үйэни, Дьаангы хайаларыныы кытаанах чэгиэн-чэбдик доруобуйаны, ыраас халлааны, үтүмэн

үөрүүнү, санаабыт санааларгыт туолуохтуннар, эдэрдий элэйбэт эрчими, ылсыбыт үлэбит үчүгэй түмүктээх буолуохтун, туппуккут тупсан иһиэхтин!

Намтан силистээх, Түбэттэн төрүттээх, Көбөкөнтөн кииннээх, Фрунзеттан мутуктаах Эверстова Галина Афанасьевна диэн киһи суруйан эрэбин.

Төрөөбүт Ийэ дойдубун, Намым барахсаны олус да ахтарым бэрдиттэн, биир дойдулаахтарым тугунан дьарыктаналларын, хайдах сылдьан үлэлииллэрин, оройуон сонунун хаһыаттан ааҕаммын билэ олоробун. Таптаан, сөбүлээн ааҕар хаһыаттарбыттан бастакылары «Энсиэли» хаһыат буолар.

Оҕом Сардаана Петровна суруйтарбыта. Биһиэхэ Дьяангыга сыаната олус ыараан кэлэр. «Энсиэли» хаһыаты сурутууга 300 солк. тахсаны төлүүбүт. Ол иһин Сардаанам кэммиттэн кэмигэр ыытарын ааҕабыт. Хаһыапшын аахтаптына, санаабар төрөөбүт дойдум ахтылгана ааһарга дылы.

Бу төрөөбүт дойдум хаһыатыгар күндүттэн күндү киһибит Күн күбэй ийэм барахсан Анна Васильевна Барамыгина-Пестрякова 1934 с. Ю. Гагарин аатынан гостипографиятыгар үлэлии киирбитэ. Оччотооҕуга ийэм 17-лээх кыыс этэ. Ол саҕана редактор-директорынан Иван Кымов үлэлиирэ үһү. Онтон хараҥа былыт халлааны саба бүрүйбүтүнүү, биир күн типография дьиэтэ умайан, суох буолан, үлэһиттэр эрэйдээхтэр үлэтэ суох хаалбыттар. Ол иһин ийэм Анна Васильевна төрөөбүт төрүт дойдутугар Нам оройуонун типографиятыгар 1937 с. үлэлии тахсыбыт — наборщигынан. Редакторынан ол саҕана Харлампий Павлович Сивцев эбит.

Оччолорго линотип кэлэ илик кэмэ этэ. Илиинэн набордууллара. Үлэлиир бириэмэлэрэ нуормаламMAT этэ. Хаһыаттар кэммиттэн кэмигэр тахсан иһэллэрэ. Полиграфистартан саамай аҕа саастаахтара, кырдыаҕастара мин ийэм Анна Васильевна Барамыгина этэ. Кини бу үлэ ымпыгар-чымпыгар элбэх эдэр ыччаты

иитэн-үөрэтэн наставниктаан таһаарбыта. Типография коллектива олус эйэлээх, бэрээдэктээх этилэр. Ол курдук ийэм үөрэтэн бастынтан бастын наборщиктар үүнэн тахсыбыттара. Коллектив соцкуоталаһыыга былааннарын аһары куоһараннар оройуонна бастын көрдөрүүлэнэллэрэ. Оройуоннар икки ардыларынааҕы соцкуоталаһыыларга кыайаннар, вымпеллары, харчынан бириэмийэни, знамя ылааллара. Коммунистическай үлэ ударнига аатын ылар үрдүк чизскэ тиксибиттэрэ. Ол курдук Нам типографиятын, редакциятын коллективтарын фотоальбомнарын, кинигэлэрин быйыл «Сахаполиграфиздательство» музейыгар оҕобунаан Сардааналыын сылдьан көрбүтүм. Биһиги ийэбит, эбэбит, хос эбэбит Анна Васильевна Барамыгина манньк үчүгэй үлэлээх, эйэлээх коллективтаах типография, редакция үлэһиттэрин кытары эңкилэ суох 1939-42 сылларга тохтобула суох үлэлээбитэ. Килбиэннээх үлэтин иһин, үлэ ветерана мэтээллэринэн наҕараадаламмыта, элбэх грамоталарынан бэлиэтэммитэ, үлэлээбит үлэтэ сыаналаммытынан олус кизэн туттабыт. Ол курдук кинини кытары бииргэ үлэлээбит дьоннорунан Аргунова М.М., Егорова М.С., Сивцева М.Н., Соловьева В.Ф., Жирков В.С., Замятина М.П., Овчинникова О.С. буолаллар. Билигин Егоровтар Мария Сан уонна Афанасий Дмитриевич ииппит-төрөппүт уолаттара Афоня, Гоша, Петр эмиэ типография кизэн туттар үлэһиттэринэн буолаллар.

Ийэм Анна Васильевна Барамыгина-Пестрякова быйыл тыыннааҕа эбитэ буоллар 90 сааһын томточчу туолуох этэ. Сүрөҕүнэн ыалдьан 1982 сыл ыам ыйын 24 күнүгэр күн сириттэн бараахтаабыта.

Галина ЭВЕРСТОВА-БАРАМЫГИНА,

Верхоянской улууһун

Баатаҕай бөһүөлэгэ

2005 с. балаһан ыйа

ТҮМҮК ОННУГАР

Күндү аабааччы!

70 жыл устата атас-додор онгостубут улууспут хаһыатын историятын үөрэтиигэ бастакы холонуубутун кытта билсистиgit. Хаһыаппыт туһунан биллэр чакчылар итинниктэр эрэ. Эбии хаһыстахха, экирэтистэххэ, түбүгүрдэххэ көтүтүллүбүт итэбэстэр ситэриллэн иһиэхтэрин сөп. Маныаха улахан көмөнү биһиги аабааччыларбыт онгоруохтара диэн эрэнэбит.

Редактордары солбуйааччылар, эппиэттиир секретардар, отделлар сэбиэдиссэйдэрэ, корреспонденттар, бухгалтердар, корректордар, курьердар о.д.а. ким хайа кэмнэ үлэлээн сылдыбыттарын системалаан киллэриэхпитин бабарбыппыт да — ол кыаллыбата. Бастакы сыллардаабы подшивкалар, бирикээс кинигэлэрэ о.д.а. докумуоннар баһаарга былдьаммыттар. Кэлин Уус-Алдан оройуонун кытта холбоһон баран арахсыы эмиэ охсуулаах буолбут. Хаһыат историятын чөмчөтөр инниттэн, анал рубрика аһан үлэлэтэр, онон көтүтүүлэри бары уопсай күүһүнэн ситэрэр сорук турар.

Кинигэни онгорууга сэдэх хаартыскалары булан көмөлөспүт И.З. Кривошакпинга, типография бирикээһин кинигэлэрин хасыһан директордар уонна бухгалтердар үлэлээбит сылларын чопчулуурга көмөлөспүт И.Д. Обутоваба истин махталбын тиэрдэбин.

Күндү аабааччы! Тугу билэргин, источниктарын ыйан туран, көмөлөһөргөр бабарабыт. Биир эмит хаартыска баар буоллабына, уларса түһэргит эмиэ наада этэ. Кинигэ сыһыатын-халтытын, үчүгэй өрүттэрин, бэйэбит бабарыыларгытын «Энсиэли» хаһыат редакциятыгар тиксэрэргитигэр көрдөһөбүт.

Хомууан онгорооччу

ИНИНЭЭБИТЭ

Г. К. Эверстов. Аажааччыларга	3
Бастакы түһүмэх. Хаһыакка илии баттыыллара	
Сэки. Хаһыатчыттар. (Хоһоон)	6
Хаһыаппыт редактордарынан үлэлээбиттэрэ	7
И. Холмогоров. «Колхоз сирдытэ» хаһыат	8
Кымов (Посельский) Иван Иосифович	11
А. Данилов. Умнуллубат өйдөбүллэр	12
Турантаев Андрей Георгиевич	15
Х. Сивцев. Айымныылаахтык — ахсаабакка үлэлээтин!	16
И. Егоров. Үрдүк аналы толоруу сыллара	17
В. Еремеев. Үйэ чизэппэрэ үлэлээбитим	22
Никитин Павел Павлович (28.01.1932-1994 сс.)	27
А. Ксенофонов. Олобум умнуллубат сыллара	28
И. Обутов. Үлэбит сүрүн хайысхалара	34
М. Слепцов. Улугурбатахпыт, уһуктабас этибит	38
А. Павлов. Олох экзаменын ааспытым	43
Н. Рыкунов. Абыйах тылы эттэххэ	49
Н. Рыкунов. «Ленин суола» хаһыакка. (Хоһоон)	53
В. Касьянов. Саҥа үйэбэ — саҥа түбүктэр	54
Улуустаабы журналистар маннайгы сүһүөх тэрилтэтин чилиэннэрэ	58

Иккис түһүмэх. Тутаах дьоннорбут

Сыл бастыҥ общественнай корреспонденттара	60
Г. Эверстов. Буочардар — дьоннор, дьоннор — буочардар	61
Н. Гаврильев. Бастакы аажааччы этим	66
Г. Кривошапкин. Санааны көтөбөр, көбүлүүр	68
Н. Сивцев. Хаһыат — олобум аргыһа	72
А. Прокопьев-Хонооһой. Манньык суруйабын	74
И. Кривошапкин. Хаһыаппыт сайда турдун	76
Ф. Ушницкая. Оҕо сааспыттан доборум	80
В. Шапошникова. Киэргэтиитэ суох суруйабын	87
Н. Кокорев. Хаһыаттаабы эйгэбиттэн	89
Т. Замятин. Махтанар хаһыатым	92

Р. Ушницкай. Сырдатааччы, сүбэһит, истинг добор	95
Е. Колмогоров-Быдый. Айар үлэ кыһатыгар	98
А. Кобяков. Хорсуннук турууласпыта	101
В. Васильев-Эрчим Баһыл. Үөрэбин уонна астынабын ...	105
К. Еремеев. «Эн сизипиттэн» сағаламмыта	107
Араас сылларга көмөлөспүт кореспонденнарбыт	109

Үһүс түһүмэх. Кэриэстиир күндү дьоммут

Н. Абыйчанин. Кини бастакы редактор этэ	112
Н. Голиков. Тэрэнтэйим барахсан	114
Г. Эверстов. Биирдэ күллэрэн турардаахпын	121
Г. Эверстов. Манньык билсиспитим	124
В. Сыромятников. Оспот суолу хаалларда	127
Кинилэр хаһыаты онгорсоллоро	132

Төрдүс түһүмэх. Мин хаһыатым — мин киэн туттуум

М. Федорова. 30 сыл үлэлээбитим	134
Е. Сивцева. Астына, дуоһуя үлэлээбитим	142
В. Сыромятников. Үтүө дьону кытта алтыспытым	145
Л. Уваровская. Болҕомто киинэ буолуохтун	148
Л. Новгородова. Олох оскуолата	150
В. Рыкунова Аҕам солообут суолунан	152

Бэһис түһүмэх. Хаһыат манна бэчээттэнэрэ

Директордарынан үлэлээбиттэрэ	154
М. Колесов. 50 сыллаабыта этэ	155
Н. Колпашников. Улаханньык кыабыра сылдыбыппыт ...	157
И. Кривошапкин. Кылгастык да эрээри	161
Т. Сивцев. Көлүөнэлэр көлөһүннэрэ	163
О. Петрова. Аҕам туйабын хатаран	167
О. Соловьева. Ахтылҕаным уонна махталым	169
Г. Эверстов. Утумнааһын	173
К. Лебедев. Олобум үтүөтүн анаабытым	178
Р. Парников. Полиграфист Маайа	181
И. Обутова. Типография — иккис дьизм кэриэтэ	182
Г. Эверстова. Бастакылартан биирдэстэрэ этэ	185
Г. Эверстов. Түмүк оннугар	188

БЭЛИЭТЭЭНИНЭР:

ОДООХУН ОУЗУУХ

Энгийнхэн хэлдэгт 18-д хэлдэгт хэлдэгт

Регистр Т.Н. ЭНЦИКЛИ

Коммунистийн үзэл Б.А. ЛУНАРИН

Коммунистийн үзэл А.В. АЛЕКСЕЕВ

Нарант Б.Н. ПОРТОРОВА

Орчин үеийн хувьсгалын үзэлтэй хамттай хамттай

Түүнчлэн үзэлтэй хамттай

1938-1939-1940-1941-1942-1943-1944-1945-1946-1947-1948-1949-1950-1951-1952-1953-1954-1955-1956-1957-1958-1959-1960-1961-1962-1963-1964-1965-1966-1967-1968-1969-1970-1971-1972-1973-1974-1975-1976-1977-1978-1979-1980-1981-1982-1983-1984-1985-1986-1987-1988-1989-1990-1991-1992-1993-1994-1995-1996-1997-1998-1999-2000-2001-2002-2003-2004-2005-2006-2007-2008-2009-2010-2011-2012-2013-2014-2015-2016-2017-2018-2019-2020-2021-2022-2023-2024-2025-2026-2027-2028-2029-2030-2031-2032-2033-2034-2035-2036-2037-2038-2039-2040-2041-2042-2043-2044-2045-2046-2047-2048-2049-2050-2051-2052-2053-2054-2055-2056-2057-2058-2059-2060-2061-2062-2063-2064-2065-2066-2067-2068-2069-2070-2071-2072-2073-2074-2075-2076-2077-2078-2079-2080-2081-2082-2083-2084-2085-2086-2087-2088-2089-2090-2091-2092-2093-2094-2095-2096-2097-2098-2099-2100-2101-2102-2103-2104-2105-2106-2107-2108-2109-2110-2111-2112-2113-2114-2115-2116-2117-2118-2119-2120-2121-2122-2123-2124-2125-2126-2127-2128-2129-2130-2131-2132-2133-2134-2135-2136-2137-2138-2139-2140-2141-2142-2143-2144-2145-2146-2147-2148-2149-2150-2151-2152-2153-2154-2155-2156-2157-2158-2159-2160-2161-2162-2163-2164-2165-2166-2167-2168-2169-2170-2171-2172-2173-2174-2175-2176-2177-2178-2179-2180-2181-2182-2183-2184-2185-2186-2187-2188-2189-2190-2191-2192-2193-2194-2195-2196-2197-2198-2199-2200-2201-2202-2203-2204-2205-2206-2207-2208-2209-2210-2211-2212-2213-2214-2215-2216-2217-2218-2219-2220-2221-2222-2223-2224-2225-2226-2227-2228-2229-2230-2231-2232-2233-2234-2235-2236-2237-2238-2239-2240-2241-2242-2243-2244-2245-2246-2247-2248-2249-2250-2251-2252-2253-2254-2255-2256-2257-2258-2259-2260-2261-2262-2263-2264-2265-2266-2267-2268-2269-2270-2271-2272-2273-2274-2275-2276-2277-2278-2279-2280-2281-2282-2283-2284-2285-2286-2287-2288-2289-2290-2291-2292-2293-2294-2295-2296-2297-2298-2299-2300-2301-2302-2303-2304-2305-2306-2307-2308-2309-2310-2311-2312-2313-2314-2315-2316-2317-2318-2319-2320-2321-2322-2323-2324-2325-2326-2327-2328-2329-2330-2331-2332-2333-2334-2335-2336-2337-2338-2339-2340-2341-2342-2343-2344-2345-2346-2347-2348-2349-2350-2351-2352-2353-2354-2355-2356-2357-2358-2359-2360-2361-2362-2363-2364-2365-2366-2367-2368-2369-2370-2371-2372-2373-2374-2375-2376-2377-2378-2379-2380-2381-2382-2383-2384-2385-2386-2387-2388-2389-2390-2391-2392-2393-2394-2395-2396-2397-2398-2399-2400-2401-2402-2403-2404-2405-2406-2407-2408-2409-2410-2411-2412-2413-2414-2415-2416-2417-2418-2419-2420-2421-2422-2423-2424-2425-2426-2427-2428-2429-2430-2431-2432-2433-2434-2435-2436-2437-2438-2439-2440-2441-2442-2443-2444-2445-2446-2447-2448-2449-2450-2451-2452-2453-2454-2455-2456-2457-2458-2459-2460-2461-2462-2463-2464-2465-2466-2467-2468-2469-2470-2471-2472-2473-2474-2475-2476-2477-2478-2479-2480-2481-2482-2483-2484-2485-2486-2487-2488-2489-2490-2491-2492-2493-2494-2495-2496-2497-2498-2499-2500-2501-2502-2503-2504-2505-2506-2507-2508-2509-2510-2511-2512-2513-2514-2515-2516-2517-2518-2519-2520-2521-2522-2523-2524-2525-2526-2527-2528-2529-2530-2531-2532-2533-2534-2535-2536-2537-2538-2539-2540-2541-2542-2543-2544-2545-2546-2547-2548-2549-2550-2551-2552-2553-2554-2555-2556-2557-2558-2559-2560-2561-2562-2563-2564-2565-2566-2567-2568-2569-2570-2571-2572-2573-2574-2575-2576-2577-2578-2579-2580-2581-2582-2583-2584-2585-2586-2587-2588-2589-2590-2591-2592-2593-2594-2595-2596-2597-2598-2599-2600-2601-2602-2603-2604-2605-2606-2607-2608-2609-2610-2611-2612-2613-2614-2615-2616-2617-2618-2619-2620-2621-2622-2623-2624-2625-2626-2627-2628-2629-2630-2631-2632-2633-2634-2635-2636-2637-2638-2639-2640-2641-2642-2643-2644-2645-2646-2647-2648-2649-2650-2651-2652-2653-2654-2655-2656-2657-2658-2659-2660-2661-2662-2663-2664-2665-2666-2667-2668-2669-2670-2671-2672-2673-2674-2675-2676-2677-2678-2679-2680-2681-2682-2683-2684-2685-2686-2687-2688-2689-2690-2691-2692-2693-2694-2695-2696-2697-2698-2699-2700-2701-2702-2703-2704-2705-2706-2707-2708-2709-2710-2711-2712-2713-2714-2715-2716-2717-2718-2719-2720-2721-2722-2723-2724-2725-2726-2727-2728-2729-2730-2731-2732-2733-2734-2735-2736-2737-2738-2739-2740-2741-2742-2743-2744-2745-2746-2747-2748-2749-2750-2751-2752-2753-2754-2755-2756-2757-2758-2759-2760-2761-2762-2763-2764-2765-2766-2767-2768-2769-2770-2771-2772-2773-2774-2775-2776-2777-2778-2779-2780-2781-2782-2783-2784-2785-2786-2787-2788-2789-2790-2791-2792-2793-2794-2795-2796-2797-2798-2799-2800-2801-2802-2803-2804-2805-2806-2807-2808-2809-2810-2811-2812-2813-2814-2815-2816-2817-2818-2819-2820-2821-2822-2823-2824-2825-2826-2827-2828-2829-2830-2831-2832-2833-2834-2835-2836-2837-2838-2839-2840-2841-2842-2843-2844-2845-2846-2847-2848-2849-2850-2851-2852-2853-2854-2855-2856-2857-2858-2859-2860-2861-2862-2863-2864-2865-2866-2867-2868-2869-2870-2871-2872-2873-2874-2875-2876-2877-2878-2879-2880-2881-2882-2883-2884-2885-2886-2887-2888-2889-2890-2891-2892-2893-2894-2895-2896-2897-2898-2899-2900-2901-2902-2903-2904-2905-2906-2907-2908-2909-2910-2911-2912-2913-2914-2915-2916-2917-2918-2919-2920-2921-2922-2923-2924-2925-2926-2927-2928-2929-2930-2931-2932-2933-2934-2935-2936-2937-2938-2939-2940-2941-2942-2943-2944-2945-2946-2947-2948-2949-2950-2951-2952-2953-2954-2955-2956-2957-2958-2959-2960-2961-2962-2963-2964-2965-2966-2967-2968-2969-2970-2971-2972-2973-2974-2975-2976-2977-2978-2979-2980-2981-2982-2983-2984-2985-2986-2987-2988-2989-2990-2991-2992-2993-2994-2995-2996-2997-2998-2999-3000-3001-3002-3003-3004-3005-3006-3007-3008-3009-3010-3011-3012-3013-3014-3015-3016-3017-3018-3019-3020-3021-3022-3023-3024-3025-3026-3027-3028-3029-3030-3031-3032-3033-3034-3035-3036-3037-3038-3039-3040-3041-3042-3043-3044-3045-3046-3047-3048-3049-3050-3051-3052-3053-3054-3055-3056-3057-3058-3059-3060-3061-3062-3063-3064-3065-3066-3067-3068-3069-3070-3071-3072-3073-3074-3075-3076-3077-3078-3079-3080-3081-3082-3083-3084-3085-3086-3087-3088-3089-3090-3091-3092-3093-3094-3095-3096-3097-3098-3099-3100-3101-3102-3103-3104-3105-3106-3107-3108-3109-3110-3111-3112-3113-3114-3115-3116-3117-3118-3119-3120-3121-3122-3123-3124-3125-3126-3127-3128-3129-3130-3131-3132-3133-3134-3135-3136-3137-3138-3139-3140-3141-3142-3143-3144-3145-3146-3147-3148-3149-3150-3151-3152-3153-3154-3155-3156-3157-3158-3159-3160-3161-3162-3163-3164-3165-3166-3167-3168-3169-3170-3171-3172-3173-3174-3175-3176-3177-3178-3179-3180-3181-3182-3183-3184-3185-3186-3187-3188-3189-3190-3191-3192-3193-3194-3195-3196-3197-3198-3199-3200-3201-3202-3203-3204-3205-3206-3207-3208-3209-3210-3211-3212-3213-3214-3215-3216-3217-3218-3219-3220-3221-3222-3223-3224-3225-3226-3227-3228-3229-3230-3231-3232-3233-3234-3235-3236-3237-3238-3239-3240-3241-3242-3243-3244-3245-3246-3247-3248-3249-3250-3251-3252-3253-3254-3255-3256-3257-3258-3259-3260-3261-3262-3263-3264-3265-3266-3267-3268-3269-3270-3271-3272-3273-3274-3275-3276-3277-3278-3279-3280-3281-3282-3283-3284-3285-3286-3287-3288-3289-3290-3291-3292-3293-3294-3295-3296-3297-3298-3299-3300-3301-3302-3303-3304-3305-3306-3307-3308-3309-3310-3311-3312-3313-3314-3315-3316-3317-3318-3319-3320-3321-3322-3323-3324-3325-3326-3327-3328-3329-3330-3331-3332-3333-3334-3335-3336-3337-3338-3339-3340-3341-3342-3343-3344-3345-3346-3347-3348-3349-3350-3351-3352-3353-3354-3355-3356-3357-3358-3359-3360-3361-3362-3363-3364-3365-3366-3367-3368-3369-3370-3371-3372-3373-3374-3375-3376-3377-3378-3379-3380-3381-3382-3383-3384-3385-3386-3387-3388-3389-3390-3391-3392-3393-3394-3395-3396-3397-3398-3399-3400-3401-3402-3403-3404-3405-3406-3407-3408-3409-3410-3411-3412-3413-3414-3415-3416-3417-3418-3419-3420-3421-3422-3423-3424-3425-3426-3427-3428-3429-3430-3431-3432-3433-3434-3435-3436-3437-3438-3439-3440-3441-3442-3443-3444-3445-3446-3447-3448-3449-3450-3451-3452-3453-3454-3455-3456-3457-3458-3459-3460-3461-3462-3463-3464-3465-3466-3467-3468-3469-3470-3471-3472-3473-3474-3475-3476-3477-3478-3479-3480-3481-3482-3483-3484-3485-3486-3487-3488-3489-3490-3491-3492-3493-3494-3495-3496-3497-3498-3499-3500-3501-3502-3503-3504-3505-3506-3507-3508-3509-3510-3511-3512-3513-3514-3515-3516-3517-3518-3519-3520-3521-3522-3523-3524-3525-3526-3527-3528-3529-3530-3531-3532-3533-3534-3535-3536-3537-3538-3539-3540-3541-3542-3543-3544-3545-3546-3547-3548-3549-3550-3551-3552-3553-3554-3555-3556-3557-3558-3559-3560-3561-3562-3563-3564-3565-3566-3567-3568-3569-3570-3571-3572-3573-3574-3575-3576-3577-3578-3579-3580-3581-3582-3583-3584-3585-3586-3587-3588-3589-3590-3591-3592-3593-3594-3595-3596-3597-3598-3599-3600-3601-3602-3603-3604-3605-3606-3607-3608-3609-3610-3611-3612-3613-3614-3615-3616-3617-3618-3619-3620-3621-3622-3623-3624-3625-3626-3627-3628-3629-3630-3631-3632-3633-3634-3635-3636-3637-3638-3639-3640-3641-3642-3643-3644-3645-3646-3647-3648-3649-3650-3651-3652-3653-3654-3655-3656-3657-3658-3659-3660-3661-3662-3663-3664-3665-3666-3667-3668-3669-3670-3671-3672-3673-3674-3675-3676-3677-3678-3679-3680-3681-3682-3683-3684-3685-3686-3687-3688-3689-3690-3691-3692-3693-3694-3695-3696-3697-3698-3699-3700-3701-3702-3703-3704-3705-3706-3707-3708-3709-3710-3711-3712-3713-3714-3715-3716-3717-3718-3719-3720-3721-3722-3723-3724-3725-3726-3727-3728-3729-3730-3731-3732-3733-3734-3735-3736-3737-3738-3739-3740-3741-3742-3743-3744-3745-3746-3747-3748-3749-3750-3751-3752-3753-3754-3755-3756-3757-3758-3759-3760-3761-3762-3763-3764-3765-3766-3767-3768-3769-3770-3771-3772-3773-3774-3775-3776-3777-3778-3779-3780-3781-3782-3783-3784-3785-3786-3787-3788-3789-3790-3791-3792-3793-3794-3795-3796-3797-3798-3799-3800-3801-3802-3803-3804-3805-3806-3807-3808-3809-3810-3811-3812-3813-3814-3815-3816-3817-3818-3819-3820-3821-3822-3823-3824-3825-3826-3827-3828-3829-3830-3831-3832-3833-3834-3835-3836-3837-3838-3839-3840-3841-3842-3843-3844-3845-3846-3847-3848-3849-3850-3851-3852-3853-3854-3855-3856-3857-3858-3859-3860-3861-3862-3863-3864-3865-3866-3867-3868-3869-3870-3871-3872-3873-3874-3875-3876-3877-3878-3879-3880-3881-3882-3883-3884-3885-3886-3887-3888-3889-3890-3891-3892-3893-3894-3895-3896-3897-3898-3899-3900-3901-3902-3903-3904-3905-3906-3907-3908-3909-3910-3911-3912-3913-3914-3915-3916-3917-3918-3919-3920-3921-3922-3923-3924-3925-3926-3927-3928-3929-3930-3931-3932-3933-3934-3935-3936-3937-3938-3939-3940-3941-3942-3943-3944-3945-3946-3947-3948-3949-3950-3951-3952-3953-3954-3955-3956-3957-3958-3959-3960-3961-3962-3963-3964-3965-3966-3967-3968-3969-3970-3971-3972-3973-3974-3975-3976-3977-3978-3979-3980-3981-3982-3983-3984-3985-3986-3987-3988-3989-3990-3991-3992-3993-3994-3995-3996-3997-3998-3999-4000-4001-4002-4003-4004-4005-4006-4007-4008-4009-4010-4011-4012-4013-4014-4015-4016-4017-4018-4019-4020-4021-4022-4023-4024-4025-4026-4027-4028-4029-4030-4031-4032-4033-4034-4035-4036-4037-4038-4039-4040-4041-4042-4043-4044-4045-4046-4047-4048-4049-4050-4051-4052-4053-4054-4055-4056-4057-4058-4059-4060-4061-4062-4063-4064-4065-4066-4067-4068-4069-4070-4071-4072-4073-4074-4075-4076-4077-4078-4079-4080-4081-4082-4083-4084-4085-4086-4087-4088-4089-4090-4091-4092-4093-4094-4095-4096-4097-4098-4099-4100-4101-4102-4103-4104-4105-4106-4107-4108-4109-4110-4111-4112-4113-4114-4115-4116-4117-4118-4119-4120-4121-4122-4123-4124-4125-4126-4127-4128-4129-4130-4131-4132-4133-4134-4135-4136-4137-4138-4139-4140-4141-4142-4143-4144-4145-4146-4147-4148-4149-4150-4151-4152-4153-4154-4155-4156-4157-4158-4159-4160-4161-4162-4163-4164-4165-4166-4167-4168-4169-4170-4171-4172-4173-4174-4175-4176-4177-4178-4179-4180-4181-4182-4183-4184-4185-4186-4187-4188-4189-4190-4191-4192-4193-4194-4195-4196-4197-4198-4199-4200-4201-4202-4203-4204-4205-4206-4207-4208-4209-4210-4211-4212-4213-4214-4215-4216-4217-4218-4219-4220-4221-4222-4223-4224-4225-4226-4227-4228-4229-4230-4231-4232-4233-4234-4235-4236-4237-4238-4239-4240-4241-4242-4243-4244-4245-4246-4247-4248-4249-4250-4251-4252-4253-4254-4255-4256-4257-4258-4259-4260-4261-4262-4263-4264-4265-4266-4267-4268-4269-4270-4271-4272-4273-4274-4275-4276-4277-4278-4279-4280-4281-4282-42

А. Уламдал	95
В. Номингоо	98
А. Кобяков. Хоргохуул туруунаас	101
В. Васильев. Эрэм бэсэл. Уяр-бан уонна астынаа	105
К. Ермеев. «Этсигийтэй» сэгэлэмийн	107
Араас сүүлчигт хамгаалалтын корреспондентийн	109

ОЛОХТУУН ОЛУК УУРСАН

«Энгиэли» хаһыат 70 сýллаах истòрията

Н. Абынч	112
Н. Голумов. Гэрлэлтийн бэрхдэл	114
Г. Эверстов. Бэрхдэл гүйрэлт туулардэлэн	121
Г. Эверстов	124
В. Сыромон	127
Д. Номингоо	132

Редактор: Г.К. ЭВЕРСТОВ
Компьютерный набор: В.А. ЛУКАВИНА
Компьютерный дизайн: А.В. АЛЕКСЕЕВ
Корректор: Л.В. НОВГОРОДОВА

Таруус туулам. Мин хаһыатын — мин икэр туулам	
М. Чирков. 30 дүйр үлэлзбэнтэй	134
Б. Сирцов. Астана дүйрүн үлэлзбэнтэй	142
В. Сыромон. Утуу дүйрүн хыта алтыстын	145
Д. Умаровская. Бодомто икэр буолуохтун	148
Д. Новгородова. Олох бодомто	150
В. Рыжов. Адам болообут суулун	152

Билэс туулам. Хаһыат мин бэрхдэлээр	
Д. Номингоо. 30 дүйр үлэлзбэнтэй	158
М. Колесов. 50 дүйр үлэлзбэнтэй	160
Н. Колпанов. Улахан үлэлзбэнтэй	162
И. Ковалев. Нилгастык дүйрүн	164
Г. Сажин. Көлүмтэй көлүмтэй	166
О. Петров. Адам туулам	167
О. Сорокин. Адам туулам	169
Г. Эверстов. Утуу дүйрүн	173
Д. Новгородова. Утуу дүйрүн	178
В. Рыжов. Утуу дүйрүн	181
И. Сорокин. Утуу дүйрүн	182
Г. Эверстов. Утуу дүйрүн	185
Г. Эверстов. Утуу дүйрүн	188

Отпечатано в соответствии с предоставленным оригиналом
ГУП «Намская улусная типография»
678380 Намский улус, с. Намцы, ул. Ленинская, 85
Заказ № 361. Тираж 500 экз.

[illegible]

402

